

UNIVERSITETET I AGDER

Klimaomstilling: et møte mellom diskurs og planlegging

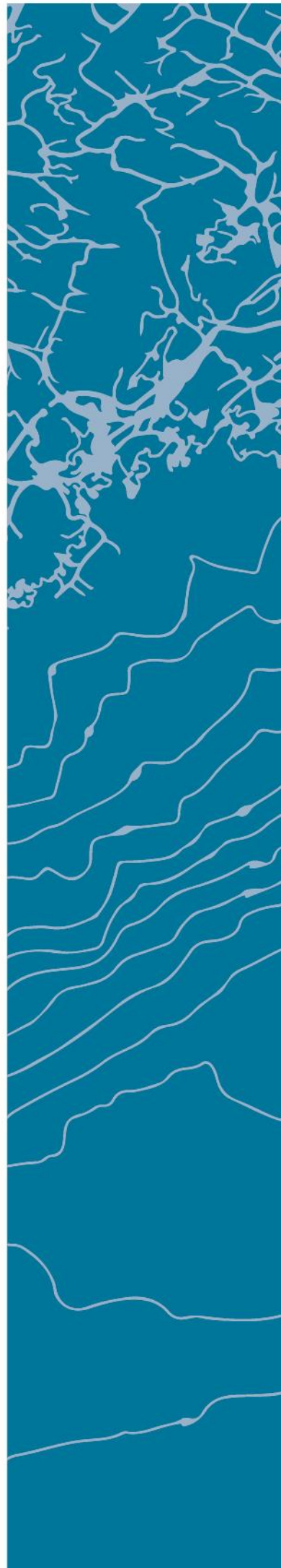
AMANDA LONA

VEILEDER

Mikaela Vasstrøm

Universitetet i Agder, 2018

Fakultet for samfunnsvitenskap
Institutt for global utvikling og
samfunnsplanlegging

Sammendrag

I denne masteroppgaven skal jeg se på hva som er formålet med klimastrategier i Vestfold fylkeskommune, hvordan de har blitt utformet og hvordan de har utarbeidet et konkret prosjekt. Kyotoyavtalen, Parisavtalen og nasjonale føringer for arbeidet med klima vil bli sett på for å sette en bakgrunn for arbeidet med klima. Jeg har sett på klimastrategier og prosjektet med bakgrunn i intervjuer jeg har gjennomført og setter dette opp mot Dryzek (2013) sine miljødiskurser. Jeg kommer til å argumentere for at diskursen som er gjeldene blant mine informanter er innenfor industrialismens rammer. Horten videregående skole som plusshus er et prosjekt som kan bli sett på som både økologisk bærekraftig og teknisk problemløsende. Det vil også bli vist til hvorfor dette prosjektet ikke kan ses på som radikalt. Videre vil det bli satt fokus på planleggingsteorier; Inkrementalismen, rasjonalistisk planleggingsteori, kollaborativ planleggingsteori og agonismen. Her vil relevant empiri bli analysert opp mot de ulike teoriene. Jeg vil diskutere rundt hvordan man kan forstå prosessene rundt utforming av klimastrategiene og Horten videregående skole ved hjelp av de ulike planleggingsteoriene. Det vil bli konkludert med at dette har vært prosesser som har bidratt til å samle diskursen rundt hvordan man kan jobbe med klima, men også diskutere om man kunne kommet frem til andre løsninger om det hadde blitt invitert til mer motsettende argumenter.

Abstract

In this master thesis I will look at what the purpose of climate strategies are in the county administration of Vestfold, and how they have prepared a project. The Kyoto agreement, the Paris agreement and national guidelines for climate will be presented to provide a background for the work on climate. I have looked at the climate strategies in the county administration and the project with help from documents and interviews. I have looked at this through Dryzek (2013) climate discourses. I will argue that the discourse that is among my informants is within the limits of industrialism. Horten high school as a plushus is a project that can be seen as both ecologically sustainable and technical problem solving. It will also be shown why this project cannot be seen as radical. Furthermore, focus will be placed on planning theories; Incrementalism, rationalist planning theory, collaborative planning theory and agonism. Here, relevant data from my interviews will be analyzed with help from the theories. I will discuss how to understand the processes of designing climate strategies and Horten high school using the various planning theories. It will be concluded that these have been processes that have contributed to gather the discourse around how to work with climate, but also discuss whether other solutions could be found if it had been invited to more contradictory arguments.

Forord

Da begynner det å gå mot veiens ende, og det er ikke alene jeg har klart å sitte her med en ferdigstilt masteroppgave. Veien har vært lang, og til tider veldig tung, jeg har vært heldig som har kunnet dele frustrasjon og små gleder underveis i kjelleren på H-bygget med Aina og Elise. Må også takke venner og familie for gode ord og støtte gjennom dette halvåret. En spesiell takk til Hege, du er en venninne utenom det vanlige. I løpet av skriveperioden har jeg fått mye ny kunnskap og lært mye om både meg selv og eget fagfelt. Dette har vært spennende og det er med sommerfugler i magen jeg snart skal levere oppgaven.

Jeg vil takke alle mine informanter som har stilt opp på intervju. Uten dere hadde ikke blitt noen oppgave, jeg setter stor pris på at dere har tatt dere tid til å svare på spørsmålene jeg har hatt.

Videre må jeg gi en stor takk til min veileder, Mikaela Vasstrøm. Takk for alle tilbakemeldinger, både konstruktive og oppmuntrende. Jeg utrolig takknemlig for at du har delt din kunnskap med meg og kommet med perspektiver som jeg ellers ikke hadde sett selv.

Til slutt vil jeg gjerne dedikere masteroppgaven min til mine besteforeldre. Deres støtte har betydd utrolig mye og samtaler med dere har alltid hjulpet på motivasjonen. Tusen takk for at dere alltid har vært bare en telefonsamtale unna.

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon	1
1.1 Problemstilling.....	3
1.2 Presisering og avgrensing	3
1.3 Begreper	4
1.4 Oppgavens struktur	5
.....	5
2.0 Klima og omstilling	7
2.1 Mulige konsekvenser og løsninger	7
2.3 Internasjonale føringer i klimapolitikken	8
2.3.1 Kyotoavtalen	9
2.3.2 Parisavtalen	9
2.4 Klimapolitikk i Norge	11
2.4.1 Klimastrategier i kommunene og fylkeskommunene	12
2.5 Vestfold og Horten.....	13
2.6 Vestfold fylkeskommune og klimastrategier	14
2.6.1 Utfordringer og muligheter	15
2.7 Klimaforståelser	16
3.0 Miljødiskurser og planlegging.....	18
3.1 Miljødiskurser	18
3.1.1 Kategoriene for miljødiskurser	20
3.1.2 Teknisk problemløsning.....	21
3.1.3 Økologisk bærekraft.....	21
3.1.3 Grenser for vekst	22
3.1.4 Grønn radikalisme	22
3.1.2 Hvordan kan diskurser forstås.....	22
3.2 Nye utfordringer for planlegging	23
3.2.1 Rasjonalistisk planleggingsteori	24
3.2.2 Inkrementalism.....	24
3.2.3 Deliberativt demokrati.....	27
3.2.4 Kollaborativ planleggingsteori	28
3.2.5 Agonistisk planlegging	33
3.2.6 Oppsummering.....	34
4.0 Metode.....	36
4.1 Metodevalg	36

4.1.1 Casestudie.....	37
4.1.2 Dokumentanalyse.....	37
4.1.3 Semi-strukturerte intervju	38
4.1.5 Informantutvelgelse.....	39
4.1.6 Intervjuguide.....	41
4.1.7 Opptak og transkribering.....	43
4.2 Dataanalyse	44
4.3 Reliabilitet.....	45
4.4 Validitet.....	46
4.5 Epistemologi	48
4.6 Etske betraktninger	48
4.7 Informantene.....	50
5.0 Fra strategi til plussus.....	51
5.1 Klimafokus.....	51
5.1.1 Oppsummering av Regional plan for klima og energi.....	54
5.2 Partnerskapskonferansen 2015	54
5.3 Prosjektet skapes.....	56
5.4 Innovativt prosjekt.....	58
5.6 Grønn posisjonering	60
5.7 Mangel på motforestillinger	61
5.8 Oppsummering av intervjuene.....	63
6.0 Analyse.....	64
6.1 Fra Parisavtalen til Horten videregående skole som plussus.....	64
6.1.1 Ulike miljødiskurser.....	66
6.1.2 Oppsummering.....	69
6.2 Planlegging	70
6.2.1 Kyotoavtalen og Parisavtalen.....	70
6.2.2 Rasjonalistisk planlegging	71
6.2.3 Inkrementalisme.....	71
6.2.4 Deltakende planprosess	73
6.2.5 Har prosessen åpnet opp for konflikt?	77
6.3 Demokratisk orientering	78
6.4 Oppsummering	79
6.5 Klimaomstilling: et møte mellom diskurs og planlegging.....	80
7. Konklusjon	84

8.0 Litteraturliste	86
9.0 Vedlegg.....	90

Tabelloversikt

Tabell 1: Inndeling av miljødiskurser.....	20
Tabell 2: Oversikt over informantene.....	50

1.0 Introduksjon

Klima har blitt en stor utfordring. På grunn av menneskeskapte klimaendringer, er verdenssamfunnet nødt til å tenke nytt og finne løsninger på hvordan man kan møte utfordringene som har kommet. Klima er noe vi alle har til felles og som vi må forholde oss til, men, som vi vil se, er det ulike måter å gjøre det på. Det er et komplekst tema med mange ulike aspekter, hvor det ikke er noen som sitter med en fasit på hvordan man skal håndtere det. Det ligger ulike forståelser til grunn for hvorfor og hvordan en skal jobbe med klima. Det jobbes for å senke energiforbruket og samtidig gjøre energiproduksjonen mer klimavennlig. For å få ned klimagassutslipp blir det gjennomført internasjonale klimaforhandlinger og det blir satt høye mål (FN-Sambandet, 2017). Norge har som mål å være klimanøytral i 2030 og et lavutslippssamfunn i 2050 (Miljøstatus). Parisavtalen har vært en pådriver for disse ambisiøse målene. Det står ikke konkret hva det er man skal gjøre for å oppnå målene i Parisavtalen. Den består snarere av runde formuleringer og åpner for nye tilnæringsmåter. Det legges stor vekt på at nasjoner og lokalsamfunn skal finne løsningene selv og som er tilpasset deres situasjon (Dale & Andersen, 2018, s. 43-44). Det må en omstilling til for å nå målene som blir satt, men hvordan man skal omstille seg er usikkert (Haarstad & Rusten, 2018, s. 11).

Omstilling har blitt sett på som noe som skapes av prosesser og trusler utenfra. Dette kan være fra verdensøkonomien, klimasystemet, miljøhensyn eller teknologiske endringer, og at vi dermed ikke har noe annet valg enn å omstille oss (Haarstad & Rusten, 2018, s. 12). Omstilling innebærer også ulike fortellinger og måter å forstå verden på (Haarstad & Rusten, 2018, s. 19). Det handler om mer enn å begrense global oppvarming, det er snakk om å møte fremtiden på en bedre måte. Man skal kunne finne muligheter som gir et bærekraftig samfunn (Haarstad & Rusten, 2018, s. 12). Dette skal vi se på senere i oppgaven, og da nærmere bestemt hvordan det settes i gang prosesser som skal bidra til et mer bærekraftig samfunn, slik at man skal kunne etterlate seg verden i litt bedre stand enn da man selv tok over. Det er ulike syn på hva slags omstilling som må til og hvordan man kan jobbe med det, men det går også an å finne løsninger som flere i samfunnet kan bli enige om.

Det er ulike aktører som kan være med og dra i gang omstillingsprosesser, alt fra det offentlige til det private næringslivet, arbeidsorganisasjoner med flere. I denne oppgaven skal

jeg se på Vestfold fylkeskommune og hvordan de jobber med omstilling med tanke på klima, og da med fokus på et konkret prosjekt. Kommuner og fylkeskommuner har stor påvirkningskraft. De har begge sentrale roller i samfunnet som offentlige tjenesteytere og samfunnsutviklere. Omstilling kan bli beskrevet som *«en samfunnsutvikling i en bærekraftig retning hvor dagens praksis og forståelsesrammer blir utfordret, og hvor både en betydelig utslippsreduksjon og bygging av robuste lokalsamfunn står i fokus»* (Amundsen & Westskog, 2018, s. 115). For at denne samfunnsutviklingen skal komme i gang, så trengs det planlegging. Dette brukes til å utvikle mål ved å bruke kunnskap, analysere og prioritere, og se hvordan man skal få de ulike tiltakene til å passe sammen for å nå målene (Amundsen & Westskog, 2018, s. 116).

Det finnes ikke noe objektivt riktig å gjøre når det gjelder klima, og dette er noe av utfordringen ved dette spørsmålet. Det er utfordrende å skulle planlegge tiltak og strategier som det ligger ulik kunnskap og meninger til grunn for hvordan jobbe med det. Ettersom klima er noe som gjelder alle, er det behov for å få flere aktører på banen når det skal diskuteres og utvikles tiltak. Det kan være flere aktører som ønsker å definere hva som er riktig og viktigst å gjøre. Nå er det krav til omstilling, og offentlig sektor må tenke nytt og i en mer klimavennlig retning. Jeg ønsker å se på hvordan man kan tenke nytt og møte de kravene som er blitt satt. Det er flere prosesser som settes i gang for at offentlig sektor skal møte de målene som er blitt bestemt. Fylkeskommunen som samfunnsutvikler kan sette i gang prosesser som skaper ringvirkninger og som sender signaler ut i det private markedet, de kan bidra til å skape konkurransedyktige bedrifter ved å stille krav, og samtidig kan de posisjonere seg selv som et grønt og framtidsrettet fylke.

Med bakgrunn i dette så ønsker jeg å skrive en oppgave der jeg ser på hvordan offentlig sektor, nærmere bestemt fylkeskommunen, jobber for å møte det globale og nasjonale kravet om å senke utslippene sine. Motivasjonen min for å skrive om dette ligger i at det er et problem som vi allerede ligger langt bak for å skulle få løst. Dette er noe som det må jobbes med fremover, og ikke noe som kommer til å gå over av seg selv. Om vi forsetter å jobbe på samme måte som det er gjort før, kan vi ikke forvente å få noen endring. Det er behov for en omstilling, og jeg vil se på hvordan Vestfold fylkeskommune jobber med dette. Dette er bakgrunnen for min problemstilling.

1.1 Problemstilling

Problemstillingen min er todelt. Først ønsker jeg å se på hva formålet med klimastrategier er og hvordan prosessen har gått frem ved å utforme målene. Dette med bakgrunn i at jeg vil se på hvorfor de har klimastrategier og hvor motivasjonen ligger for å jobbe med dem. Ettersom Parisavtalen legger få føringer, er det mange måter å jobbe med dette på. Hvilke begrunnelser har de for å jobbe med klima og hvordan påvirker dette arbeidet deres. Hva ønsker de å oppnå med sitt klimaarbeid og hva slags omstilling er det de forsøker å få til. Det er ulike forståelser rundt det å jobbe med klima, og jeg vil se på hva slags type diskurs som har bygget seg opp i fylkeskommunen og ellers, for å se hvordan de begrunner arbeidet sitt. Dette gjelder stort sett de ansatte i fylkeskommunen. Videre vil jeg se på hvordan de utarbeider et konkret prosjekt. Hvordan bygger de opp prosjekt fra start til slutt. Her ser jeg nærmere på Horten videregående skole som i disse dager bygges som plusshus for å møte kravene til Parisavtalen. Jeg ønsker å se på hvem som har vært involvert og hvordan de har lagt opp til samarbeid. I en omstillingsprosess kan det være behov for ulike aktører for å få det til. Jeg ønsker å forstå planleggingsprosessen av Horten videregående skole og fordype meg i den.

Problemstillingen blir som følger:

Hva er formålet med klimastrategier i Vestfold fylkeskommunen og hvordan er prosessen blitt utformet?

Hvordan utarbeides konkrete tiltak?

Horten videregående skole som plusshus som eksempel.

1.2 Presisering og avgrensning

Denne oppgaven har et hovedfokus på hvordan Vestfold fylkeskommune jobber med klima. Det kommer til å handle om et konkret eksempel og hvordan dette er utformet. Jeg har intervjuet ulike aktører som har hatt tilknytning til klimastrategiene og utviklingen av Horten videregående skole som plusshus. Det er gjennom mine intervjuer og dokumentinnsamling jeg vil se på hva klimastrategier er, hvor føringer for det kommer fra, helt fra et globalt nivå ned på regionalt, til Vestfold fylkeskommune sin regionale plan for klima og energi.

Eksempelet jeg bruker er Horten videregående skole, som skal bygges som plusshus. Det har blitt pekt på at denne skolen blir bygget for å bidra til å møte målene som er satt i Parisavtalen. Plusshus vil si at skolen kommer til å produsere mer energi enn den bruker gjennom sin levetid, og dette får den av solcellepanel (Vestfold fylkeskommune, 2017a). På grunn av tid og omfang har jeg måtte avgrense det til dette. Det er selvfølgelig mer som kunne ha blitt sett på og andre spørsmål som kunne ha blitt stilt. Det er på bakgrunn av intervjuene og dokumentinnsamlingen jeg gjennomfører analysen, og dette begrenser omfanget.

1.3 Begreper

EBA

Entreprenørforeningen Bygg og Anlegg er en bransjeforening for entreprenører (Entreprenørforeningen bygg og anlegg, 2018).

BREEAM NOR

BREEAM NOR er miljøsertifisering for bygg. Dette kan brukes for å måle miljøprestasjonene, og det er utviklet av Norwegian Green Building Council i samarbeid med bygg- og eiendomsnæringen i Norge. Det er fem nivåer i sertifiseringen; Pass, Good, Very Good, Excellent og Outstanding. Det skal bidra til å tenke bærekraftig gjennom hele byggeprosessen og sørge for at alle involverte har denne tankegangen (Grønn byggallianse, 2018).

Horten videregående skole som plusshus

Horten videregående skole skal bygges som plusshus. Dette vil si at den vil produsere mer energi enn den bruker i løpet av et år. Den følger miljøklassifiseringen til BREEAM NOR, og har valgt Outstanding som målsetting. Her fokuserer de på miljø med tanke på teknologien som blir brukt og materialvalg (Vestfold fylkeskommune, 2018).

Vestfold klima- og energiforum

Det er partnerskap mellom offentlig og private virksomheter som mener at klima og fornybare energi er viktig. Forumet er med på å skape møteplasser hvor man deler kunnskap og driver med nettverksbygging. Vestfold klima -og energiforum

har tre satsningsområder akkurat nå. Det er energismarte bygg, fornybar transportenergi og kommunenes energiforbruk (Jon Østgård, rådgiver i Vestfold klima- og energiforum).

1.4 Oppgavens struktur

Jeg vil her presentere oppbygningen av oppgaven for å gi leseren en oversikt over hva som kommer og hvordan jeg vil besvare problemstillingen.

I kapittel 2 vil jeg presentere klima og omstilling. Her vil leseren få innsikt i hvorfor det trengs å jobbe med klima, hvilke internasjonale og nasjonale føringer som har blitt lagt for arbeidet, Vestfold sine klimastrategier og gi et innblikk i ulike klimaforståelser. Dette blir presentert for å få en bakgrunn for arbeidet med klima og slik at en tydeligere kan forstå at dette er et komplekst felt og at det finnes ulike måter å forstå hvordan samfunnet kan bli omstilt.

I kapittel 3 vil jeg ta en gjennomgang av det teoretiske rammeverket. Her vil jeg først presentere begrepet diskurs og de ulike miljødiskursene til Dryzek (2013). Dette vil jeg gjøre for å se på hvordan diskurser formes og hvilken eller hvilke miljødiskurser Horten videregående skole kan forstås som. Videre skal jeg se på ulike planleggingsteorier. Dette blir presentert for å gi en innsikt i at det er ulike måter man kan jobbe på, og for å gi et klarere bilde på hvordan Vestfold fylkeskommune har valgt å utarbeide sine klimastrategier og Horten videregående skole.

I kapittel 4 vil jeg presentere mine metodiske valg. Jeg vil gjøre rede for metodevalget mitt, hvordan jeg har samlet inn informanter og hvordan jeg har gjennomført intervjuene. Jeg vil også gjøre rede for dokumentanalyse. Det vil også bli presentert hvordan jeg gjorde det med

opptak og transkribering. Til slutt vil jeg se på begreper som reliabilitet og validitet, for så å reflektere rundt forskningsetikk.

I kapittel 5 vil de empiriske funnene som blir sett på som mest relevant fra intervjuene bli presentert. Det starter med klimaarbeid i fylkeskommunen til å gå over til Partnerskapskonferansen i 2015 hvor Horten videregående skole ble fremmet som plusshus, over til samarbeidet rundt prosjektet, for så å se på hvordan de ulike informantene tenker rundt dette som et klimaprojekt. Til slutt ser jeg på hvordan det var en mangel på motargumenter og om det har vært noen tanker rundt andre klimainitiativ.

I kapittel 6 vil jeg analysere de empiriske funnene jeg anser som mest relevant opp mot miljødiskurser og planleggingsteoriene. Dette gjør jeg for å få et tydeligere bilde av hva formålet med klimastrategier er og hvordan fylkeskommunen har utarbeidet et konkret tiltak.

I det siste kapittelet kommer oppgavens konklusjon. Her vil jeg gjøre rede for de viktigste funnene og gi en kort oppsummering av dette.

2.0 Klima og omstilling

I dette kapittelet skal jeg se på mulige konsekvenser av klimaendringer, og forskjellige løsninger på disse utfordringene. Jeg vil vise til hvordan dette er noe som påvirker alle, og at ingen kan stå alene om arbeidet med klima. Jeg skal se Kyotoavtalen og Parisavtalen, for så å se på nasjonale føringer, og trekke frem noen punkter i Vestfold sin regionale plan for klima og energi. Til slutt vil jeg reflektere rundt ulike måter å forstå klima på og hvordan man kan se på samme ting som både en løsning og et problem. Dette gjør jeg for å gi en ordentlig bakgrunn for oppgaven min og hvorfor det er viktig å ha samme forståelse for klima for å få til en omstilling. Dette vil også bli trukket frem i analysen.

2.1 Mulige konsekvenser og løsninger

Klimaendringene er, i følge FN, en av de største utfordringene verden står overfor nå. Om det ikke gjøres noe med i nærmeste fremtid, vil risikoen være ekstreme endringer som ikke kan reverseres. Konsekvensene av at den globale temperaturen øker vil være at snø og is smelter, som vil føre til at havene stiger, i tillegg til at ekstremvær som tørke og flom vil komme oftere. Flom og tørke påvirker vannforsyninger, som igjen påvirker produksjon av mat. For liten produksjon av mat kan føre til at flere mennesker må flytte på seg for å kunne brødfø familien. Med mer ekstremvær kan kystområder bli vanskelig å bo i. Klimaendringer kan altså drive flere mennesker på flukt. Det er forsket på en tydeligere sammenheng mellom ismelting i Arktis, økende hav- og lufttemperatur og de globale vind- og værssystemene, fordi alt dette blir påvirket av hverandre. Storm, nedbør og vinterværet nord for ekvator blir påvirket, men endringene så langt nord kan også påvirke for eksempel monsunen i Sørøst-Asia, som igjen påvirker matproduksjon og matpriser (Klima- og miljødepartementet, 2017, s. 8-9).

Om det ikke blir gjort noe for å dempe den globale oppvarmingen, vil dette selvfølgelig ha konsekvenser for Vestfold fylke. Det er beregnet at mot slutten av dette århundret, vil årstemperaturen stige med ca. 4 grader, og i løpet av et år vil det regne ca. 10 % mer sammenliknet med perioden 1971-2000. Dette vil ha store konsekvenser for Vestfold (Klimaprofil Vestfold, 2017, s. 130).

Endringene som skjer i nord kan ha stor påvirkning på klimaet på den sørlige halvkule. Verdenssamfunnet må stå sammen om å redusere utslipp, for det er ikke noe ett land kan gjøre alene. Det må samarbeides på alle nivåer; globalt, nasjonalt og lokalt. Utviklingslandene har tatt igjen industrilandene når det gjelder utslipp, og det er forventet at utslippene deres kommer til å øke. Alle land har et ansvar om å redusere sine utslipp. Det er utviklet flere internasjonale avtaler for å minske utslippene. For eksempel bidrar Parisavtalen til at alle land som har skrevet under skal melde inn sine utslippsbidrag hvert femte år, og avtalen bidrar til å styrke klimasamarbeidet (Klima- og miljødepartementet, 2017, s. 10).

Et bidrag til å minske de høye klimagassutslippene er teknologi. Klimaendringer skjer raskt, men det gjør den teknologiske utviklingen også. Den teknologiske utviklingen har skutt fart, og den har gitt oss verktøy som kan bidra til å minske utslippene radikalt. Noen av løsningene som har kommet som følge av dette er sol- og vindenergi og elektriske biler (Klima- og miljødepartementet, 2017, s. 8). Vi er avhengig av at teknologi blir tatt i bruk. Politikk som støtter teknologisk utvikling og innovasjon er avgjørende når vi skal få ned utslippene. Solceller er et godt eksempel på en utvikling som har gått fort, som er blitt tatt i bruk, og der prisen har falt med 80 % siden 2009. Fornybar kraftenergi vil bli konkurransedyktig mot fossil kraftproduksjon, i følge Bloomberg New Energy Finance (Klima- og miljødepartementet, 2017, s. 9). Det har vokst frem en nødvendighet for politikk som støtter teknologisk utvikling. For at samfunnet skal bli mer bærekraftig og omstille seg for å bli mer klimavennlig, er det nå behov for en ny type politikk. Basert på kunnskap om klima har det kommet et behov for offentlig deltakelse som pådrivere for å fremme politikk som ønsker å satse på ny teknologi. Dette vil ikke bare bidra til at klimagassutslipp går ned, men også at prisene på den nye teknologien etter hvert vil synke.

2.3 Internasjonale føringer i klimapolitikken

På bakgrunn av perspektivet på klima, som noe som må jobbes med og få redusert utslipp, har det de siste 20 årene vokst frem et behov for omstilling. Nye utfordringer har kommet og det samme har behovet for en relevant internasjonal politikk. For å kunne legge føringer for klimaarbeidet er det kommet ulike internasjonale bidrag. Her vil jeg først presentere Kyotaavtalen, som er en forpliktende avtale med noen konkrete mål som ble bestemt ovenfra

og ned. Deretter skal jeg presentere Parisavtalen, som har mer flytende mål og som bygges nedenfra og opp.

2.3.1 Kyotoavtalen

Norge har forpliktet seg til Kyotoavtalen. Dette er en juridisk bindende avtale hvor industrilandene binder seg til tallfestede og tidsbestemte kutt i klimagasser (Miljødirektoratet, 2017). I følge avtalen er det industrilandene som har hovedansvaret for utslippene i atmosfæren (United Nations, u.å, b). Den har så langt vart i perioden 2008-2012 og er i en ny forpliktelsesperiode fra 2013-2020. I andre periode gjelder den for enda færre land enn i første omgang. Alle landene som deltar har forskjellige forpliktelser. Det har vært en forhandlingsprosess opp mot bestemmelsen av hvor mye de skal kutte, og her har det blant annet blitt tatt hensyn til hvor vanskelig det er for landet å skulle nå målet som blir satt (Miljødirektoratet, 2017).

Det er satt opp tre Kyoto-mekanismer som landene kan jobbe innenfor for å nå forpliktelsene sine. Disse kan brukes i tillegg til de nasjonale føringene landene tar i bruk. Den første mekanismen er *felles gjennomføring*. Dette går ut på at landene investerer i prosjekter som reduserer utslipp i andre land, og dermed blir dette godskrevet utslippsreduksjonen deres. *Den grønne utviklingsmekanismen* gjør det mulig å investere i land som ikke har forpliktelser i Kyotoavtalen, og på den måten godskrive utslippsreduksjoner. Den siste mekanismen er *internasjonal kvotehandel*. Dette gjør at land kan kjøpe og selge kvoter til hverandre. Alle har et tak på hvor mye de kan slippe ut, og de som slipper ut mindre enn hva de har forpliktet seg til kan selge overskuddet av kvotene til land som ikke har klart det samme (Miljødirektoratet, 2017).

2.3.2 Parisavtalen

Mens Kyotoavtalen fokuserte på industriland og at de hadde ansvar for å kutte i klimagassutslipp, har Parisavtalen deltakelse fra både i-land og utviklingsland land. Utviklingslandene er ansvarlig for en stadig større del av utslippene, og det har vært et behov for at også de skal bidra til å kutte. Gjennom Parisavtalen skal landene sammen jobbe mot klimaendringer og ruste land som blir utsatt for det. Et av målene for avtalen er at den globale

temperaturen ikke skal stige med mer enn to grader innen år 2100. Avtalen skal også hjelpe land med å håndtere eventuelle påvirkninger av klimaendringer, og sørge for at verden går en vei som fører til lavere drivstoffutslipp og blir mer klimavennlig. For å nå disse ambisiøse målene må det mobilisering og tilgang til økonomiske ressurser, et nytt teknologisk rammeverk og forbedret kapasitetsbygging, samt støtte til utviklingsland og de mest sårbare landene. Avtalen sørger også for økt åpenhet i forhandlingene (Unitid Nations, u.å, a).

Parisavtalen krever at alle parter skal bidra gjennom «nationally determined contributions», og at de skal styrke dette bidraget i årene fremover. Landene velger selv hvilke tiltak de skal ta, og definerer sine egne mål som de vil nå. Det stilles noen krav i avtalen, som for eksempel at alle parter regelmessig skal rapportere om sine utslipp og sitt gjennomføringsarbeid. Hvert femte år vil det være en vurdering av fremskritt for å oppnå formålet med avtalen, og det skal bli gitt informasjon om flere tiltak landene kan ta (Unitid Nations, u.å, a).

Det ble åpnet opp for signering av avtalen 22 april 2016, Jordens dag, på FN's hovedkontor i New York. Den trådte i kraft 4. november 2016, etter den såkalte «dubble threshold» var oppfylt. Det vil si at avtalen måtte ratifiseres av 55 land som utgjorde minst 55 % av de globale utslippene. Siden det er det flere land som har ratifisert avtalen, og i dag er det 171 land som har skrevet under (Unitid Nations, u.å, a).

Parisavtalen går inn på viktige områder som er nødvendig for å bekjempe klimaendringer. Noen av de viktigste aspektene er å begrense temperaturøkningen og den har bindende forpliktelser fra alle parter for å forbedre, kommunisere og opprettholde et nasjonalt fastlagt bidrag. Avtalen etablerer et globalt mål for tilpasning, å øke tilpasningskapasiteten, styrke motstandskraft og redusere sårbarhet mot klimaendringer. Den tar sikte på å styrke nasjonalt omstillingsarbeid betydelig, blant annet gjennom støtte og internasjonalt samarbeid. Den anerkjenner også at tilpasning er en global utfordring for alle. Avtalen går inn på tap og skade som følge av klimaendringer. Den er utviklet for å hjelpe sårbare land til å takle de negative virkningene av klimaendringer, inkludert ekstreme værforhold som for eksempel stigning i havnivået. Avtalen gir et rammeverk for partene for å forbedre forståelse, handling og støtte med hensyn til tap og skade. Avtalen sørger for at i-landene forplikter seg til å støtte utviklingslandenes arbeid med å bygge rent og klimavennlig. Opplæring i klimaendringer, offentlig deltakelse og offentlig tilgang til informasjon er også noe som skal styrkes i følge avtalen. Parisavtalen bygger på et robust åpenhets- og regnskapssystem for å gi innsikt i hva partene gjør (Unitid Nations, u.å, a).

Partene anerkjente også behovet for å styrke kunnskap, teknologi, praksis og innsats fra lokalsamfunn og urfolk, samt den viktige rollen som å gi insentiver gjennom verktøy som innenrikspolitik og CO2-prising. Det er flere ikke-statlige aktører som har vist interesse for avtalen og hvordan takle klimaendringer. Det er alt fra sivile samfunn, privat sektor, finansinstitusjoner og byer. De har fått en egen avtale hvor de som ønsker kan signere og skrive ned sine forpliktelser (United Nations, u.å, a).

Dette er ikke bare politikk på et globalt nivå. Det er der mye av politikken har blitt utformet, men utviklingen, planleggingen og gjennomføringen som skjer avhenger av arbeid på lokalt nivå. Det har vært en stor involvering av ulike aktører på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Ved å utforme Parisavtalen på denne måten kan det legge opp til et større lokalt eierskap og bidra til at det blir en større vilje til endringer ved at man kan finne ulike omstillingsalternativer selv, og sørge for at det passer inn i en lokal kontekst.

2.4 Klimapolitikk i Norge

Klimapolitikk har blitt mye mer tydelig på verdensbasis og det økte fokuset i Norge har en sammenheng med Parisavtalen. Her skal jeg se på hvordan Norge møter Parisavtalen, hvilke mål som blir satt og hvordan det settes i gang en omstillingsprosess på nasjonalt nivå.

Norge har ratifisert Parisavtalen og det fører til visse forpliktelser. Man skal melde inn sine utslippsbidrag hvert femte år, og man skal øke ambisjonene sine over tid. Norge har også fått en ny klimalov som sier at vi skal forsøke å bli et lavutslippssamfunn. Den sørger for at det skal være en gjennomgang av klimamål hvert femte år, slik som det er i Parisavtalen. Norge, sammen med flere land, har økt sine ambisjoner i klimapolitikken. Regjeringen og samarbeidspartene foreslo i februar 2015 at de skulle ha et mål om å redusere utslippene i 2030 med minst 40 % sammenlignet med utslippene i 1990. Det ble en bred tilslutning til dette, og aldri før har Norge hatt et klimamål som forplikter på samme måte (Klima- og miljødepartementet, 2017, s. 10). I følge klimaloven skal Norge ha som mål om å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Grunnen for at dette er lovfestet er at det skal skje en langsiktig omstilling til lavutslippssamfunnet. Målet er at klimagassene skal reduseres med 80-90% sammenlignet med 1990 (Klima- og miljødepartementet, 2017, s. 12).

Med den nye klimaloven har det blitt lagt vekt på at kommuner og fylkeskommuner må bidra med planer og styre arbeidet med tanke på klima. Et av tiltakene har vært å etablere bymiljø- og byutviklingsavtaler. Disse går ut på at det skal jobbes for at personer i byene heller skal benytte seg av kollektivtransport, sykkel og gange enn av personbil. Regjeringen setter også et krav om å øke bruken av biodrivstoff. Transportsektoren står for ca. 60 % av ikke-kvotepfiktige utslipp, for å få til en utslippsreduksjon så er det mye som kan kuttes her. Regjeringen skal også se på mulighetene rundt reduksjon av utslipp av gass til oppvarming av bygg. Det burde også bli satt som mål å få bygg- og anleggsplasser til å bli fossilfrie (Klima- og miljødepartementet, 2017, s. 23).

2.4.1 Klimastrategier i kommunene og fylkeskommunene

For at fylkeskommunene og kommunene i Norge skal få gjennomført politikken som blir utformet, må de bruke planlegging. Planlegging blir et verktøy som brukes når man skal være aktører for samfunnsutviklingen. Fylkeskommunene og kommunene sin rolle er med på å bidra til omstilling. Dermed har staten pekt på noen retningslinjer som fylkeskommunene og kommunene skal følge, blant annet fordi de har stor påvirkningskraft (Regjeringen, 2009). Dette er føringer som kom før Parisavtalen ble gjennomført.

Innholdet i planer som handler om klima og miljø bør inneholde

- a. *«Informasjon om klimagassutslipp i kommunen fordelt på kilder/sektorer. Alle kilder som innebærer direkte utslipp av klimagasser innenfor kommunens grenser, bør inkluderes.*
- b. *Informasjon om energisystem, energiforsyning og forbruk av energi innen kommunens grenser, herunder tilgang på miljøvennlige energiressurser.*
- c. *Fremskrivning av utslippene i kommunen om det ikke gjennomføres nye tiltak, forventet etterspørsel etter energi og forventet ny energiproduksjon. Fremskrivningsperioden bør være minst ti år.*
- d. *Ambisiøse mål for utslippsreduksjoner.*
- e. *Ambisiøse mål for mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i kommunal bygningsmasse og i kommunen for øvrig.*

- f. *Tiltak og virkemidler for reduksjon av klimagassutslipp, mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging. Tiltakene/virkemidlene bør i størst mulig grad være koplet til oppnåelse av de målene som er satt av kommunen.*
- g. *Utredning av virkemidler som tenkes benyttet for å nå målsettingene.*
- h. *Handlingsprogram med en tydelig ansvarsfordeling for oppfølging av klima- og energiplanene.*

Kommunen bør vurdere om klima- og energiplanleggingen skal inkludere andre elementer enn dem som fremgår av bokstavene a)–h).» (Regjeringen, 2009).

Planleggingen til kommunene og fylkeskommunene skal bidra til å kutte i klimautslipp. De skal også legge til rette for økt miljøvennlig energiomlegging. Kommunene og fylkeskommunene er både innkjøpere, eier eiendom, er tjenesteytere, myndighetsutøvere og politiske og kommersielle aktører, samt at de har ansvar for planlegging og tilrettelegging for at befolkningen skal kunne ha gode levesteder. De sitter dermed på mye påvirkningskraft for å kunne redusere utslipp av klimagasser. Målet med de statlige planretningslinjene er å sørge for at kommunene og fylkeskommunene bruker sin rolle til å kutte i klimagasser, og at de skal legge om til mer miljøvennlig drift (Regjeringen, 2009).

Både kommunene og fylkeskommunene skal legge retningslinjene inn i planene sine, med tiltak for å redusere utslipp og for å legge til rette for energiomlegging. For kommunene skal dette inn i kommuneplan eller kommunedelplan. Fylkeskommuner skal ha det innenfor sitt eget ansvars- og påvirkningsfelt. Disse planene anbefales å inneholde informasjon om utslipp, forbruk av energi, mål for utslippsreduksjon, tiltak for reduksjon, virkemidler som blir brukt og en handlingsplan, med mer (Regjeringen, 2009).

2.5 Vestfold og Horten

Vestfold ligger vest for Oslofjorden og er et av landets minste fylker. Innbyggertallet ligger på 249 058, noe som gjør Vestfold til et av landets tettest befolkede fylker. Det har et variert næringsliv med blant annet elektronikkbedrifter, næringsmiddelindustri og oljeraffineri. Det er ni kommuner i fylket som alle har kystlinje. Vestfold skal fra 01.01.2020 slå seg sammen med Telemark fylke (Vestfold fylkeskommune, 2018). Horten er en av kommunene i

Vestfold, og det er som sagt der den nye skolen skal ligge. I Horten kommune er det to byer; Horten og Åsgårdstrand, og tre tettsteder; Skoppum, Borre og Nykirke. Det bor litt over 27 000 i kommunen. Kommunen har et ganske høyt utdanningsnivå, og er her på 14. plass nasjonalt. Det har en klynge av elektronikkbedrifter i tillegg til å ha campus Bakkenteigen som er en del av Høgskolen i Sørøst-Norge, som er et senter for innovasjon og forskning (Horten kommune, 2017).

2.6 Vestfold fylkeskommune og klimastrategier

Vestfold fylkeskommune har laget en regional plan for klima- og energi som gjelder i perioden 2016-2020. I prosessen til denne planen har de inkludert flere ulike aktører, blant annet fra næringslivet, arbeidslivsorganisasjoner og forsknings- og utviklingsmiljøer. De har sett på mulighetene og utfordringene som fylket står overfor, de har satt seg visjoner og mål og har innsatsområder som har sine strategier. I tillegg til denne planen har de laget et handlingsprogram der det står konkrete tiltak med mål (Vestfold fylkeskommune, 2015a, 4). Fylkeskommunen har i planen avklart hvilken rolle de har for å nå målene som de har satt; de skal være ambisiøse pådrivere, de står som innkjøper av produkter og tjenester og har muligheten til å sette miljøkrav, de kan tilrettelegge for samarbeid og de kan brukes som en arena for å teste ut ny teknologi ved å ta risikoen det kan bringe med seg (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 5).

Visjonen til fylket er «Vestfold- det grønne fylket i Norge», og det overordnede målet er «Vestfold skal slippe ut minst 40 % mindre klimagasser innen 2030», og det sammenlignet med 2009. For å nå dette har de laget fem innsatsområder som de skal fokusere på, med ulike strategier under disse igjen. De fem innsatsområdene er 1) øke produksjonen av fornybar energi, 2) redusere utslipp fra vegtrafikk, 3) utvikle flere energieffektive bygg, 4) støtte kommunenes innsats for klimatilpasning og 5) utvikle felles offentlig kompetanse, finansiering og samhandling (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 9). Til hvert av innsatsområdene er det lagt til mål, jeg har valgt å trekke frem innsatsområde 1, 3 og 5:

«Innsatsområde 1: Mer produksjon av fornybare energiresurser: Målet er 20% økning i produksjonen av fornybar energi innen 2020, målt i forhold til 2012».

«Innsatsområde 3: Utvikle flere energieffektive bygg: Målet er at alle yrkesbygg i Vestfold skal ha 20 prosent mindre energibruk pr areal til oppvarming/ kjøling i 2020 sammenliknet med 2014»

«Innsatsområde 5 Utvikle felles kompetanse, finansiering og samhandling: Målet er at Vestfold skal være iden klimapolitiske fronten ved å vise høy kompetanse innen grønne innkjøp og solid evne til å utnytte handlingsrommet som innkjøpsregelverket gir. Målet er at kommunene videreutvikler relevante, prioriterte og konkrete klima- og energiplaner som er innarbeidet i plansystemet og som gjennomføres i praksis. Målet er at relevant kunnskap motiverer til endrede holdninger og adferd. Målet er større utnyttelse av finansielle virkemidler, inkl opprettelse av et eventuelt klima- og miljøfond» (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 16).

Innsatsområde 1, 3 og 5 er trukket frem her. Dette er fordi jeg ser på dem som mest relevante for oppgaven. Det bygges en ny skole som skal produsere mer energi enn den bruker. Det blir altså en økning av produksjon av fornybar energi, og dette fører til at det blir et mer energieffektivt bygg. Dette er et prosjekt som legger opp til samarbeid og, som vi skal se på senere i oppgaven, så fører dette til at de selv utvikler sin innkjøperkompetanse og får mer kunnskap om hvordan man kan planlegge prosjekter og bli mer klimavennlige.

2.6.1 Utfordringer og muligheter

Vestfold står overfor flere muligheter og utfordringer når det gjelder å kutte i klimagassutslipp. Noen av utfordringene er at det blir mer nedbør, noe som kan føre til blant annet flom og ras. Tørke kan også oppstå og havnivåstigning vil være en trussel for infrastrukturen i kystområdene. Noen av mulighetene fylket har, er at det er tett befolket, noe som fører til lavere energibruk til transport og oppvarming. I tillegg kan skogen bli bedre utnyttet, de satser på biogass og det er et solfylke som kan føre til mer bruk av solenergi (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 14). Solenergi er spesielt i fokus, og de ønsker å øke produksjon og forbruk av det og at det skal være bruk av solenergi i alle typer bygg (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 17). For at bygg skal bli mer energieffektive, trengs det å bli satt miljøkrav. Det er behov for bedre samarbeid innenfor byggenæringen, slik at hele prosessen vil bli mer energieffektiv. Det burde også bli satt mer fokus på tre i bygninger, ettersom det er klimavennlig og fornybart.

Vestfold fylkeskommune kommer til å være store utbyggere i årene fremover, og skal også bidra til at klimamål blir nådd. Det skal blant annet bygges nytt sykehus og fengsel (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 24). En strategi for at det skal bli mer fokus på klimavennlige løsninger er å bruke offentlige anskaffelser på en ny måte. Ved å øke konkurransen vil dette føre til at motivasjonen for nye løsninger blir skjerpet. Det blir sett på mulighetene ved å sette krav til hele prosesser med prosjekter; bruk, transport, sluttprodukt og gjenbruk og gjenvinning (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 26).

I strategien til Vestfold fylkeskommune er det mange ulike forståelser som ligger til grunn. De ser sin rolle som samfunnsutviklere som en måte å kunne bidra til omstilling, og være pådrivere for å ta i bruk mer klimavennlige løsninger. De har sett seg ut sine fokusområder som de ønsker å jobbe med og planlegge for. Dette ønsker jeg å se nærmere på, blant annet hvorfor noe blir definert som gode løsninger, hvem som blir involvert og hva slags meninger de legger til grunn for å jobbe med klima. Gjennom intervjuene kommer jeg til å se dypere på deres planstrategi og hvordan prosessen ved Horten videregående skole har gått frem for å se hvilke forståelser som har blitt lagt til grunn.

2.7 Klimaforståelser

Det finnes ulike forståelser for hvordan man kan omstille seg for klima. Det finnes mange forskjellige måter å jobbe med det på, og syn på hva som er skadelig og hva som er bra for miljøet. Ta plastposen som eksempel; Det er mange som ser på plastposer som en miljøsynder. Det er unødvendig med mange plastposer og de er med til å bidra med å holde forbruket av plast oppe. Om plastposen havner i naturen, tar det lang tid før den brytes ned og det finnes dyr som kan tvinnes inn i plast og ender opp med å dø. Det kan også ende opp som mat for noen dyr. Noen ønsker å fjerne plastposer helt, noe som har blitt gjort i noen få land. Det mange butikker har gjort er å legge en avgift på plastposene, slik at folk heller kjøper handlenett. For eksempel har Kiwi også innført papirposer. Det er kommet ulike tiltak for å få folk til å bruke mindre plastposer. Andre igjen ser på plastposer som en del av løsningen på klimaproblemet. Posene blir brukt til å legge rundt maten vår, noe som gjør at den får bedre holdbarhet. På denne måten er plastikk med på å minske matsvinn, noe som også er et problem for klimaet. Andre peker på at vi må bli flinkere på gjenbruk av plastikkposer og ikke unødvendig kaste de vi har. Det blir for eksempel brukt til å kaste søppelen vår i.

Hvordan man skal omstille seg for å bli mer klimavennlig, kan bli en stor utfordring når vi ser hvor mange ulike perspektiv en kan bruke på en plastpose. Ved å utfordre dagens struktur hvor plastposen er noe vi bruker til å dekke maten vår, og som vi kaster søppel i, så blir man møtt med motargumenter (Inspirert av Planet Plast, Norsk rikskringkasting, 2018).

Det er ulike måter å forstå plastikkposer med tanke på klima, og det finnes flere ulike tilnærminger til hvordan man kan jobbe med det, og hva som er den beste løsningen for omstilling. Noe som blir sett på som den store klimasynderen for noen blir av andre sett på som et bidrag til å bedre klimaet. Vi har forskjellige forståelser for hva som er best og nå skal jeg gå nærmere inn på ulike miljødiskurser og si noe om ulike måter man kan tilnærme seg problemet.

3.0 Miljødiskurser og planlegging

I dette kapittelet skal jeg gå gjennom mitt teoretiske rammeverk, og dette skal brukes i analysen og drøftingen. Det skal hjelpe til med å få en bedre forståelse av empirien.

Empirien er interessant og kan fortelle mye, men det er komplekst og ved hjelp av teori kan man få en bedre forståelse for dataene som har blitt samlet inn.

Det vil være to perspektiver jeg trekker frem; miljødiskurser og planleggingsteori. For å kunne si noe om omstillingen til Vestfold fylkeskommune, må jeg ha en forståelse av hva miljødiskurser er. Jeg vil bruke miljødiskurser til å bedre forstå klimastrategiene i Vestfold fylkeskommune og Horten videregående skole som plussus. Jeg ønsker å se på hvilke diskurser som ligger bak. Miljødiskurser kan deles inn i ulike kategorier, og jeg vil se dypere på hvilken eller hvilke kategorier Horten videregående skole kan forstås som. Dette gjør jeg ved hjelp av intervjuene mine. Deretter vil jeg se på planteori. Dette vil bli brukt som verktøy for å se på hvordan politikk blir omsatt til planlegging. Hvilken planleggingsteori som har vært førende i prosessen rundt Horten videregående skole, og diskutere senere hvilke konsekvenser dette kan ha hatt for andre forståelser og løsninger som ikke nødvendigvis har fått like stor plass.

3.1 Miljødiskurser

Diskurs er en felles måte å forstå verden på. Som en del av språket, så gjør det det mulig for folk å tolke informasjon og sette det i en sammenheng. Diskurser lager meninger og forhold, og hjelper med å definere allmenn fornuft og legitimere kunnskap. Diskurser hviler på antakelser og forbindelser som gir grunnlag for begreper som analyse, debatt, avtaler og uenigheter. Hvis slike delte begreper ikke fantes, hadde det vært vanskelig å komme frem til enighet. Diskurser muliggjør og legger føringer for kommunikasjon. Diskurser koordinerer handlingene til flere mennesker og organisasjoner som ellers ikke trenger å samhandle. Rollen til diskurser er spesielt viktig der hvor koordinasjonen er svak, slik den ofte er i global politikk (Dryzek, 2013, s. 9-10).

Diskurser er med på å definere, tolke og snakke om miljøproblematikk (Dryzek, 2013, s. 12). Miljødiskurser startet i industrisamfunnet, og må bli plassert i diskurser som er innenfor industrialismen. Industrialismen kan bli beskrevet som et ønske om vekst av goder og

servicer, og det materielle velværet det bringer med seg. Diskursen dreier seg om evig vekst, men miljødiskursen kan ikke følge industrialismen, og den må gå bort i fra mye av det industrialismen er (Dryzek, 2013, s. 14). Til tross for at det har vært kunnskap om skadevirkningene av industrialismen, og effektene av fortsatt vekst, så er ikke løsningen å begrense veksten. Det er fremdeles ønskelig med økte goder, men det må omstilles slik at det ikke går på bekostning av klimaet og at det tar hensyn til naturens grenser (Hammer, 2016, s. 33-34). Det kan være utfordrende å ha et ønske om stadig vekst, og samtidig skulle håndtere miljøproblemene. Miljødiskursene har ulike måter å skille seg fra industrialismen, det er radikalt og moderat, saksorientert og visjonært. Disse krysser hverandre og blir fire forskjellige kategorier som man kan dele miljødiskursen inn i. Dette er diskursen om teknisk problemløsning (saksorientert, moderat), grenser for vekst (saksorientert radikal), økologisk bærekraft (visjonær, moderat) og grønn radikalisme (visjonær, radikal) (Dryzek, 2013, s. 14, Hammer, 2016, s. 183).

3.1.1 Kategoriene for miljødiskurser

	Moderat	Radikal
Saksorientert	<p><u>Teknisk problemløsning:</u></p> <p>Her tar man den politisk-økonomiske situasjonen som den er, men den må justeres på for å møte miljøproblemene. Dette gjøres gjennom offentlig politikk. Slike justeringer kan være å legge til rette for miljøverninnspill, eller sette prislapp på miljøskader, eller sørge for at det er eksperter som sitter i bedrifter slik at miljøhensyn blir tatt. Det er uenighet om hvilken metode som er best. For eksempel om det er det offentlige som skal legge føringer eller om det skal være markedsinsentiver. Så langt er det markedet som har størst del.</p>	<p><u>Grenser for vekst:</u></p> <p>Ideen her er at veksten i både økonomien og befolkningen etter hvert vil overskride jordens naturlige resursslager. Jordens økosystem for jordbruk og industri vil også bli nådd. Dette er radikalt fordi den ønsker å gå bort fra evigvarende vekst, og kan være med på å skape en annerledes samfunnsutvikling. Men den er saksorientert fordi løsningene er innenfor industrialismen; sterkere kontroll av eksisterende systemer av administratorer, forskere og andre som er ansvarlige i eliten.</p>
Visjonær	<p><u>Økologisk bærekraft:</u></p> <p>Er definert av visjonære forsøk på å løse konfliktene mellom miljø og økonomiske verdier som aktiverer diskursene rundt problemløsning og grenser. Konseptene ved vekst og utvikling blir redefinert, så det fjerner den gammeldagse diskursen som hadde grenser. Fokuserer på at et bærekraftig samfunn kan få konkurranse fortrinn i globalsammenheng.</p>	<p><u>Grønn radikalisme</u></p> <p>Her ønsker man å endre på strukturene i industrisamfunnet. Det er nødvending med systemendring for å kunne få et mer økologisk samfunn. Man vil endre på hvordan folk tenker og at man skal ha en grønn livsstil, dette vil føre til en samfunnsutvikling som kommer nedenfra og opp.</p>

(Dryzek, 2013, s. 15-16).

Tabell 1.

3.1.2 Teknisk problemløsning

Den problemløsende diskursen krever handling, men det pekes ikke på noe nytt samfunn. Innenfor denne diskursen finner vi tre underdiskurser. Dette er administrativ rasjonalisme (overlat det til ekspertene), demokratisk pragmatisme (overlat det til folket) og økonomisk rasjonalisme (overlat det til markedet). Jeg skal her presentere hver av underdiskursene kort. Jeg vil bruke i analysen min for å se om vi kan forså Horten videregående skole innenfor disse diskursene (Dryzek, 2013).

Administrativ rasjonalisme kan bli definert som en problemløsende diskurs, som setter fokus på rollen til eksperter i stedet for innbyggerne når det gjelder å løse problemer, og her er man opptatt av sosiale relasjoner bygget på hierarki enn på likestilling eller konkurranse (Dryzek, 2013, s. 75).

Innenfor demokratisk pragmatisme så menes det at man skal løse problemer ved å ha en fleksibel prosess. Man skal involvere flere deltakere og bedrifter som gjerne har flere ulike synvinkler og perspektiver på saker. Innenfor pragmatisme setter man deltakelse høyt, og selv om flere gjerne skulle hatt bredere deltakelse, så er de fornøyde med det som er i de fleste demokratier i dag. Pragmatiske filosofer fikk en tvist da miljøpragmatisme kom. Dette stammer fra filosofiske debatter innenfor feltet miljøetikk. Miljøpragmatisme forsøker å foreslå en moral som guider miljøhandlinger hvor flere moralske perspektiver alltid er relevante (Dryzek, 2013, s.100).

Økonomisk rasjonalisme ønsker å bruke markedsmekanismer for å nå offentlige mål. I denne diskursen ønsker de at markedet skal styre, og at klimaproblemer skal løses ved hjelp av det frie markedet. Deres sterke forpliktelse til markedet kan indikere at økonomisk rasjonalisme ligger til høyre i politikken (Dryzek, 2013, s. 123).

3.1.3 Økologisk bærekraft

Diskursen økologisk bærekraft har behov for å koordinere felles arbeid for å nå målene sine. Den ser sosial, økonomisk og økologisk bærekraft i sammenheng, og søker helhetlig strategier for disse kategoriene. Ved å samordne dette riktig, kan økonomisk vekst fortsette i evigheten.

Ved å satse på et bærekraftig samfunn, kan dette gi konkurransefortrinn i framtidens globale økonomi (Dryzek, 2013, s. 149-150; Hammer, 2016, s. 185). Denne diskursen er global ved at grunnlaget for den ligger i de globale økosystemene, men løsningene ligger på det regionale og lokale nivået (Dryzek, 2013, s. 157).

3.1.3 Grenser for vekst

Mens den problemløsende diskursen ikke gir et nytt samfunn, så ønsker diskursen om grenser for vekst å redefinere hele samfunnet. Her blir miljøutfordringer sett på som en åpner for nye muligheter i stedet for problemer. Miljøproblemer blir som en nøkkel til mulig økonomisk vekst. Miljøet blir rammen i samfunnet og kommer inn i det kulturelle, moralske og økonomiske systemet. I stedet for å bli sett på som en kilde til trøbbel og at det blir stående på utsiden av disse systemene, blir det sett på som noe som gir muligheter. Tenkningen her er visjonær, men graden av endring kan være både liten og stor, moderat eller radikal. Det finnes visjonære moderate måter å ha det politisk-økonomiske samfunnet som industrialismen har kommet med, som også tar hensyn til miljøspørsmål. På den andre siden kan også visjonære radikale endringer finne sted (Dryzek, 2013, s. 14)

3.1.4 Grønn radikalisme

Grønn radikalisme har en visjon om et grønt samfunn, hvor man ønsker å endre på hvordan man tenker grønt og hvordan hverdagslivet utfolder seg. Samfunnsutviklingen vil gå i en grønnere retning ved hjelp av arbeid med bevissthet og livsstil. Den tar også sikte på hvordan samfunnet er bygget opp, og mener at det er nødvendig med systemendring for å få et mer økologisk samfunn (Hammer, 2016, s. 208).

3.1.2 Hvordan kan diskurser forstås

Diskurser er med på å forme hvordan vi ser virkeligheten. Hammer (2016) bruker en analogi om vann som tømmes over jord: *«først vil vannet renne i alle retninger, men så finner det spor, graver seg ned og samler seg i små strømninger. Slik vil landskapet formes, og etter hvert også omformes av det sildrende vannet. På samme vis kan vi tenke oss at en diskurs kan*

få kraft til (midlertidig) å kanalisere samfunnsutviklingen» (Hammer, 2016, s. 14). Det er ikke enkeltpersoner sin stemme som er utslagsgivende, men hvordan man felles snakker om ulike temaer på lik måte, og hvordan denne diskursen er med på å forme hva som er sant.

Forskjellige diskurser ser forskjellige ting i verden. Det er noen diskurser som handler om økosystemer, mens andre ikke har noe konsept om dette. Noen diskurser sine analyser handler om rasjonale, egoistiske mennesker, mens andre dreier seg om menneskelig motivasjon, andre igjen ser bare på mennesket i et større bilde som for eksempel stater eller populasjoner (Dryzek, 2013, s. 17). De fleste tror det kan være fordelaktig å ha mennesket som en egen kategori, noen få mener det er riktig å skille på kjønn. Andre tar utgangspunkt i at myndighetenes handlinger spiller en rolle, mens det er flere som tror at den menneskelige ånden som er det avgjørende (Dryzek, 2013, s. 18). Det er forskjellige måter ulike aktører kan bli fremstilt på i diskurser. I en diskurs kan man finne eksperter som jobber for det felles gode, mens i en annen diskurs kan de samme ekspertene bli fremstilt som egoistiske byråkrater (Dryzek, 2013, s. 18).

Om vi ser tilbake til eksempelet med plastposer, kan vi se i samme episode av *Planet Plast* der Line Elvsåshagen snakker med ulike partiledere om plastikkposen, og der hun gir eksempler på to land som har forbudt dette. Her kommer partilederne med argumenter for hvorfor vi skal beholde plastikkposen, og at dette blir brukt til for eksempel søppelpose. Hva skal vi ellers kaste søppelen vår i? Det kommer dermed an på hvem du snakker med og hvilken forståelse de har for ulike problemer, fordi de kan se på problemene som en del av løsningen. Her snakker politikerne innenfor en diskurs hvor plastikkposen har en hensikt, og at det er heller behov for en annen løsning enn å fjerne den (Norsk rikskringkasting, 2018).

3.2 Nye utfordringer for planlegging

For å se nærmere på hvordan man kan jobbe med omstilling og hvordan omsette grønnpolitikk til praksis, har jeg behov for planteori. Dette skal brukes til å se på hvilke ulike type planleggingsteorier som finnes, og hvordan man jobber innenfor disse. Empirien er spennende og interessant, men det er behov for teori til å si noe mer om det. Jeg skal se på hvordan planleggingen har gått fra å være rasjonell, til å bli inkrementell, for så å gå videre til mer fokus på kommunikasjon og diskusjon, til agonisme. Det finnes ulike måter å forstå planlegging på, og ulike idealer å jobbe etter. Jeg vil trekke frem hvordan planlegging legger

til rette for ulike typer deltakelse, og hvordan planleggingsteori bidrar til å fremme ulike synsvinkler og kunnskap.

3.2.1 Rasjonalistisk planleggingsteori

Rasjonalistisk planleggingsteori er basert på troen om at det er mulig å ha full kontroll på samfunnsutviklingen, dette ved hjelp av å samle inn data og analyse. I denne teorien er det de offentlige ansatte som skal definere hva som er interessene til det offentlige, dette gjør de ved å bruke rasjonelle planleggingsmetoder. Det er klare roller mellom de politisk valgte og ansatte i administrasjonen. Det er de politisk valgte som skal definere rammeverk for målene og verdiene som den offentlige administrasjonen skal jobbe med. I praksis betyr dette at den offentlige administrasjonen jobber med forberedende planlegging og politikerne med beslutningstaking. Dette fører til at man antar at kunnskap og verdier kan separeres. Verdifri kunnskap har blitt viktig i denne teorien, og det har blitt gjort lite plass til subjektive elementer. Det har blitt sett på som viktig å skille mellom innbyggernes meninger og kunnskapen til utdannede planleggere, dette for å gjøre planleggingen mer objektiv. Rasjonalistisk planlegging har blitt beskrevet som en teori som ikke gir innbyggerne særlig innflytelse eller mulighet for at de kan komme med sin kunnskap inn i lokalpolitikken. (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 338).

I et klimaperspektiv kan denne planleggingsformen være uheldig. Dette er på grunn av lite involvering av andre aktører i bestemmelsesprosessen. Om det er kun politikerne som bestemmer utviklingen av samfunnet og hvordan det skal jobbes, så er det mulig at man går glipp av mange andre løsninger og tilnærminger til klima. Dette vil kun bygge på de valgte politikerne sine forståelser for klima, men som vi har sett så er det mange ulike måter å forstå klima på. Også at man ikke kan stå alene om arbeidet med klima.

3.2.2 Inkrementalism

Den mest kraftfulle kritikken av rasjonalistisk planlegging kom fra Charles Lindblom i 1959. Han mente at planleggere blir tvunget til å utarbeide deres løsninger basert på kunnskap som ikke hadde fått innsikt i alt, det var bare delvis. Hans mål var å utvikle en ny realistisk planleggingsteori som kunne erstatte rasjonalistisk planleggingsteori. Charles Lindblom

mener at planleggerne ikke kan gi en verdifri analyse. Deres kunnskap er basert på delvis informasjon, og at de prioriterer visse verdier ovenfor andre. Det var nødvendig med et mangfold i politikken hvor det er ulike interessegrupper. Dette er for å kunne fylle inn kunnskapsgapet etter analysene til offentlige administratorer, og det vil sørge for å bringe alternative verdier på agendaen (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 338-339).

Charles Lindblom beskriver den politiske prosessen som et spill hvor hver interessegruppe er som en vakthund for sine verdier. De ulike beslutningstakerne har lov til å konsentrere seg om et spesifikt problem, spesielt om det er viktig for interessegruppen man representerer. Dette er fordi komplett kunnskap ikke er mulig å oppnå. Deltakelse fra mange beslutningstakere er derfor nødvendig for å garantere at de interessene som er av betydning er gitt nok oppmerksomhet. Siden det finnes motstridene verdier og ikke alle behov kan bli tilfredsstillt, så er interessegruppene sett på som å være gjensidig konkurrenter. Beslutninger tas gjennom forhandlinger og kompromisser mellom de motstridende interessegruppene (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 339). Slik er det også i klimadebatten. Det er mange motsette argumenter, og det kan være viktig å få disse frem for å få til en omstilling som er nødvendig. For å få frem en vilje til å jobbe med klima kan det være behov for en større involvering og få frem ulik kunnskap rundt temaet.

Charles Lindbloms inkrementalisme har en aggregativ tilnærming til demokrati. Aggregerende demokrati vil si at man antar at hvert parti er motivert til å promotere sin interesse, og at det er ved å stemme man tar politiske beslutninger. Demokratiet er sett på som en konkurranse av fordelingen av makt mellom de ulike interessegruppene. Om vi antar at denne konkurransen er like tilgjengelig for alle interessegruppene, så er de interessegruppene som har fått mest makt ved å bli stemt på, de som representerer ideene de fleste i samfunnet ønsker å stille seg bak (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 339).

Til tross for at inkrementalisme og rasjonalistisk planleggingsteori er forskjellige når det gjelder deres forventinger om å oppnå en viss sikkerhet i planlegging, så er de like når det gjelder demokrati. I prinsippet lener de seg begge på den aggregative modellen, selv om rasjonalistisk planlegging ikke gir så mye rom for politisk aggregative interesser. Målet om å tilegne seg mest mulig sikkerhet gjennom faktainnsamling, innsnevrer sfæren for partipolitikken. Det var inkrementalisme som åpnet døren for interessebasert politikk i planleggingsarbeidet, og dette gjorde de ved å erkjenne begrensingen av rasjonalitet (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 339). Ved å åpne opp for flere typer kunnskap, og sørge for

at flere interesser blir hørt så kan man få en bredere forståelse for problemene man står overfor. Man åpner opp for flere typer meninger, men om man ikke ønsker å høre på motargumentene, så kan man bli sittende fast i sin egen forståelse.

Kritikk av inkrementalismen

Charles Lindbloms inkrementelle planlegging møtte sterk kritikk fra av den kommunikative planleggingen som utviklet seg på 1980- og 90-tallet. Bäcklund og Mäntysalo (2010) forteller at Tore Sager var en av kritikerne som mente at inkrementalismen hadde et for snevert syn på planleggingskommunikasjon. I følge Tore Sager fører inkrementalismen til at man avklarer konflikter uten å forsøke seg på dialog. Charles Lindblom som tilnærming til kommunikasjon og beslutningstaking i planlegging er slik at aktørene ikke har noen motivasjon til å lære av hverandre, de ønsker heller å holde fast i egne tolkninger og overbevisninger. De stiller spørsmål til andres argumenter og søker legitimitet for deres egen kunnskap (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s.339).

Inkrementalistisk politikk har blitt kritisert for at ikke alle interessegruppene får lik tilgang til beslutningsprosessene. Prosessen er mer åpen for dem som allerede er velorganiserte og som har innflytelse fra før av. Inkrementalisme er konservativ. Den bygger på eksisterende politikk, og bygger videre med mindre trinn og gjør bare endringer med veldig små marginer. Dette vil si at den også bygger på eksisterende maktrelasjoner. Det er derfor beslutninger innen inkrementalismen har en tendens til å bygge på verdiene til de som allerede har makt. Slik politisk samling kan bli kalt den demokratiske eliten og er de aktørene og gruppene som allerede er etablerte som innflytelsesrike aktører i forskjellige nettverk (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 340). Om vi tar et lite tilbakeblikk på Dryzek (2013) sine miljødiskurser, så vil ikke denne type prosess skape en radikal endring. Dette er på grunn av at den bygger videre på allerede eksisterende politikk og følger de samme strukturene, så vil derfor ikke endringene være så store.

Inkrementalistisk planleggingsteori har brakt fram viktige syn på begrensingene til planleggingens arbeid når det gjelder å identifisere og forutse fremtidig utvikling. Dessuten har det kommet et ønske om en bredere kunnskapsbase. Dette ved å utvide gruppen av interesserte parter, og gå bort fra begrepet verdinøytral kunnskap. Ved å gjøre dette, fikk innbyggere en større rolle til å bidra til produksjon av verdifull kunnskap og for å definere

mål. Det som ikke ble definert av teorien var grunnlaget for valgene man gjorde, hvem som var inkludert i planleggingen og hvem som skulle ha rollen som dommer (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 340).

3.2.3 Deliberativt demokrati

Kritikken til disse planleggingsteoriene ser ut til å være et skifte av konseptet demokrati. Den kollaborative planleggingsteorien gikk bort fra den aggregative modellen av demokrati og gikk mot idealet av deliberativt demokrat. Dette ble brukt som en sentral kilde for deres kritikk av både inkrementell og rasjonalistisk planleggingsteori. I den deliberative modellen av demokrati er fokuset på argumentasjon og overbevisning. En beslutning er legitim bare om hver person som har en interesse i saken har blitt like inkludert i alle fasene av planleggingen og beslutningene. I følge den deliberative modellen, er det viktig at fokuset er på prosessen hvor ulike syn blir presentert og brakt sammen, og at de her søker etter konsensus (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 340).

Stevenson og Dryzek (2014) skriver i boken *Democratizing global climate governance* at deliberative demokrati er den beste måten de kan tenke seg å tilnærme seg klimaendringer effektivt. Deliberative demokrati setter samtalen i fokus i stedet for folkeavstemming, noe som ikke er mulig i en global setting. Dette er på grunn av kompleksiteten i det globale systemet. Det er allerede mye snakk i den globale settingen om klimaendringer, men om den møter kravene til deliberativ demokrati, det er en annen sak. I deliberation er det en type kommunikasjon hvor refleksjon skal komme frem og man skal gjøre en innsats i å forstå hva de som ikke deler samme mening som en selv tenker. For at det skal være deliberative demokrati så må samtalen være inkluderende, autentisk og føre til resultater (Stevenson & Dryzek, 2014, s. 6-8).

De som fremmer deliberativ demokrati i teori og praksis, gjør det ofte fordi de mener at det fremmer idealer som trengs for et godt demokrati. Kjernekravene er at det skal være legitimt, og sørge for at de som blir rammet av en kollektiv beslutning har rett, mulighet og evne til å delta, eller at de blir representert av noen når det skal utredes om en beslutning. Det har aldri blitt prøvd før i en global setting, og det er ikke selvsagt hvordan det vil fungere i en så kompleks setting (Stevenson & Dryzek, 2014, s. 12). Dette kan være enklere å teste ut på et

regionalt eller lokalt nivå. Kollaborativ planleggingsteori inkluderer mye av det som er innenfor deliberative demokratiet.

3.2.4 Kollaborativ planleggingsteori

Kollaborativ praksis har kommet fra arbeidet til deltakere og innbyggere. Det er deres erfaringer teorien bygger på, det er ikke blitt drevet fram av teori. Akademikere skal nå ta igjen og lære fra praksis (Innes & Booher, 2010, s. 15).

Kollaborativ planlegging handler mye om prosessen rundt diskusjon og kommunikasjon. Prosessen er kollaborativ rasjonell når alle berørte parter i en sak er i ansikt til ansikt dialog med hverandre, og de får fremmet sine ulike perspektiver og sammen snakker om problemene de står overfor. Alle deltakerne må ha tilgang til all informasjon og kunne uttrykke sine synspunkter og bli lyttet til. Det må også bli brukt teknikker som sørger for at alle blir hørt, forstått og at alt kommer på bordet. I denne planleggingsformen må de søke konsensus. Dette er prinsipper som det skal forsøkes å nå gjennom prosessen, men det er ikke alltid alle prinsippene blir oppfylt. For eksempel er det ikke alltid mulig å få samlet alle aktørene, men representanter for ulike interessegrupper kan være til stede. Full konsensus kan ikke alltid oppnås, men så lenge godt over halvparten er enige om en løsning og man har forsøkt å finne kreative måter på å få alle fornøyd, kan man se på prosessen som kollaborativt rasjonell (Innes & Booher, 2010, s. 6).

I kollaborativ planlegging blir problemer håndtert som et puslespill som deltakerne må jobbe sammen om for å få bitene på plass, både for å lage et delt bilde av hvordan fremtiden skal se ut og en strategi for å komme dit. Denne åpne tilnærmingen strider med normene til byråkratiet og ideen om å finne den rette politikken. Politikere kan se på kollaborativ planlegging som en trussel mot deres makt (Innes & Booher, 2010, s. 9).

Kunnskap er viktig innenfor kollaborativ planlegging, som den også er innenfor andre teorier, men det som er forskjellen, er at kollaborativ planlegging verdsetter mange ulike typer kunnskap og håndterer det annerledes enn i mer konvensjonelle teorier (Innes & Booher, 2010, s. 17). Det er viktig at all informasjon er tilgjengelig og at alt kommer frem, så ulike typer kunnskap er velkommen i denne teorien (Innes & Booher, 2010, s. 6).

Kollaborative prosess er med på å skape ny kunnskap og uforventet politikk og praksiser. Det kan resultere i endring i verdier, mål, forståelse og underliggende holdninger hos deltakerne. Slike endringer er med på å forsterke kapasiteten til både individer, men også grupper som helhet, og det kan vise seg at verden kanskje ikke var slik de forestilte seg. Disse prosessene er med på å hjelpe deltakerne på å bevege seg i en alternativ retning om de må (Innes & Booher, 2010, s. 34).

Ved å ha en planleggingsform som åpner opp for dialog og mangfold, vil man få mange ulike synsvinkler til hvordan man kan jobbe med klima. Ved å ha en arena hvor ulike aktører kan komme inn og snakke om utfordringer og mulige løsninger, kan dette føre til at de får en delt forståelse av hvordan man kan jobbe med klima. Dette kan også bidra til å forme hvilken eller hvilke diskurser er som er gjeldene.

DIAD-modellen

Innes og Booher (2010) har utviklet en teori som hjelper til med å se på hva kollaborativ politikkutforming kan oppnå og under hvilke forhold. Det er både en deskriptiv og normativ teori; den er beskrivende for vellykkede kollaborativeprosesser og normativ ved at den gir en modell for utforming og implementering av kollaborative prosesser som kan gi betydningsfulle utfall. Det er tre kriterier som er kritisk for at en kollaborativ prosess kan være kollaborativ rasjonell, produsere resultater som er verdifulle, og tilpasse seg mulighetene og utfordringene i unike og skiftende kontekster. Disse kriteriene inkluderer et bredt spekter av interesser blant deltakerne (mangfold), gjensidig avhengighet av deltakerne som ikke kan få sine interesser møtt uavhengig (gjensidig avhengighet), og autentisk dialog ansikt til ansikt (autentisk dialog) (Innes & Booher, 2010, s. 35).

Mangfold

Kravet om mangfold viser til at prosessen ikke bare kan inkludere aktører med makt, som er «deal makers» eller «deal breakers», men også de som har nyttig informasjon eller som kan bli påvirket av utfallet av prosessen. Det må være mange verdier, interesser, perspektiver, ferdigheter og ulike typer og kilder til kunnskap i prosessen for at robuste ideer skal utvikle seg. På denne måten kan systemet bygge kapasitet for å utvikle seg over tid. Et sosialt system trenger variasjon, akkurat som at det økologiske systemet trenger bio-mangfold. Hvis en

strategi eller idé ikke fungerer, er det andre muligheter som flyter rundt i dialogen som kan utforskes eller bli satt sammen med andre ideer for å produsere nye tilnærminger. I praksis er det ikke uvanlig at mektige aktører ekskluderer noen berørte parter eller perspektiver, men når dette skjer, så blir ofte resultatet av dialogen umulig, uinformert eller urettferdig. Noen vil kanskje kalle denne prosessen kollaborativ, men den er ikke kollaborativ rasjonell (Innes & Booher, 2010, s. 36).

Gjensidig avhengighet

Kriteriet om gjensidig avhengighet vil si at aktørene må i en vesentlig grad være avhengig av hverandre. Begge har noe den andre vil ha. Dette kriteriet hjelper med å sikre at deltakerne vil opprettholde interessen og energien til å engasjere med hverandre gjennom prosessen og ha insentiver for å nå enighet. Aktørene kan ikke nå deres mål alene og, gitt deres mangfold, er det sannsynlig at ulike deltakere gir ulik verdi til det endelige resultatet. Det er derfor viktig at de som en gruppe kan sette sammen en «pakke» hvor aktørene får mer av det de verdsetter uten at dette går på bekostning av hva de andre verdsetter. Dette sørger for at aktørene holder motivasjonen oppe for å finne en løsning (Innes & Booher, 2010, s. 36).

Autentisk dialog

Autentisk dialog krever at deltakerne må engasjere seg i en felles sak og diskutere denne. Dette er veldig nær Habermas sine betingelser for ideell samtale. Det er at diskusjoner må være karakterisert av engasjement blant deltakerne slik at de kan forsikre de andre om at deres påstander er legitime, riktige, overkommelige og oppriktig (Innes & Booher, 2010, s. 36). Diskusjonen kan ikke bli dominert av de med makt som er på utsiden av prosessen, og alle må ha lik tilgang til all relevant informasjon og lik mulighet for å få ordet og for å bli hørt. I autentisk dialog kan alle deltakerne utfordre antakelser og påstander. Ingenting er tatt for gitt og ingenting er av «bordet». Autentisk dialog er i tråd med et fenomenologisk syn på kunnskap hvor deltakerne kan bruke kunnskap fra hverdagslivet og ikke bare lene seg på spesialisert ekspertkunnskap. I fellesskap blir kunnskap konstruert gjennom interaksjoner og felles læring på en pragmatisk måte (Innes & Booher, 2010, s. 37).

Det finnes mange eksempler på prosesser som kaller seg kollaborative, men som ikke møter kravet om autentisk dialog. Det kan være at samtalene ikke er organisert av deltakerne, men at

det er krefter på utsiden som legger føringer for hvilke temaer det skal snakkes om. Et eksempel på det er politiske ønsker eller media som fokuserer oppmerksomheten på et tema i stedet for helheten. Det kan hende det bare blir forhandlinger og bytting av hva man ønsker, eller at ideell tale ikke er til stede. Dette kan for eksempel være fordi deltakerne ikke vet hvordan man skal gjennomføre det (Innes & Booher, 2010, s. 37).

Ønsket resultat av DIAD

Om de tre kravene blir møtt er det fire nøkkelresultater som dukker opp. Det første er at aktører slutter å bare konkurrere. De blir klar over at det å møte sine egne interesser kan komme fra å jobbe med interessene til andre. De kan starte å utforske muligheter for felles tilnærminger som tar for seg flere interesser. Aktørene kan starte og artikulere andre sine interesser sammen med sine egne. De kan starte og se at deres egne interesser ikke kan bli nådd uten at andres interesser blir møtt og at det søkes etter muligheter for gjensidig og felles fordeler (Innes & Booher, 2010, s. 37).

Den andre nøkkelfaktor er at aktørene ofte bygger relasjoner som varer uansett utfall av den kollaborative prosessen. Ofte har de hatt kontakt tidligere, men da har relasjonen vært bygget på konflikt. Autentisk dialog kan endre på relasjonen slik at deltakerne får ny forståelse for hverandre. De kan gjenkjenne menneskelige bekymring og erfaring som alle deler. I løpet av prosessen bygger de nye profesjonelle arbeidsforhold (Innes & Booher, 2010, s. 37).

I den tredje, kan aktørene lære mye om rasjonell kollaborativt samarbeid, blant annet kan de oppdage andre måter å oppnå sine interesser og se på og endre på interessene de har hatt (Innes & Booher, 2010, s. 37-38). Aktørene lærer ikke bare fra hverandre om nye strategier og handlinger for å nå målet sitt, de kan også revurdere deres egne mål og interesser (Innes & Booher, 2010, s. 38).

Til slutt sier DIAD-teorien at kollaborativ rasjonalitet kan føre til at aktørene starter å utvikle felles meninger. I stedet for at man ser noe som kun en ting og at det kun har ett formål, starter man å se at det kan være til flere ting, og at det er viktig at det blir brukt til mer. I løpet av prosessen utvikler aktørene felles forståelses, som gjør at de begge får en felles interesse (Innes & Booher, 2010, s. 38).

Disse nøkkelfaktorene som aktørene deler kan være med på å bidra til at fremtidige møter går forbi den kollaborative prosessen (Innes & Booher, 2010, s. 38). I et klimaperspektiv der man har mange ulike forståelser, kan det være en fordel å åpne opp for dialog og forsøke å få en felles forståelse av problemene. Ved å invitere til dialog, åpner det opp for at flere deltar i samtalen om arbeidet med klima. Dette er ikke noe et land eller en person kan gjøre alene, det må flere til. Ved å invitere et mangfold til dialog vil flere få eierskap til ulike prosjekter som kan komme.

Kritikk av kollaborativ planlegging

De fleste kritikere har pekt på at det er en idealistisk teori. Mye av den bygger på Jürgen Habermas sin ideelle tale, noe som blir sagt å være uopnåelig (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 340). Den sterkeste kritikken har kommet fra planleggingsteoretikere som bruker Michel Foucaults maktanalyse. Makt er ikke noe som bare kan løsnes fra mennesker, verken sosialt eller kulturelt, for så å bli et aspekt i en byråkratisk eller businessprosess. Makt sitter på et dypere nivå; det er med på å tolke sosiale betingelser hvor mennesker finner sine roller i sosiale settinger. Bäcklund og Mäntysalo (2010) kan fortelle at Chantal Mouffe også avviser Jürgen Habermasian ide om kommunikativ handling på grunn av hvordan det oppfatter rasjonell argumentasjon som noe som blir strippet bort fra maktforhold. I følge Chantal Mouffe, kommer alltid argumentasjon med overtalelse; det er en del av politikk og det er sårbart for makt. Konsensus vil derfor være et midlertidig resultat ved stabiliseringen av maktforhold. Ideen om kommunikative situasjoner som er fri for makt er derfor ikke mulig for mennesket (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 341).

Selv om kollaborativ planlegging teori mangler mye av realiteten ved livet, så definerer det en viktig rolle for innbyggerne som aktører som bidrar til planleggingsargumentasjon. I den samme søken etter konsensus i en kollaborativ rasjonell planleggingsargumentasjon, er det antatt at deltakerne har den samme forståelsen for verden og måte å se den på. Personer sine individuelle forskjeller blir satt til side. De får en universell identitet som er rasjonell. For å kunne gjenkjenne det beste argumentet, må man ha samme virkelighetsoppfatning og ha møtt på de samme problemene. Jürgen Habermas sin kommunikative planleggingsteori klarer ikke å se på motstridende virkelighetsoppfatninger som gyldig (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 341).

Mye av kritikken er rettet mot at man ikke har samme virkelighetsforståelse og samme bakgrunn for hvorfor det er et behov for å jobbe med ulike saker. Så lenge man klarer å enes rundt ulike prosjekter, er det så farlig om man kom frem til dette med ulik bakgrunn? Om en tenker på denne måten, er dette sammenfallende med demokratisk pragmatisme. Her ønsker man at samtalen skal føre til resultater, og man søker derfor konsensus (Stevenson & Dryzek, 2014). Som vi skal se senere i oppgaven, er det ulik motivasjon for å jobbe med klima, blant annet økonomiske, og fordi man ønsker å bedre klima og er kommet til enighet om et prosjekt. Så lenge man klarer å bli enige rundt et tiltak, er det så viktig hvordan ulike aktører kom frem til det? Ved å ha en slik tankegang, kan dette føre til at det lukker for andre forståelser og at det ikke nødvendigvis åpner opp for mer radikale løsninger som vi så i Dryzek (2013) sine miljødiskurser. Om man derimot søker etter mer konflikt og andre synspunkter kan det være at man finner løsninger man ellers ikke ville tenkt på.

3.2.5 Agonistisk planlegging

Chantal Mouffe's agonistiske modell av demokrati handler om å takle spenningen som er mellom den aggrigative modellen av politisk aktivitet og den deliberative modellen. Det handler om å anerkjenne at begge modellene er gyldige tolkninger av demokratiet. Om vi aksepterer at det er flere virkeligheter og tolkninger av demokrati, kan ikke kollaborativ rasjonalitet være et mål, selv som prinsipp. Det er flere som har rettet oppmerksomheten mot denne problemstillingen, John Forester har sett på det med sitt konsept «designing as making sense together». Her refererer han til det å designe en delt, tolkende og meningslaging-prosess mellom deltakere som er engasjert i samtaler i deres felles institusjonelle og historiske setting.

Patsy Healey legger til «while living differently». Her kommer hennes tvilende holdning fram. Hun tviler på håpet om å oppnå en delt forståelse i kollaborativ planlegging. Deltakere kan dele bekymringer, men hvordan de lander på denne bekymringen kan være forskjellig med tanke på kulturelle, sosiale eller personlige erfaringer. Kommunikasjon i planlegging burde fokusere på å oppnå et nivå av felles forståelse for formålet det er snakk om, mens man er klar over det som ikke er forstått.

Bäcklund & Mäntysalo (2010) trekker frem at Hillier (2002) har fokusert på viktigheten av gjensidig respekt blant aktørene, selv når de har motstridende interesser. Med gjensidig respekt, så kan motstanden mellom forskjellige meninger bli forvandlet til agonisme, men det

er når de ulike aktørene anerkjenner grensene for å oppnå konsensus (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 342).

For Chantal Mouffe betyr agonisme en vilje til å bygge demokratiske beslutninger på en konstruktiv måte som kan oppnå delvis enighet, men som også anerkjenner forskjeller som blir uløst på en respektfull måte. I agonistisk demokrati så blir motparten sett på som en legitim motstander, hvor man ikke alltid er enige, men de har alltid rett til å presentere og forsvare sine synspunkter. Dette synes på demokrati er med på å skape en vei for en planleggingskultur som er mer tolerant for ulike synspunkter og konflikter mellom ulike meninger. I agonistisk planlegging kan aktørene være enige i ulike saker og respektfullt være enige eller uenige med andre. Selv om konflikten skulle vise seg og ikke bli løst, vil aktørene fortsatt komme til en enighet om hvordan de forskjellige meningene skal bli håndtert. For å oppnå idealene ved agonistisk planleggingsteori i praksis, vil det bety at planleggingsprosessen som en konkret aktivitet ville støttet møte mellom ulike konsepter av virkeligheten (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 343).

Det å skulle få frem alle meninger og komme frem til hvordan man skal håndtere dem kan være tidskrevende. Dette er en diskusjon i planlegging, og kan være spesielt utfordrende innenfor en grønn omstillingsprosess. Kan det være best å gjøre det som vi er enige om nå, og som kan bli gjennomført relativt fort, eller skal man forsøke å søke seg mer mot konflikt og kanskje ende opp med mer radikale løsninger.

3.2.6 Oppsummering

Planleggingsteori kan bidra med å se på hvordan politikk kommer til liv. Dette skal brukes til å se på hvordan klimaprojekter settes i gang, da regional plan for klima og energi og Horten videregående skole. Det er ulike perspektiver som planleggingsteorien kan sette lys på. Jeg har fokusert på fire ulike teorier, og disse skal jeg bruke til å analysere empirien min. De skal brukes til å sette lys på hvilke aktører som er med i planleggingsprosessen, hvilke forståelser som dominerer, og hvem har innflytelse. Det er som tidligere nevnt ulike måter å forstå klima på, og vi kan ta utgangspunkt i at det er det innenfor Vestfold sine fylkesgrenser også. Jeg skal bruke teorien til å se på hvem som har makt til å mene noe, hvem blir invitert inn på ulike arenaer, og hvordan prosessen rundt Horten videregående skole har vært, ut fra et klimaperspektiv. Hvem har lagt føringer for prosessen, og hvem har ment at dette tiltaket er

det beste? Jeg ønsker å bruke planleggingsteoriene og klimadiskursene til å se på hvilke miljøforståelser det blir gitt rom til, og om det er åpent for å ta inn andre type forståelser.

4.0 Metode

Her skal jeg gjøre rede for valgene jeg har tatt med tanke på metoden jeg har brukt. Det er de innsamlede dataene jeg skal bruke for å svare på problemstillingen min og bygge min analyse på. Målet med oppgaven er å svare på hva formålet med klimastrategier er i fylkeskommunen og hvordan prosessen har utformet seg. Videre ser jeg på hvordan de utarbeider konkrete tiltak, med Horten videregående skole som pluss hus som eksempel. Først vil jeg gjøre rede for metodevalget og si noe om casestudie og dokumentanalyse. Deretter går jeg inn på hva semi-strukturert intervju er, forteller om hvordan jeg gjennomførte informantutvelgelsen min og så over på intervjuguiden min. Videre skriver jeg om hvordan jeg gjennomførte datainnsamlingen min ved hjelp av opptak og transkribering. Jeg kommer til å presentere hva det ble lagt fokus på da jeg skulle analysere empirien min og hvorfor jeg har valgt å legge den frem på den måten jeg har gjort. Til slutt vil datainnsamlingens kvalitet bli vurdert med tanke på validitet, reliabilitet og etiske betraktninger. Det blir også presentert en oversikt over informantene mine og arbeidsområdet deres.

4.1 Metodevalg

For å svare på problemstillingen min, har jeg valgt å bruke kvalitativ metode, og belyser det ved hjelp av casestudie. Dette er fordi jeg ønsker å gå i dybden på hva formålene med klimastrategier i Vestfold fylkeskommune er, og hvordan de har utarbeidet et konkret tiltak. Målet med oppgaven er ikke å generalisere, men heller å få satt meg dypere inn i hvordan fylkeskommunen jobber med klima gjennom et konkret prosjekt. Det finnes ulike tilnærminger til kvalitativ metode. Det er blant annet deltakende observasjon, fokusgrupper, diskursanalyse, dokumentanalyse og kvalitativt intervju. Jeg har valgt å legge hovedvekten på kvalitativt intervju, med støtte fra dokumentanalyse. Dette er fordi jeg ønsket å få svar på mer enn hva jeg kunne lese i dokumenter, og ettersom prosjektet allerede var godt i gang, var ikke deltakende observasjon relevant. Det hadde også vært veldig tidskrevende om jeg hadde valgt deltakende observasjon, men selvfølgelig interessant om det hadde blitt slik (Bryman, 2016, s. 377-378).

Intervjuet er en måte å kunne tilegne seg informasjon om mennesker sine meninger, holdninger og erfaringer. Det kan fort bli mer en samtale enn bare spørsmål og svar, men det

har som oftest en struktur og et formål. Intervju gjør det mulig å komme med oppfølgingsspørsmål og gir en mulighet for å få ulike synvinkler og perspektiver på saker som man ellers ikke ville fått om man hadde gjennomført en dokumentanalyse av det samme fenomenet. Dette har jeg hatt behov for, og det er derfor jeg har gjennomført intervjuene personlig og over telefonen. Her har jeg fått mye spennende informasjon for å kunne besvare problemstillingen min (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 145).

4.1.1 Casestudie

Jeg har valgt casestudie fordi det går inn i detaljene og dybden og ser spesielt på en konkret sak. «Case» blir gjerne brukt når man ser på et samfunn, sted eller organisasjon. Det handler om en intensiv analyse av den bestemte settingen (Bryman, 2016, s. 61). Da ser man gjerne på noe fysisk, sosialt, historisk eller økonomisk (Johannessen, et al., 2016, s. 81). Jeg vil fordype meg i prosessen til klimastrategier i fylkeskommunen, og få en innsikt i hvordan prosessen med Horten videregående skole har vært. Dette er innenfor en organisasjon, men siden jeg ser på et konkret prosjekt har jeg også hatt behov for å snakke med andre utenfor fylkeskommunen som har kommet med andre perspektiver og interessant informasjon.

Det er vanlig å bruke kvalitativ metode i casestudie, som for eksempel deltakende observasjon og ustrukturert intervju, fordi dette blir sett på som nyttig for å få detaljert informasjon om en sak. Det blir også brukt i kvantitativ metode (Bryman, 2016, s. 61). Det kan også bli brukt flere ulike datakilder, men disse kildene er gjerne tids- og stedsavhengige (Johannessen, et al., 2016, s. 80-81). Målet med oppgaven er å kunne si noe om hva formålet med klimastrategier i fylkeskommunen er og hvordan de har utarbeidet et konkret prosjekt. Det er dette prosjektet og denne organisasjonen jeg ønsker å se nærmere på. For å samle inn informasjon, har jeg brukt både intervju og dokumenter. Dette for å få en enda mer detaljert beskrivelse av det jeg vil se på.

4.1.2 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse er en form for kvalitativ innholdsanalyse. Der har forskeren samlet inn data som analyseres med formål om å få frem sammenhenger og relevant informasjon om det forskeren ønsker å studere. Dette er materiale som er skrevet i fortid og som forskeren selv

ikke har konstruert. Dokumenter kan være alt fra dagbøker og brev til offentlige dokumenter, som årsrapporter og stortingsmeldinger (Johannessen, et al., 2016, s. 99). Deler av oppgaven min bygger på dokumentanalyse der jeg har samlet inn data for å se nærmere på klimastrategiene i fylkeskommunen. Jeg har også samlet inn informasjon om ulike internasjonale og nasjonale føringer. Dette er materiale som er skrevet i fortid og det er med på å gi meg informasjon om de ulike sakene som er skrevet på forskjellige tidspunkter. Det er også med på å gi meg faktabeskrivelser fra disse hendelsene. Ved å ha sett på regional plan for klima og energi i Vestfold fylkeskommune, bidrar det til å bygge oppunder det informantene mine har fortalt meg, og dette er med på å svare på min problemstilling. Diskurser blir brukt mye i oppgaven. Johannessen, et al., (2016) beskriver det som

«En diskurs er et sett med begreper, problemstillinger og formuleringer som ligger nedfelt i språket, og som definerer hva som kan sies om et gitt tema. Diskursanalyse dreier seg om analyse av ytringer, utsagn og tekster og er opptatt av hvordan mennesker kan kategoriseres og hvordan dette påvirker handlingsmulighetene deres» (Johannessen, et al., 2016, s. 104).

Virkeligheten er sosialt konstruert gjennom språket, og ved å definere diskursen, er man med på å definere virkeligheten (Johannessen, et al., 2016, s. 104). Jeg ønsker å se på hvilke utfordringer som er definert i planen og hvilke muligheter som blir trukket fram. Ved å se på dette, vil det gi meg svar på hva slags virkelighet som er blitt konstruert i fylkeskommunen. Ved å se på hvordan de snakker om løsningene, vil man få en bedre forståelse av hvorfor de jobber med klima, og hvordan de jobber med det. Vi vil se at det er blitt en endring av diskurs ettersom nye synsvinkler kommer tydeligere frem.

4.1.3 Semi-strukturerte intervju

Det er ulike måter å gjennomføre kvalitative intervjuer på. Det er strukturert, semi-strukturert eller ustrukturert. Jeg valgte semi-strukturert intervju. Semi-strukturert intervju er når man har en liste av spørsmål eller noen spesifikke temaer som det skal snakkes om. Spørsmålene blir ikke alltid stilt slik de er skrevet ned i intervjuguiden. Oppfølgingsspørsmål kan bli stilt, og disse står ikke i intervjuguiden. Imidlertid vil alle spørsmålene som er i intervjuguiden bli stilt, og det blir brukt omtrent samme ord i spørsmålene. Dette gir en større fleksibilitet for informanten til å kunne ta opp andre temaer (Bryman, 2016, s. 468).

For å forsøke å holde en naturlig flyt i samtalen, stilte jeg ikke spørsmålene i fast rekkefølge. Om vi i intervjuet kom inn på andre temaer enn rekkefølgen jeg hadde lagt opp til, så stilte jeg spørsmål rundt dette, og gikk heller tilbake til min liste med spørsmål når det passet seg. Alle spørsmålene i intervjuguiden ble stilt, selv om noen allerede kunne ha svart på dem. Jeg ønsket å stille spørsmålene direkte, for dermed kunne jeg få en annen formulering enn det som hadde kommet frem tidligere. Jeg delte intervjuet opp i kategorier som jeg kommer mer inn på når jeg skriver om intervjuguiden.

4.1.5 Informantutvelgelse

Det er vanskelig å si hvor mange informanter som er nok. Det kan være greit å ta utgangspunkt i at man skal ha nok informanter til å kunne belyse problemstillingen. Da er det avhengig av svarene du får i intervjuene og kvaliteten på dem. Det blir også sagt at man skal samle inn data til forskeren ikke får noen ny informasjon. Det er bedre å ha relevante informanter enn å ha mange, og det beste er om de alle gir mye informasjon i ulike variasjoner, uten at det skal bli for mye å håndtere (Johannessen et al., 2016, s. 114).

Jeg gjorde et strategisk utvalg da jeg fant informantene mine. Det er ikke meningen at det skal være et representativt utvalg, men heller hensiktsmessig. Jeg har valgt ut personer som er i målgruppen min. Det er ulike måter man kan sette sammen et strategisk utvalg; ekstreme og/eller avvikende utvalg, intensive utvalg, utvalg med maksimal variasjon, homogent utvalg, kvoteutvelgelse, med flere. Snøballmetoden er den jeg har brukt. Her spør man en person som kan mye om temaet man ønsker å se på, om han/hun kan sette forskeren i kontakt med andre som kan mye om dette. Disse kunne igjen gi kontaktinformasjon til andre som kan mye om det (Johannessen et al., 2016, s.117-120). Jeg var spesielt interessert i å snakke med noen som hadde vært skeptiske til Horten videregående skole som et klimainitiativ. Dette var noe jeg spurte om på slutten av alle intervjuene, om de kunne huske noen som har vært kritiske til prosjektet. Dette var ikke et like åpent spørsmål, jeg ville gjerne ha en eller flere informanter som kunne sagt noe om dette. Det var ingen av dem jeg intervjuet som kunne fortelle meg at noen hadde vært skeptiske til dette som et klimainitiativ, heller at det var økonomien de var kritiske til. Ellers ble det også nevnt at det var noen som var klimaskeptikere, som ikke trodde på klimaendringer, men dette følte jeg ikke var relevant for oppgaven. Jeg ønsket å snakke med noen som kunne komme med andre perspektiver på hvilke klimatiltak man kan ta.

Jeg hadde allerede før sommeren 2017 vært i kontakt med Vestfold fylkeskommune angående å skrive en masteroppgave om Horten videregående skole. Jeg hadde hatt et møte hvor Christian Thorsen Egeberg, Svein Almedal og Rany Olsen (Prosjektleder) var og fortalte om skolen. Det var Christian Thorsen Egeberg jeg hadde mest kontakt med både før og etter møtet, så jeg så det som naturlig å sende mail til han da jeg skulle finne informanter til oppgaven. Han ga meg kontaktinformasjon til Svein Almedal og Kristin Saga, og mente at de var best egnet til å si noe om dette. Svein Almedal sendte meg en liste med ca. ti ulike aktører som har vært involvert i prosessen. Jeg sendte mail til de fleste på denne listen der jeg spurte om de kunne delta, i tillegg til om de kunne tenke seg noen andre som kunne være relevante. Jeg valgte å gjøre det slik fordi Svein Almedal har god innsikt i hvem som har vært en del av prosessen. I tillegg har de kontaktene han har gitt til meg også oversikt over hvilke andre som kan ha hatt en sentral rolle i dette.

To av intervjuene hadde jeg to informanter med. På det ene var det Kristin Saga og Kim-Louis Belaska som ble intervjuet sammen. Dette gjorde jeg fordi de gikk sammen om å foreslå Horten videregående skole som plusshus på Partnerskapskonferansen i 2015. Ved å intervju dem samtidig, kunne de minne hverandre på hvordan de gikk frem og bekrefte det de fortalte om hvordan det var. De svarte stort sett på spørsmålene mine etter tur, men det ble fort en liten samtale hvor begge deltok og sammen kom frem til svar på det jeg spurte om. Etersom spørsmålene ikke gikk på person, utenom hva de jobber med, synes jeg det var en fin måte å gjøre det på. De hadde begge vært der og deltatt og hatt flere samtaler underveis mens konferansen pågikk. Det er en mulighet for at ikke alt kom frem fordi de begge var der, og at det ikke ble gitt så mye plass til en person, men de hadde jobbet sammen mye tidligere og jeg fikk inntrykk av at de ga mye plass til hverandre for å svare på spørsmålene.

Det andre intervjuet hvor det var to informanter samtidig var med Live Rud og Øyvind Trygstad. Jeg hadde ikke fått avtalt et intervju med Live Rud, så det var litt tilfeldig at det ble på denne måten. Det var da hun hadde tid, og det var kjempefint at hun kunne delta. På samme måte som med Kristin Saga og Kim-Louis Belaska, opplevde jeg at de ga hverandre plass til å svare på spørsmålene, og at de fulgte hverandre opp på det de sa. Det ble en naturlig flyt i samtalen. Samtidig kan det være at jeg gikk glipp av andre formuleringer og et annet syn på hvordan fylkeskommunen jobber. Det er mulig at en føler den andre har svart godt på et spørsmål, og at man dermed lar være å gi et like utfyllende svar selv.

Ett intervju ble foretatt over telefonen. Dette var med tidligere fylkesordfører Per-Eivind Johansen. Jeg sendte mail til han i første runde, og han foreslo at det var bedre å snakke med nåværende fylkesordfører. Etter at jeg hadde gjennomført intervjuene, viste det seg at det likevel var relevant for meg å snakke med Per-Eivind Johansen. Dette for å få litt oppklaring og validering med tanke på funnene som jeg hadde gjort i tidligere intervjuer. Over telefonen har jeg ikke mulighet til å se informanten, men dette virket ikke til å være et stort problem.

4.1.6 Intervjuguide

En intervjuguide inneholder spørsmål eller temaer som man skal ta opp i løpet av intervjuet. Det skal hjelpe til med å svare på problemstillingen forskeren har satt. Det er ofte temaer som er utarbeidet, med underspørsmål som skal oppmuntre informanten til å snakke mer utdypende om temaene (Johannessen, et al., 2016, s. 149).

Jeg delte opp mine intervjuer i fem ulike temaer da jeg intervjuet informanter i fylkeskommunen. Dette var klimastrategier, Horten videregående skole, aktører, konflikt og andre klimainitiativ, dette vises i vedlegget. Jeg forsøkte å følge denne rekkefølgen da jeg gjennomførte intervjuene, men noen ganger vekslet det mellom temaene på grunn av svarene til informanten. For eksempel kunne en informant komme inn på det med aktører mens vi snakket om klimastrategier, og da valgte jeg å følge opp på det fordi det var interessant og relevant. På denne måten ble det en naturlig flyt i samtalen, der vi heller kunne gå mellom temaene i stedet for å følge dem slavisk. Ved hvert spørsmål hadde jeg temaene skrevet hva jeg ønsket å få svar på. På denne måten gjorde jeg det enklere for meg selv å følge med i notatene for å se om informanten hadde svart på alt jeg lurte på. Det er en fare for at dette har lagt noen føringer for meg, med tanke på at jeg allerede visste hva jeg ønsket svar på, men jeg visste jo ikke hva slags svar jeg kom til å få.

Man må ikke følge intervjuguiden slavisk. Rekkefølgen på temaene kan endre seg om informanten snakker om andre temaer eller forteller om noe som ikke har blitt med i intervjuguiden. Johannessen, et al., (2016) viser til hvordan man kan bygge opp en intervjuguide når man intervjuer én-til-èn:

«Innledning: forskeren må:

- *Presentere seg selv*
- *Informere om prosjektet og hva man kommer til å stille spørsmål om*

- *Si litt om konsekvenser ved å være med på intervjuet, for eksempel om tilbakemelding på resultatet.*
- *Gå igjennom hvordan man vil dokumentere intervjuet, og hva som gjøres med datamaterialet når prosjektet er avsluttet.*
- *Garantere anonymitet eller sikre tillatelse til å bruke dataene hvis informanten skal kunne identifiseres.*
- *Informere om informantens rett til når som helst å avslutte intervjuet.*
- *Antyde hvor lenge intervjuet vil vare.» (Johannessen, et al., 2016, s. 149).*

Før intervjuene startet, presenterte jeg meg selv, hvilket universitet jeg studerer ved, hva jeg studerer og hva oppgaven skal handle om. Jeg forklarte at det kom til å være spørsmål om klimastrategier og prosessen rundt planleggingen av Horten videregående skole. Jeg fortalte også at det var frivillig å delta, og at jeg ønsket å bruke fullt navn og stilling. Alle informantene fikk beskjed om at sitater som jeg bruker vil bli sendt til dem så de kan se over. Det er alltid en fare for å misforstå hva folk sier, til tross for at ting er tatt opp. Noen syntes dette var fint, andre sa at det ikke var nødvendig. Jeg sendte alle sitatene deres uansett, så de har hatt mulighet til å se over.

Videre sier Johannessen, et al., (2016) at man skal starte intervjuet med *faktaspørsmål*. Det skal være enkle spørsmål først. For eksempel kan dette være om utdanning eller fritidsinteresser. Videre er det *introduksjonsspørsmål*, som skal sørge for at informanten kommer inn på temaet det skal snakkes om. Deretter kommer *overgangsspørsmål*, og da er det snakk om overgangen mellom *introduksjonsspørsmål* og *nøkkelspørsmålene*. Her skal man gå fra det generelle til det personlige. *Nøkkelspørsmål* er hoveddelen av intervjuet, og man bruker vanligvis halvparten av tiden på disse spørsmålene. Her skal man gå mer i detalj for å få informasjon til å svare på problemstillingen som er satt. Om man har noen *kompliserte og sensitive spørsmål*, burde man stille dem før man avslutter intervjuet, fordi man ikke ønsker å gå fra intervjuet om informanten er i en følelsesmessig negativ tilstand. Dette kan være spørsmål som er pinlig for informanten, som for eksempel opplevelser eller erfaringer om hygiene eller seksualliv. Man kan forberede informanten på at nå nærmer det seg *avslutningen*. Dette burde rundes av på en ålreit måte ved at man setter av litt tid til kommentarer for å oppklare ting som kan ha vært uklart, se om informanten har noen spørsmål eller kommentarer. Dette kan også være fint for å se om informanten har noe mer å fortelle som ikke kom frem under intervjuet (Johannessen, et al., 2016, s. 150-151).

I mine intervjuer startet jeg med faktaspørsmål, der jeg spurte om hva deres arbeidsområde var på den tiden det ble fremmet at Horten videregående skole skulle bygges som plusshus. Jeg spurte også om hva deres arbeidsområde var i dag. Dette var for å få en større forståelse for deres rolle inn mot prosjektet. Jeg hadde ikke så mange overgangsspørsmål, og det gikk relativt brått over på de ulike temaene, men det var snakket om på forhånd hva intervjuet skulle handle om, så det virket til at det gikk fint å gå over til de ulike temaene. Jeg la også inn en setning som; «siste spørsmål om dette nå før vi skal snakke om skolen», blant annet. På den måten ble informantene forberedt på at det snart kom et nytt tema. Det samme gjorde jeg da det nærmet seg slutten. Da sa jeg ifra om at nå er det bare to spørsmål igjen. Etter de fleste intervjuene, hadde vi en kort samtale da det var ferdig. Det var som regel om intervjuet og hvordan det hadde vært og noen ville komme med litt mer informasjon som de følte ikke hadde kommet ordentlig frem.

Jeg laget forskjellige intervjuguider fordi informantene mine har hatt forskjellige stillinger og roller inn mot Horten videregående skole. Det er ikke alle spørsmålene som jeg stiller til ansatte i fylkeskommunen som er relevante for representantene fra NHO og LO, og motsatt. De sitter på forskjellig kunnskap og arbeidsområder. Det er for eksempel ikke like relevant å spørre representanten for EBA om hvorfor fylkeskommunen jobber med klimaspørsmål. I vedlegget er spørsmålene som jeg tok utgangspunkt i da jeg intervjuet ansatte i fylkeskommunen, dette ble tilpasset og gjort om på med tanke på hvem jeg snakket med utenfor fylkeskommunen.

4.1.7 Opptak og transkribering

Før intervjuet startet, spurte jeg alle informantene om jeg kunne ta opp samtalen. Dette sa alle ja til. Jeg ville ta opp fordi jeg ønsket å ha en naturlig flyt i samtalen. Jeg var opptatt av å kunne få gode sitater og få med meg hvordan ting ble sagt. På denne måten fikk jeg gå nøyere gjennom det informantene sa og sitatene ble mer korrekte enn om jeg skulle notert eller gjenfortalt dem. På en annen side, er det mulighet for at noen av informantene syntes det var litt uvant å ha alt de sier på lydopptak (Bryman, 2016, s. 479). Det virket som de fleste informantene syntes det var helt greit at samtalen ble tatt opp, og det var ikke mange som kommenterte det underveis. Da gjaldt det bare om de snakket høyt nok. Jeg brukte mobiltelefon til å ta lydopptak. Bryman (2016) sier at man trenger godt utstyr med god

kvalitet på opptaksutstyret og gjerne en god mikrofon. Mobiltelefon fungerte fint. Det hadde selvfølgelig vært bedre med ordentlig utstyr, men det var ikke nødvendig her.

Jeg intervjuet ikke mer enn to personer samtidig, og intervjuene ble gjennomført på steder hvor det var relativt lite støy. Jeg hadde ikke problemer med å høre på dem i etterkant og få med alt som hadde blitt sagt. Det kan hende informantene hadde blitt enda mer klar over at de blir tatt opp om jeg hadde hatt fullt med utstyr og mikrofon. Dette kunne ført til at flere hadde blitt mer selvbevisste og tenkt over hvordan de sier ting, og kanskje holdt informasjon tilbake. Jeg vil tørre å påstå at mobiltelefon er et ganske hverdagslig apparat nå om dagen, og det er ikke uvanlig at man ser det liggende på et bord når to folk snakker sammen. Det er ikke umulig at flere av informantene glemte at det var lydopptak nettopp fordi det var en mobiltelefon som var på bordet og ikke opptaksutstyr (Bryman, 2016, s. 480).

Transkriberingen av intervjuene gjorde jeg ganske raskt etter at intervjuene var gjennomført. Jeg forsøkte å transkribere så fort første intervju var ferdig, men det var ikke alltid jeg rakk å transkribere et intervju før jeg hadde neste. Noen intervjuer var også satt opp like etter hverandre. Det var viktig å sette opp nok tid til å transkribere, ettersom at det er veldig tidskrevende (Bryman, 2016, s. 481).

4.2 Dataanalyse

Det kan være forskjellige måter man tolker og analyserer kvalitative data på. Før man starter på dette arbeidet må man korte ned på dataen man har samlet inn. Det kan være forskeren har samlet inn data på godt over 100 sider, da burde man redusere mengden slik at det blir enklere å jobbe med og lettere å formidle videre. Det er ikke en riktig måte å gjøre dette på, men det finnes noen verktøy for å gjøre arbeidet litt enklere (Johannessen, et al., 2016, s. 161). Når man starter med å redusere datamengden kan det være greit å huske på at dataanalysen har to hensikter

«å organisere data etter tema: forskeren reduserer, systematiserer og ordner datamaterialet. Hensikten er å legge et godt grunnlag for analyse uten å miste viktig informasjon»
(Johannessen, et al., 2016, s. 163).

«Å analysere og tolke: forskeren utvikler fortolkninger av og perspektiver på den informasjonen som ligger i datamaterialet. Som regel ønsker han å identifisere temaer og mønstre i datamaterialet som kan kommuniseres gjennom en form for rapportering» (Johannessen, et al., 2016, s. 163).

Disse to hensiktene hører sammen og går inn i hverandre, men det kan være en fordel å starte med organisering og inndeling av dataen for så gå over på analysearbeidet (Johannessen, et al., 2016, s. 163). Hvordan jeg hadde delt inn intervjuguiden min var til stor hjelp da jeg skulle starte og organisere datainnsamlingen min. Jeg hadde allerede en tanke om at jeg ønsket å fortelle en historie og hvilken rekkefølge jeg ville ha det i. Da jeg intervjuet hoppet det litt mellom de ulike temaene, men arbeidet med å få dette organisert gikk greit ettersom at jeg visste hvordan jeg ville ha det. Da jeg organiserte datamaterialet la jeg vekt på at jeg skulle fortelle en historie fra arbeidet med klimastrategier til prosessen med Horten videregående skole. Det som ikke ble lagt vekt på var å få frem individuelle stemmer eller ulike nyanser i uttalelsene, jeg har trukket frem det som ble bekreftet av informantene. Det er ikke meningen at denne oppgaven skal få frem hvordan de ulike informantene innfor administrasjonen, det private eller politikerne tenker om klima eller prosjektet, og fokusere på dem som individer, men heller vise til at det er flere som synes dette er viktig. Det var heller ikke store forskjeller i svarene informantene ga meg, og de forskjellene som kom frem var ikke relevant for problemstillingen min. Det hadde vært interessant og sett på om jeg skulle ha fokuset på noe annet. Det var viktigere for meg å få frem en tidslinje enn individuelle stemmer.

4.3 Reliabilitet

Reliabilitet eller pålitelighet dreier seg om man kan få de samme resultatene om man gjennomfører studien igjen på et senere tidspunkt (Bryman, 2016, s. 41). Det handler om hvordan man samler inn data, hvor nøyaktig forskeren gjør det, hvordan man bearbeider data og hvilke data som brukes. For å teste om dataene har høy reliabilitet, kan man gjennomføre samme undersøkelse på samme gruppe på et senere tidspunkt. Får man de samme svarene, så kan man si at det er pålitelig. Man kan også ha to forskere som ser på det samme, og om de kommer fram til likt resultat, så har det høy reliabilitet (Johannessen, et al., 2016, s. 36-37). Ettersom dette i stor grad har handlet om et konkret prosjekt, så vil nok svarene være

tilnærmet likt om intervjuene skulle bli gjennomført igjen på et senere tidspunkt. Det kunne ha kommet andre formuleringer, eller informanter kunne ha lagt fokuset på noe annet, men hovedinnholdet vil jeg tro hadde blitt omtrent det samme rundt spørsmålene om hvordan prosessen rundt skolen gikk til. Om det hadde kommet frem at plussus ikke er bra for klimaet, så vil jeg tro at svarene hadde blitt annerledes og at de kanskje ikke lenger hadde vært like positive. Spørsmål rundt hvordan og hvorfor fylkeskommunen jobber med klima kunne kanskje ha blitt svart på annerledes, ettersom de har regionale planer som gjelder for bestemte tidsperioder. Fokusområdene i planene kan byttes ut og da vil intervjuobjektene sitte med andre fokusområder i bakhodet, enn de som var på tidspunktet jeg stilte spørsmålene.

Det er jeg som har bearbeidet svarene som er blitt gitt i intervjuene, og det er min tolkning som ligger til grunn når jeg presenterer empirien. Det vil bli nærmest umulig for en annen forsker å gjenta akkurat det samme som jeg gjorde, men på grunn av at Horten videregående skole er et konkret prosjekt og intervjuobjektene mine bekreftet mye av hva hverandre sa, så tror jeg at innholdet vil være tilnærmet likt, men med andre formuleringer. Det er likevel alltid en fare for at informantene kan få andre oppfatninger av hva skolen betyr i en klimasammenheng og dermed kan svarene endre seg drastisk.

4.4 Validitet

Validitet dreier seg om dataene som er samlet inn, om de representerer det jeg forsker på, og om de kan representere virkeligheten (Johanessen, Tuft & Christoffersen, 2010, s. 69). Jeg vil kort komme inn på begrepsvaliditet, intern validitet og ekstern validitet.

Begrepsvaliditet går ut på sammenhengen mellom fenomenet som man undersøker og dataene som man har samlet inn. Jeg har blant annet ønsket å undersøke formålet med klimastrategier i fylkeskommunen. For å kunne finne ut av dette har jeg intervjuet ansatte i fylkeskommunen som har arbeidet med dette, både i administrasjonen og politikere. De har svart på spørsmål om hva de mener klimastrategiene dekker, hvor lenge de har jobbet med det og om de mener dette er viktig og hvorfor. Så for å finne ut av hvordan de jobber med dette, har jeg forsøkt å stille åpne spørsmål rundt temaet (Johanessen, et al., 2010, s. 70).

Intern validitet handler om å se på sammenhengen mellom det som det blir spurt om og dataen som blir samlet inn. «*Validitet i kvalitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad*

forskerens fremgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten» (Johanessen, et al., 2010, s. 230). For å få svar på problemstillingen min har jeg forsøkt å intervju så mange relevante informanter som mulig. Jeg har stilt åpne spørsmål, og svarene jeg har fått fra informantene har stort sett samsvart med hverandre uten noen store avvik (Johanessen, et al., 2010, s. 230).

Ekstern validitet handler om det er mulig for forskningsprosjektet å bli overført til liknende fenomener (Johanessen, et al., 2010, s. 230). Denne oppgaven kan ikke generaliseres, men det vil være mulig å kunne ta kunnskap fra denne oppgaven over i andre settinger. Det er mye i oppgaven som kan være gjeldende for andre fylkeskommuner og kommuner, men også ikke. Det oppgaven kan bidra med er refleksjon rundt hvordan man jobber med klima, og gi innsikt i hvilke forståelser som kan være dominerende innenfor de ulike instansene. Og hvordan man gjennomfører prosesser er med på å påvirke resultatet.

Det er viktig at dataene jeg har samlet inn er relevant for det jeg ønsker å finne ut av, og at ikke jeg har lagt føringer på dataene for å passe inn slik jeg ønsker. For å forhindre dette har jeg forsøkt å stille åpne spørsmål slik at informantene ikke svarte det de trodde jeg ville at de skulle svare, men heller det de tenkte. Det er en fare for at informantene har svart det de tror jeg ønsket å høre, ettersom de var klar over hva oppgaven min handlet om. Dette får vi håpe ikke har skjedd og at svarene deres var oppriktige og det de selv mente. Som jeg har skrevet tidligere, hadde jeg en kort samtale etter intervjuet med de fleste informantene. Dette for å se om de hadde noen andre tanker som de ville dele. Ettersom jeg ikke har en like god innsikt i formålet med klimastrategier i fylkeskommunen eller Horten videregående skole som konkret prosjekt, så kunne det være jeg kunne gått glipp av andre forståelser og elementer som har spilt inn.

Siden det er informantene som har vært involvert i prosessen rundt klimastrategier og Horten videregående skole, og ikke jeg, var det viktig at jeg ikke forsøkte å styre svarene deres inn mot mine spørsmål. Det er informantene sine tanker og refleksjoner rundt hvordan arbeidet har vært som er viktige, og ikke at det skal passe inn i spørsmålene mine.

Det var et spørsmål jeg ikke stilte så åpent som de andre, og det var om det var noen som hadde vært kritisk til Horten videregående skole som plussus. Dette svarte alle informantene mine nei på. Jeg ønsket å snakke med noen som var kritisk fordi jeg tenkte at dette kunne gitt

meg noen andre synsvinkler og annen forståelse for klimaarbeid, noe som hadde vært interessant å se på.

4.5 Epistemologi

Epistemologi handler om objektivitet og sannhet, altså hvordan man kan skape kunnskap. For eksempel kan en påstand ses på som sann om den er forenelig med virkeligheten eller bygger på enighet mellom personene det handler om. Prosessen ved å etablere kunnskap blir farget av vår bakgrunn, faglig som personlig, og dette er med på å styre forskningsprosessen. Det er jeg som gjennomfører datainnsamling, analyse og som tolker resultatene, så min forståelse ligger til grunn for dette. Ettersom det er jeg som tolker det informantene forteller i intervjuene, vil min tolkning være påvirket av ulike faktorer. Det er mye underliggende kunnskap som man kanskje ikke er bevisst på, som kan være styrende for forskningsprosessen (Johannessen, et al., 2010, s. 55). Min bakgrunn fra universitetet er med å påvirke min forståelse for hvordan jeg tolker mine informanter, det samme gjelder at jeg er fra Horten og selv har gått på Horten videregående skole, noe jeg har forsøkt å være bevisst, så det ikke påvirker mer enn nødvendig.

4.6 Etske betraktninger

Etikk handler om forholdet mellom mennesker, hva vi kan og ikke kan gjøre mot hverandre. Det er snakk om prinsipper, regler og retningslinjer som man bruker til å vurdere handlingene sine. Samfunnsforskningen går direkte inn på mennesker og forholdet mellom dem. Dette fører blant annet til at etiske problemstillinger oppstår når forskningen direkte berører mennesker (Johannessen et al., 2016, s. 83).

Det har blitt utviklet etiske retningslinjer for forskning av Den nasjonale forskningsetiske komité. De går blant annet ut på informantenes selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantens privatliv og forskerens ansvar for å unngå skade (Johannessen et al., 2016, s. 85).

Da jeg møtte informantene, informerte jeg om at jeg ønsket å bruke navn og stilling i oppgaven min. De var alle på forhånd klar over hva intervjuet ville dreie seg om, at det var

fokus på klima og på Horten videregående skole. Det var ikke noen særlig personlige spørsmål jeg stilte, men tanker de hadde rundt Horten videregående skole som prosjekt og hvorfor de tenkte det var viktig å jobbe med klima. Dette er spørsmål som noen valgte å svare ut ifra den regionale planen for klima og energi, ved at de for eksempel sa at skolen dekker mange av målsetningene i planen. Mens andre igjen svarte i en mer personlig retning om at man har et ansvar for å ta vare på kloden og etterlate den i litt bedre stand.

Da dette er et offentlig prosjekt, og flesteparten av informantene mine jobber i det offentlige, så er det allerede mye innsyn i prosjektet. Dette er en historie som er relativt åpen og som folk ønsket å fortelle om. Det hadde dog vært en fordel og hatt bedre tid for å kunne gå enda mer i dybden på det som ble fortalt. Informantene har fått muligheten til å se over sitater, slik at de ikke skal kunne misforstås på noe. Etersom jeg ønsket å bruke navn og stilling, kan det hende noen svarte litt annerledes enn hva de ville gjort om de var anonyme.

Jeg meldte prosjektet minn inn til Norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste. De fikk informasjon om hva jeg ønsket å skrive om, hvem jeg skulle intervju og hva de skulle intervjues om og fikk det godkjent.

4.7 Informantene

<u>Informanter</u>	<u>Arbeidsområde</u>
Øyvind Trygstad	Rådgiver på eiendomsseksjonen
Live Rud	Rådgiver på klima
Karl Jørgen Tofte	Næringsjef i Horten kommune
Jon Østgaard	Var dagligleder i Vestfold klima- og energiforum, nå er han rådgiver i forumet.
Svein Almedal	Nærings- og miljøsjef, Regional sektor
Thormod Hansen	Regiondirektør i EBA i Telemark, Vestfold og Buskerud. Sitter i styret til Vestfold klima- og energiforum
Christian Thorsen Egeberg	Eiendomssjef i fylkeskommunen
Rune Hogsnes	Fylkesordfører fra høsten 2015
Kristin Saga	Var regiondirektør i NHO Vestfold
Kim-Louis Belaska	Var distriktssekretær i LO Vestfold
Gisle Birkeland	Rektor på Horten videregående skole
Per-Eivind Johansen	Tidligere fylkesordfører

Tabell 2.

5.0 Fra strategi til plusshus

Her vil jeg presentere funnene jeg har gjort fra intervjuene. Jeg forsøker å sette opp en tidslinje, fra hvordan fylkeskommunen jobber med klimaspørsmål og hvilke forståelser de har for dette arbeidet. Dette er viktig for å se på hva slags diskurs det kan forstås som med tanke på Dryzek (2013) sine miljødiskurser. Dette gir også et innblikk i hva slags planleggingsform de bruker, og gi et innblikk i hvordan det kan forstås gjennom de ulike teoriene. Videre vil jeg se på Partnerskapskonferansen i 2015 der Horten videregående skole som plusshus ble fremmet. Dette for å se på hva slags arena Partnerskapskonferansen er, hva som er formålet med den og hvem som er tilstede her. Deretter vil jeg se på hvordan prosjektet formes og hvilke tanker informantene har om Horten videregående skole som klimaprojekt. Jeg vil se på hva slags type prosjekt dette er; er det radikalt eller er det moderat? Hvilke ulike miljødiskurser kan dette prosjektet forstås som. Til slutt vil jeg se på mangel på konflikt og om det var plass til andre perspektiver. Dette ønsker jeg å bruke i analysen for å se på hvordan konflikt kan skape andre tiltak som det kanskje ikke ble plass til her på grunn av såpass bred enighet.

5.1 Klimafokus

Fylkeskommunen har lenge hatt et fokus på klima. Allerede i 1989 ble det bestemt at det ikke skulle bygges handelssentre langs E18. det har også lenge vært fokus på jernbane, og å få bussene over på biodrivstoff. Mye av motivasjonen for å jobbe med dette har vært den stadig økende globale oppvarmingen. Det økonomiske aspektet har også vært en drivkraft. Fylkeskommunen har flere ansvarsområder liggende hos seg, og har en stor påvirkningskraft på flere områder.

«Motivasjonen (for å jobbe med klima) ligger i at vi ser vi har en global oppvarming, og vi må gjøre en del tiltak. Da er det viktig å starte med seg selv der man kan gjøre en viss betydning. Så vi har hatt fokus på det, og det har bare vært økende» (Per-Eivind Johansen, tidligere fylkesordfører).

Det er flere som peker på at den regionale planen for klima og energi er svært viktig i arbeidet med klima. Den regionale planen for klima og energi ble vedtatt av fylkestinget i desember 2015, og gjelder for tidsperioden 2016-2020 (Vestfold fylkeskommune, 2015b, s. 1). Dette

bygger på at det er et ønske om å bidra til å bedre klimaet på kloden, og fordi man føler på et ansvar om å gi fra seg det man nå forvalter i litt bedre form enn da man selv overtok. Dette er noe som mest sannsynlig ikke har skjedd siden den industrielle revolusjonen.

Den regionale planen for klima og energi er blitt utviklet i samarbeid med Vestfold-samfunnet. Det var rundt 50 personer delt inn i ulike temagrupper innenfor satsingsområdene som planprogrammet hadde satt. Dette var mennesker fra hele Vestfold, fra næringslivet, regionalstat, kommuner, virkemiddelapparatet, høgskolen, Natur og ungdom til større bedrifter. Dette var noe det ble brukt lang tid på, og folk var engasjerte og møtte opp. Det var inviterte personer, som skulle representere seg selv og sin innsikt og den fagkunnskapen de hadde. Det var en stor prosess, men det førte til at det ble lagt et godt grunnlag, og i tillegg så skapte det eierskap til planen hos aktørene. Ved å inkludere så mange ulike aktører i prosessen, førte det til at planen ble godt kjent ut i samfunnet. Dette gjør det også enklere for fylkeskommunen å få bedrifter med på ulike tiltak. På grunn av tiden som er blitt lagt ned i utformingen av planen, er den blitt godt kjent.

Som vist til tidligere i oppgaven, er det mange måter man kan jobbe med klima på, og det berører flere politikkområder. Dette forsøker fylkeskommunen å jobbe etter. Klima og energispørsmål er en del av det overordnede målet når de for eksempel skal utarbeide plan for bærekraftig arealpolitikk.

«Det som jo er et fenomen med klima og energi er at det egentlig kan sees på som et fagområde for seg selv, eller det kan være noe gjennomgående eller på tvers av, og det er jo det siste som vi forsøker å jobbe etter» (Svein Almedal, nærings- og miljøsjef).

Med tanke på den regionale planen de har laget så er det ikke vanskelig for andre fagområder i fylkeskommunen for å jobbe med et klimaperspektiv. Dette er en plan som er godt forankret, så det å finne grunnlag for å jobbe med klima innenfor andre områder som for eksempel arbeid med eiendom og ikke la klima være et fagfelt som står alene.

Vestfold fylkeskommune har jobbet med klimaspørsmål i en årrekke, men det til tross, er det først de siste årene at klima har fått sin egen regionale plan. Det var først for noen få år siden at det ble en viktig politisk sak, og noe som det ble satt fokus på å jobbe mer med. Det grønne skiftet førte til endringer i holdninger og kunnskap om hvordan man kan jobbe med klima. Det grønne skiftet førte til at flere fikk øynene opp for at det kunne være økonomisk lønnsomt

og bidra til verdiskapning samtidig som man tenker grønt. Dette førte til en helt annen interesse for å jobbe mer klimavennlig og legge til rette for dette.

«Det ble ordentlig fremhevet da det grønne skiftet kom opp. Det favnet veldig mange politiske partier som har tenkt mer enn bare miljøvern. Her tok man med det økonomiske og verdiskapning mens man tenker grønt. Vipps ble det en helt annen interesse, og det utspiller seg veldig godt i Horten videregående skole. Politisk som kjernefokus, så tror jeg ikke det har vært lengre enn fire-fem år. Før det så var det relativt rolig. Det var der, men ikke som et satsingsområde. Og etter sist valg, så valgte vi å etablere et eget hovedutvalg som heter hovedutvalg for klima, energi og næring» (Rune Hogsnes, fylkesordfører).

Det var først da man så at dette kunne være positivt for økonomien at det ble satt inn som satsingsområde. Da ble det også laget et eget utvalg som jobber med å se på hvordan klima og energi kan være med å skape næring. Ved å kunne se at klima kunne føre til verdiskapning, og at man ikke bare tenkte på miljøvern, fikk man en helt ny motivasjon og driv til å jobbe med dette.

Mye av grunnen til at klima har fått mer oppmerksomhet de siste årene, kommer blant annet av Parisavtalen, politiske stortingsdokumenter, forventinger fra partnere og ikke minst på grunn av det økonomiske aspektet. Parisavtalen har satt opp ambisiøse mål for som vi skal oppnå, og det vil være en utfordring å gjøre de kuttene som er nødvendig. Det har også blitt et økt fokus på klima, energi og miljø i hele samfunnet. Flere har skjönt at dette gjelder alle. Verdiskapning er noe som ofte kommer opp som en grunn til hvorfor man skal jobbe med klima.

«Etter oljekrisa har vi innsett at nasjonen Norge må ha flere bein å stå på. Innenfor innovasjon, utvikling og det grønne skiftet så finnes det mange muligheter for å skape verdier» (Øyvind Trygstad, rådgiver på eiendomsseksjonen).

Innenfor arbeid med klima ligger det store muligheter for å skape verdi. Oljen, som er en ikkefornybar energikilde, kan ikke lenger bære nasjonen Norge. Det må finnes andre måter å få den energien på, og samtidig skape arbeidsplasser. Vestfold fylkeskommune har sett at dette kan gå hånd i hånd.

«Grunnlaget (fundamentet) for å satse på grønnverdiskapning er betydelig bedre nå» (Svein Almedal, nærings- og miljøsjef).

5.1.1 Oppsummering av Regional plan for klima og energi

Vestfold skal være med å bidra til at det blir en reduksjon av klimagassutslipp og den globale oppvarmingen. Dette vil de gjøre gjennom å øke sitt forbruk av fornybar energi, ha innovasjon i teknologi, organisasjon og arbeidsmåter. Dette kom frem fra fokusområdene jeg trakk frem tidligere i oppgaven. Det er også lønnsomt for næringslivet og det offentlige å satse på grønn verdiskapning, noe som går igjen i planen. Næringslivet må holde tritt med den globale utviklingen av klimavennlig energi for å holde seg konkurransedyktige. Nå som det er et bedre grunnlag for å jobbe med klima, har det ført til at flere ser verdien av det (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 5).

5.2 Partnerskapskonferansen 2015

Partnerskapskonferansen er et møte mellom det offentlige og det private. Det er fylkeskommunen som er initiativtaker til dette arrangementet. Her snakkes det om forskjellige temaer som er av felles interesse for de ulike partene. Temaet for Partnerskapskonferansen bestemmes av en styringsgruppe i Vestfold som heter Verdiskapning Vestfold. Det er et samarbeid mellom fylkeskommunen, næringslivet, arbeidstaker- og -giverorganisasjonene, høyskolen med flere. De møtes flere ganger i året og diskuterer hva som er viktig for Vestfold nå, og de setter opp tema for neste års partnerskapskonferanse.

Første gang det ble snakket om at Horten videregående skole skulle bygges som pluss hus var allerede i 2013. Det var en arbeidsgruppe som jobbet med energismarte bygg, og Øyvind Trygstad, Svein Almedal og Thormod Hansen var blant andre en del av denne. Der så de på nye byggeprosjekter og så at Horten videregående skole skulle bygges, og arbeidet frem et forslag som gikk ut på å bygge skolen som pluss hus. Rådmannen og rådmannens ledergruppe ble utfordret på dette da, men de mente at det var for dyrt å prøve seg på. Derfor ble det lagt på is, frem til Partnerskapskonferansen i 2015 med tema grønn verdiskapning.

15-16 januar 2015 ble Partnerskapskonferansen holdt. Her deltar store deler av næringslivet, organisasjoner, politikere og offentlig forvaltning. Det er fylkeskommunen som står for initiativet. Dette året var grønn verdiskapning temaet. Målet med konferansen var å vise til eksempler på grønn verdiskapning, og samtidig inspirere og synliggjøre mulighetene (Vestfold

fylkeskommune, 2015b). Det var mellom 120 og 130 mennesker som deltok i 2015. Alle hadde en form for lederfunksjon i samfunnet. Noe av poenget med konferansen er å få enhetlig forståelse av utfordringene man står overfor og hvilke løsninger man kan få til. Som vi har sett, er det nødvendig med en felles forståelse av utfordringene klimaendringer bringer med seg. Samtidig er det viktig å ha en felles forståelse av hvordan man skal jobbe med det. Om det offentlige og næringslivet kan ha felles grunnlag for hvordan man skal jobbe med klima, så kan dette føre til enklere samarbeid på ulike områder.

«Jeg tror dette er en av de tingene Vestfold fylkeskommune gjør veldig riktig, fordi partnerskapskonferansen er nettopp en partnerskapskonferanse mellom det offentlige og det private. Det blir en helt spesiell dynamikk når man bringer partnerne sammen og løfter temaer av felles interesse. Aktørene var nok modne, men det ble en kraftfull stemning for at fylkeskommunen skulle gå foran og bygge Horten videregående skole som plussus» (Øyvind Trygstad, rådgiver på eiendomsseksjonen)

På konferansen dette året var det flere foredragsholdere på konferansen som ble sagt å være veldig dyktige. I stedet for at de fokuserte på hvor dårlig det går med klima for å forsøke og skremme folk til endring, kom de med forslag til løsninger.

«Jeg tror det var litt sånn før konferansen, det å finne grønne løsninger det handler ikke om å slutte å gjøre en hel masse. Det var mange som kom til konferansen og tenkte at nå skal vi bli redde og sitte og høre på verdens undergang, hvor fælt det er. Men i løpet av konferansen så var det ikke det som skjedde» (Kristin Saga, tidligere regiondirektør i NHO Vestfold).

Det ble heller pekt på hvilke muligheter som finnes, i stedet for å tegne opp et skremmende bilde av at alt går galt om man ikke handler med en gang. En av mulighetene som kom fram var plussus. Politikerne applauderte det, og det var bred enighet i salen om at dette var en riktig vei å gå. Så koblet Kim-Louis Belaska dette sammen med bygging av ny Horten videregående skole, og viste til at nå har fylkeskommunen mulighet til å gå fra å prate til faktisk å gjøre noe og få vise at dette kan vi.

Kim-Louis Belaska sendte raskt melding til Kristin Saga for å foreslå at LO og NHO stiller seg sammen om forslaget.

«Hei Kristin, Som en oppfølging av innspillet om den nye VGS i Horten i går; Ville det være en idé om NHO og LO gikk sammen og krevde at nye Horten VG skal utredes og bygges som

+hus? Selv om det kanskje vil forsinke prosessen litt ville det satt Vestfold på kartet som miljøfylke. Kunne sikkert hentet ut midler fra EØS til både forskning og utvikling... Kim» (Kim-Louis Belaska, tidligere distriktssekretær i LO Vestfold, tekstmelding til Kristin Saga 16.01.15).

Kristin Saga syntes dette var en kjempeidé, og de fikk Øyvind Hagen til å utfordre fylkeskommunen på dette da han skulle opp på scenen. Som styreleder i NHO og hotelldirektør for Quality Hotel Tønsberg, mente LO og NHO at utfordringen ville ha mer hold i seg når det kom fra en bedriftsleder. Dette kan sees på som et samlet opprop fra salen, og det var flere aktører som ønsket at dette skulle bli sett på. Det ble lagt vekt på å gå fra prat til faktisk handling. Det var fylkeskommunen som var tilrettelegger for konferansen, og da de fikk denne utfordringen, kunne de ikke si nei. Det ble et press på at de måtte gå hjem fra konferansen og se på om dette var mulig.

5.3 Prosjektet skapes

Det har vært en sterk politisk og administrativ vilje til å få dette til. Administrasjonen la frem et forslag om å bygge Horten videregående skole med BREEM NOR Excellent som standard. Dette er det flere som sier var på grunn av økonomi, og at det kan være vanskelig å ta den risikoen som det kreves ved å bruke BREEM NOR Outstanding. Det har blitt kommentert at dette er litt uvanlig, for det skjer oftere at administrasjonen ligger mer frampå, men i dette tilfellet var det politikerne som ønsket å kjøre løpet fullt ut. Fylkesordfører Rune Hogsnes mente at det var verdt den ekstra kostnaden på 30 millioner kroner for å få til BREEAM NOR Outstanding.

«Jeg føler at hvis vi først skulle gjøre noe, så fikk vi ta skrittet helt ut. Hvis ikke kunne vi ha bygget vanlig, kommersielt, ja sånn vi alltid har gjort det. Jeg dro med på akkurat den siste kneika der, fordi jeg visste at det var et veldig moment for det i fylkestinget for å gjøre det. Og jeg visste at det ikke var noen som hadde turt å gå imot. Så jeg syntes det var like greit å ta i da» (Rune Hogsnes, fylkesordfører)

Etter at det hadde blitt bestemt at Horten videregående skole skulle bygges som plusshus, gikk fylkeskommunen for en ny type entreprisemodell. Etter å ha sett på hvordan Sør-Trøndelag hadde gjort det med Heimdal videregående skole, endte det med å bruke

konkurransepreget dialog. Forutsetningen for å bruke denne metoden, er at man ikke kan eksplisitt beskrive det produktet man skal ha. Man kan beskrive de funksjonene man vil ha dekket og sette opp kriterier for leveransen, men ikke løsningene på behovet.

«Du skal bestille og kjøpe noe fra A til B. Du kan gå ut og bestille en folkevogn, en Mercedes Benz, eller en trillebord. Alle tre er feil. Det du burde gjøre er å gå ut og beskrive den funksjonen du vil ha; Jeg vil flytte det og det fra A til B. Gi meg løsningen på hvordan jeg gjør det kostnadseffektivt, miljøvennlig og praktisk måte å gjennomføre det her. Ikke fortell spesialistene hvordan de skal løse det. Fortell de hva du vil ha og hvilket behov du har. Det er en annen måte å tenke på» (Live Rud, rådgiver klima).

Det var ni aktører som meldte seg først. Dette var komplette grupper, med entreprenør sammensetninger og prosjektgrupper bestående av rådgivere. Da valgte de seks til å gå videre til skisse, rom og funksjonsprogram. Deretter var det ny evaluering, og tre som ble valgt ut derfra. På denne måten er det en dialog hele veien, der en ser at entreprenøren skjønner bestillingen og fylkeskommunen skjønner hva entreprenøren tenker. Disse tre aktørene skulle ikke vite hva de andre drev med, så det var ikke mulig for juryen å dele med noen andre hvordan prosjektene så ut. Det var bare mulig å si at løsningene ser bra ut og prosessen er godt i gang. De måtte sitte lenge og vente på å få se hva valget falt på.

Dette er en mye mer kostbar måte å gjøre det på, men da hadde de tre prosjekter på forprosjektnivå å velge mellom. Da var de trygge på løsningen da de skulle velge en total entreprise. Fordelen ved å gjøre det på denne måten er at tilbyderne får mer kompetanse og trygghet. Man kan bruke denne kompetansen i de neste prosjektene. Når man setter prosjekter ut, er det konsulentene som tar med seg det meste av kunnskapen. Her har de vært en del av hele prosessen og fått et helt annet eierskap til prosjektet.

Det var en stor tillit i de månedene man ikke kunne snakke om hva aktørene hadde som forslag. Politikerne var trygge på at prosessen gikk riktig frem. De var hele tiden klar over hva juryen skulle holde på med. Det at juryen samtidig etter hvert kunne si at de var ganske trygge på at løsningen de kommer frem til kom til å fungere, hjalp nok også.

«Vi måtte ha mye tillitt, men vi har en administrasjon som er veldig lojal, og det medfører at vi har mye tillitt. Så samspillet med administrasjonen er veldig god i Vestfold» (Rune Hogsnes, fylkesordfører).

«Så det at politikere og øverste ledelse turte å sitte så lenge i usikkerhet, uten å vite hva det kom til å falle ned på, og om det i det hele tatt lot seg gjennomføre, det står det respekt av» (Christian Thorsen Egeberg, eiendomssjef).

5.4 Innovativt prosjekt

Det var mange som tenkte at dette kunne være et spennende prosjekt. Det av flere grunner; det er selve klimasatsingen og begrense den globale oppvarmingen. I tillegg er plusshus energieffektivt og det vil skape ringvirkninger. Denne skolen skal ligge i Horten, som har en teknologipark og som ligger nær høyskolen. Det gir mulighet til å bruke huset i studiene. Horten kommune satser på å være en innovativ kommune. Næringslivet i kommunen består blant annet av en klynge på ca 40 teknologibedrifter. Det blir også trukket frem at dette bygget skal brukes av ungdommen.

«...Pluss at det er å bygge et sånt bygg der den fremtidige generasjonen faktisk skal lære må jo være midt i blinken. Vi kunne jo bygd et aldershjem på samme måte, og det vil nok komme det, det tror jeg. Men det er jo trossalt ikke de som skal drive samfunnet framover. Så jeg synes det er riktig at vi begynner der» (Rune Hogsnes, fylkesordfører).

Det er ungdommen som skal drive samfunnet fremover i fremtiden. Det at de får fokuset på miljø så tidlig inn i hverdagen blir sett på som en stor fordel. Dette kan kanskje bidra til at den kommende generasjonen vil sette enda høyere mål for å ivareta klimaet. Ved å lage et klimatiltak som er så synlig i ungdommens hverdag, kan det føre til at det blir naturlig for dem å reflektere over andre klimatiltak og hvilke valg de gjør med tanke på det grønne.

Plusshuset møter mange av målene og strategiene som er satt i den regionale planen for klima og energi. Det er innovative løsninger, grønn verdiskapning og bygget produserer mer energi enn det bruker. Det er et bidrag til mindre energiforbruk og lavere utslipp.

Det blir uttrykt at plusshus for enhver pris ikke nødvendigvis er en god klimastrategi. Det er viktigere at man bygger et bygg med en levetid og løsninger som er tilpasset bruken, og å bygge et hus som har lave driftskostnader og lavest mulig miljøpåvirkninger. Hovedvekten når vi snakker om plusshus som klimastrategi er å kutte på energiforbruket og vise hva som er mulig. Det er snakk om å gå foran og lage et prosjekt som andre kan se til. Det er Vestfold fylkeskommune som bestiller fra leverandørene, og nå stiller de krav som de ikke før har

gjort. Det betyr at leverandørindustrien må levere på de kravene som blir stilt, noe som gjør at de blir konkurransedyktige og overlever.

Å vise at det er mulig å bygge klimavennlig samtidig som det ikke koster for mye er noe flere trekker frem. Det er blitt et fyrtårn, ikke bare i Vestfold, men også nasjonalt, noe som vil si at andre strekker seg etter å gjøre det samme. Det offentlig må ta ansvar for å gå foran og vise hva som er mulig.

«Jeg er av den oppfatning av at det offentlige må gå først nettopp fordi at det ikke er alle miljøtiltak det er økonomisk gevinst i. For en som lever av å drive med eiendomsutvikling så kan du ikke si at alle byggene skal være plusshus, det koster penger. Det offentlige må gå foran. Slik at man får skapt et marked for den type miljøvennlige hus, så prisene kan gå ned» (Christian Thorsen Egeberg, eiendomssjef).

For å klare å få til den endringen som kreves, må noen gå foran. Noen er i denne sammenheng det offentlige Norge. Det offentlige må vise hva som er mulig, for det er de som har resurser og kompetanse til å satse på dette. Dette kan bidra til at andre deler av samfunnet følger etter. Dette bygget blir beskrevet som noe større enn bare et bygg. Det er et flaggskip; et signalbygg som skal vise vei for hva som er mulig. Det trenger ikke være dyrt å satse på miljø, men den ekstrakostnaden er det bred enighet om at det offentlig må ta.

Det har vært et stort miljøfokus under hele prosessen. Som nevnt tidligere, skal dette også være en god skole. Rektoren for Horten videregående skole uttrykker at han føler at det pedagogiske har blitt tatt vare på.

«Dette er et nasjonalt bygg, som ikke er bygget før i Norge. Det er veldig mye interesse allerede nå på hvordan man bygget et plusshus i massiv tre på denne måten... Vi har fått flere prisnominasjoner og grønne lån, så alt ligger til rette for å sette Vestfold på kartet, og det gjør politikerne ved å ha en miljøstrategi og grønt fokus. Og jeg er jo veldig takknemlig for at vi har politikere som setter det grønne fokuset. Så blir det min jobb nå å sette et pedagogisk fokus. Og det er jo og viktig at vi faktisk får inn det, både for ungdommen vår og for våre ansatte» (Gisle Birkeland, rektor på Horten videregående skole).

Han har også vært involvert i prosessen som jury under konkurransepreget dialog. Fokuset på læring har det vært hele veien, men det er fokuset på miljø som har vært litt unikt i Norge i skolesammenheng, og det er det som har tatt overskriftene.

5.6 Grønn posisjonering

«Det er innovativ sammensetning av kjent hyllevare, det er det som er hele grepet her. Det har alle småbedrifter bidratt til» (Jon Østgård, rådgiver Vestfold klima- og energiforum).

Horten videregående skole som plusshus er et spennende prosjekt i seg selv, men effektene av prosjektet kommer til å bidra til det store bildet. Store deler av skolen bygges i massiv tre, og nå skal en omsorgsbolig i Åsgårdstrand bygges med samme materiale, den også med fossilfri byggeplass. Byggebransjen har vært en av de mest tradisjonelle bransjene. De bygger med stål, betong og glass. Nå ser bransjen at det kan gjøres annerledes. Nå får de muligheten til å sette sammen ulike løsninger som allerede finnes, for å bygge mer miljøvennlig.

«Jeg tenker at i forhold til Horten videregående skole så, hva skal jeg si, prosjektet i seg selv er mer sånn teknisk og praktisk gjennomføring, det er helt greit, men det er ringvirkningene som er viktig. Det aller viktigste er effektene av prosjektet» (Øyvind Trygstad, rådgiver eiendomsseksjonen).

Christian Thorsen Egeberg oppsummerer hva som er viktig med Horten videregående skole, for dette er mer enn bare et skolebygg:

«Horten er en prosess for fremtiden, og det er prosessen som er viktig. Dette er ikke et prosjekt med mange innovative tekniske løsninger, men et prosjekt med en innovativ prosess. Da partnerskapskonferansen i 2015 sa at vi trenger en pilot fordi vi ønsker at Vestfold skal bli Norges grønneste fylke, så ønsket de en verdiskapning for klima og miljø i Vestfold. Da holder det ikke at vi bygger Horten videregående skole og ferdig med det. Da skjer det litt ringvirkninger i de få årene vi holder på også ikke noe mer. Vi må bruke den kompetansen vi nå har fått til å videreutvikle oss. Vi må rett og slett videreformidle og utvikle vår kompetanse på å kjøre innovative prosesser og bygge klimavennlige bygg. På den måten får næringen større kompetanse, ikke bare partnerne som var med i Veidekket sin prosjektgruppe, men alle. Kommunene i Vestfold og utenfor må også få kjennskap til hvordan vi har kjørt prosessen slik at de kan dra nytte av våre erfaringer når de skal bygge sine bygg..» (Christian Thorsen Egeberg, eiendomssjef).

Dette utvikler også en type konkurranse mellom kommunene. Om Horten gjør det, så kan for eksempel ikke Sandefjord være noe dårligere. Man bygger også opp kunnskap. Når man leier inn konsulentfirmaer og rådgivere, tar de med seg alt de lærer ut igjen. Det er altså ikke så mye som blir igjen når man har leid inn hjelp. Når det er fylkeskommunen som er så involvert fra starten av, så beholder man den kunnskapen som kommer fra slike prosjekter. På denne måten trenger de ikke leie inn konsulenter og rådgivere, men sitter selv på kompetansen de trenger for å gjennomføre slike prosjekter. Man får bygget opp en innkjøperkompetanse som man ellers ikke ville fått. Når man bruker konsulenter og rådgivere, er det fort gjort at de henviser til prosjekter som er blitt gjort tidligere, og da får man ikke noe innovasjon.

Horten som vertskommune for skolen får også et løft. Det fører til en annen type omdømme og kan bidra positivt til kommunen ved å få en grønnere og mer innovativ profil. Det kan føre til større attraktivitet og at folk ønsker å bo, jobbe og etablere næring i kommunen.

«Se det helt isolert at det er en ny skole på et sted, et kjempeløft. Det blir mer attraktivt, det bidrar til at folk synes det er attraktivt å bo i en slik kommune. Det blir en kompetanseheving på grønne bygg, det profilerer Horten som et sted man tenker grønt, og Vestfold som et sted man tenker grønt og bærekraftig» (Karl Jørgen Tofte, nærings sjef).

Det skaper en stolthet av å bygge den første videregående skolen i sitt slag landet. Dette er med på å bygge oppunder visjonen deres om å være det grønneste fylket i landet. De jobber for at det skal være vekst i grønn næring, mindre bruk av energi og tiltak for å redusere klimautslipp. Verdiskaping Vestfold er et fellesskap med de store aktørene i Vestfold-samfunnet som jobber med å ha felles ide, visjon og mål for å nå dette. Det offentlige og det private næringslivet drar i samme retning og dette gjør det lettere å skulle nå målene som er satt.

5.7 Mangel på motforestillinger

Det er blitt en mye større bevisst rundt klima og miljø. Bygge bransjen, offentlige myndigheter og private aktører som store utbyggere og forbrukere begynner å ta innover seg den utfordringen som vi faktisk har ved å nå Parisavtalen. Plusshuset kom på rette tidspunkt. På partnerskapskonferansen var det vedtatt av alle som deltok at visjonen er å bli Norges

grønneste fylke. Med de klimautslipp som har vært og som fortsatt øker, så fylkeskommunen en nødvendighet med å jobbe med dette.

«Jeg tror rett og slett at brukerne er miljøbevisste. Næringen vil det, bygg og anlegg, de vil den samme retning. Organisasjonene som LO og NHO er opptatt av det. På partnerskapskonferansen så vedtok alle den samme erklæringen om å nå visjonen om å bli Norges grønneste fylke. Det er ikke så mange igjen som ikke allerede har sagt at de er med. Alle heier på prosjektet, når det er et mål som er felles for alle» (Christian Thorsen Egeberg, eiendomssjef).

Plusshuset kom på rett tidspunkt. Det var en vilje til å satse og tørre.

«Det var så mye som passet. Klimasaken kom på dagsorden både nasjonalt og internasjonalt. Samtidig som vi hadde noen politikere som var brennende engasjert. Vi hadde også deler av administrasjonen som var veldig engasjert. Vi skulle bygge en skole, det var allerede bestemt at den skulle være veldig grønn. Da partnerskapskonferansen kom så skjønnte vi at dette kunne være lønnsomt med plusshus. Så det var bare en perfekt storm av positive ting egentlig som medførte det» (Rune Hogsnes, fylkesordfører).

Det er for politisk upopulært å skulle gå imot. Spesielt når man har god nok økonomi og så mange er for å satse på grønnverdiskapning. Det blir for politisk upopulært, det var et moment for det i fylkestinget, så det var ikke nødvendig å stemme imot.

Om utfordringen ikke hadde kommet på konferansen, hadde kanskje ikke ambisjonen om plusshus vært like høy. Det at alle i salen var så engasjerte og ønsket at dette prosjektet skulle satses på, gjorde det enklere for fylkeskommunen å ta dette prosjektet helt ut. Skolen skulle bli ny uansett, men kanskje ikke som et plusshus. Det hadde ikke vært det samme miljøfokus på skolen, og det hadde ikke blitt det samme signalbygget. Nettopp at det er et signalbygg gjør noe med folk. Det bygger opp en stolthet og er en pådriver for andre prosjekter. Det er ingen prosjekter som har blitt ofret på grunn av dette, men det kan være noe kan ha blitt utsatt. De hadde fokusert på det grønne, men uten et flaggskip og ikke for å skape ringvirkninger i byggenæringen.

«Hadde ikke partnerskapskonferansen sagt at Horten skal bygges som plusshus fordi vi trenger en grønnpilot, så tror jeg ikke vi hadde gjort det.» (Christian Thorsen Egeberg, eiendomssjef).

5.8 Oppsummering av intervjuene

Her har jeg gjennom intervjuene, med hjelp av dokumenter, forsøkt å sette opp en tidslinje for hvordan fylkeskommunen har gått fra å ikke ha et stort fokus på klima, til at det er gjennomgående i de fleste planene deres, og prosessen rundt et konkret prosjekt. Det går fra mindre fokus på klima, til å få inn aspektet med verdiskapning, og dermed blir det lagt større vekt på den økonomiske siden av å jobbe med klima. Det går fra å være en strategi og et partnerskapskonferanse til å bli en utvikling av en skole som sies å svare godt på hva Vestfold samfunnet vil, med tanke på hvilken retning de ønsker å ta med klimaarbeidet. Det skal være innovative løsninger, både teknisk og når det gjelder samarbeid og kompetanse. Jeg har sett på hvordan fylkeskommunen har jobbet frem både strategien og prosjektet, og hva de tenker om dette som et arbeid for å bedre klima. Videre vil jeg bruke dette til å se på hvilke miljødiskurser som er dominerende i fylkeskommunen og hvordan vi kan forstå prosessen rundt dette ved hjelp av teoriene som jeg har presentert tidligere.

6.0 Analyse

Her skal jeg analysere funnene mine med hjelp av teori. Det er basert på mine innsamlende data i form av intervju og dokumenter jeg gjennomfører analysen, og det er min tolkning av intervjuene som ligger til grunn. Jeg skal starte med å se de ulike internasjonale og nasjonale føringene, og kort se på dette opp mot teorien jeg har valgt. Videre ser jeg på hvordan fylkeskommunen snakker om arbeidet sitt med klima. Hvordan det har blitt et fokusområde etter at det økonomiske aspektet kom inn i bildet. Deretter vil jeg se på Horten videregående skole som prosjekt med tanke på de ulike miljødiskursene til Dryzek (2013) og se om det som er blitt sagt i intervjuene kan forstås som miljødiskurser. Jeg ønsker å få en forståelse for hva slags type miljødiskurs som finnes i fylkeskommunen for å få en bedre forståelse av hvordan de jobber med klima.

Videre skal jeg se på hvordan de har planlagt Horten videregående skole. Dette skal ses opp mot planleggingsteoriene. Jeg vil posisjonere prosjektet opp mot planleggingsteoriene, og se hvordan man kan forstå Horten videregående skole som plussus fra ulike teoretiske perspektiv. Dette gjør jeg for å få en dypere innsikt i hvordan fylkeskommunen jobber med et konkret prosjekt, hvem som involveres og hva dette kan bety for planleggingen.

Til slutt vil jeg reflektere rundt hvordan planlegging er med på å forme diskurser, og hvordan man jobber. Hvilke konsekvenser dette kan ha for prosjekter og hvordan dette er med på å skape en felles forståelse for hvordan man vil jobbe og hvilke mål man vil jobbe for.

6.1 Fra Parisavtalen til Horten videregående skole som plussus

Det store fokuset på klima har blitt drevet mye fram av Parisavtalen, og her i Norge har dette blitt fulgt opp. Både Parisavtalen og Klima- og miljødepartementet har trukket frem forslag på løsninger som kan bidra til å nå togradersmålet. Teknologisk utvikling har blant annet blitt trukket frem som et verktøy for å hjelpe til i omstillingsprosessen til et samfunn som slipper ut mindre klimagasser. Parisavtalen og Klima- og miljødepartementet trekker frem at det er gjennom politikk dette arbeidet kan styrkes (Klima- og miljødepartementet, 2017, s. 9; Unitid Nations, u.å, a). Det har ikke kommet sterke føringer fra Parisavtalen på hvordan arbeidet skal utformes, dette har det heller ikke gjort fra regjeringen. Men regjeringen har kommet retningslinjer som jeg viste til tidligere. Der står det at fylkeskommuner og kommuner skal

bruke sin rolle for å kutte i klimagassutslipp og legge om til mer miljøvennlig drift. Det er åpent for at man kan finne de løsningene som passer en best på et regionalt eller lokalt nivå (Regjeringen, 2009). Ved å ha en slik tilnærming til arbeidet med klima kan dette åpne opp for at man får en grønn omstilling som starter på grasrota og bygger seg oppover, noe som kan gi et større eierskap til jobben man gjør. Det er mye som tyder på at man anerkjenner at problemet er globalt og at det gjelder verdens økosystem, men at løsningene er lokale. På bakgrunn av dette så kan både Parisavtalen og retningslinjene forstås som diskursen økologisk bærekraft. Det legges opp til samarbeid og et bærekraftig samfunn som kan gi konkurransefortrinn (Dryzek, 2013, s. 149-150; Hammer, 2016).

Diskurser er som tidligere nevnt en felles måte å forstå verden på (Dryzek, 2013). Et generelt inntrykk fra intervjuene er at det har blitt bygget opp et lokalt engasjement for å jobbe med klima. Dette er noe som blir sett på som svært viktig og noe flere aktører stiller seg bak. Med tanke på at klima har blitt et overordnet tema i flere av planene til Vestfold fylkeskommune tyder det på at dette er arbeid de ser på som viktig og noe de ønsker en helhetlig strategi for. Det kan se ut til at de ser sammenhengen i sosial, økonomisk og økologisk bærekraft, og ønsker å fokusere på dette for å få en helhetlig plan for samfunnsutviklingen (Dryzek, 2013, 149-150; Hammer, 2016).

Fylkeskommunen har satt seg en rolle som ambisiøse pådrivere for å nå målene de har utviklet i regional plan for klima og energi. Målene til de tre innsatsområdene som jeg trakk frem tidligere viser at de ønsker en vekst av fornybarenergi (Vestfold fylkeskommune, 2015a). Noe som kan forstås som at de holder seg innenfor industrialismens rammer (Dryzek, 2013). De ønsker å utvikle samhandling, få mer kompetanse og at kunnskap skal føre til endringer (Vestfold fylkeskommune, 2015a). Det jeg har trukket frem fra planen kan forstås som både teknisk problemløsende og som økologisk bærekraft. De vil ha vekst av fornybar energi, noe som fører til at det bli mer bærekraftig, samtidig som det øker konkurransevnen (Dryzek, 2013). Målet om at relevant kunnskap motiverer til endrede holdninger og adferd (Vestfold fylkeskommune, 2015a), kan skape en spire til grønn radikalisme. Om kunnskap rundt klimaproblematikk fører til endringer av holdninger og adferd kan dette bidra med til at mennesker endrer livsstil og at man til slutt kan få en endring på strukturene samfunnet er blitt bygget opp rundt (Dryzek, 2013).

Det store fokuset på klima har først kommet som et satsningsområde i Vestfold fylkeskommune de senere årene. Det kan virke som at diskursen rundt klima har endret seg, og at det nå har blitt formet en diskurs der det er legitimt å jobbe med klima innenfor de rammene som allerede er satt av industrialismen. Dette i motsetning til tidligere da det var relativt lite fokus på det. Ved at store deler av Vestfold-samfunnet deler disse oppfatningene og snakker innenfor den samme diskursen, kan det føre til at det blir enklere å jobbe mot mål som blir satt opp, fordi de er felles for flere i samfunnet. Når næringslivet og andre organisasjoner sitter med den samme kunnskapen og oppfatningen som fylkeskommunen selv, blir det enklere å få gjennomslag for ulike prosjekter og støtte ellers i samfunnet (Dryzek, 2013, s. 9-10). For å få til en ønsket omstilling mot et lavutslippssamfunn, så kan det bli enklere å få dette til om alle sitter med den samme kunnskapen om utfordringer og muligheter.

Om vi ser tilbake til analogien til Hammer (2016), starter det med Parisavtalen som har runde formuleringer og ingen sterke føringer på hvordan man skal nå togradersmålet, det er opp til hver enkelt å bidra (United Nations, u.å, a). Her starter man å snakke om klimaproblemer og at man er nødt til å gjøre noe, men noe blir ikke definert. Videre kommer regjeringen med retningslinjer som viser til at kommuner og fylkeskommuner har stor påvirkning som samfunnsutviklere, men heller ikke her kommer det konkrete forslag på hva de skal gjøre for å bli mer klimavennlig, men det samler seg mot at fylkeskommuner og kommuner har et ansvar (Regjeringen, 2009). Vestfold fylkeskommune tar fra dette og legger det inn i planen om at de skal bidra til å minske klimagassutslipp og gå frem som ambisiøse pådrivere for dette arbeidet. Her finner de innsatsområder som passer for dem med tanke på beliggenhet og hvilke muligheter og utfordringer fylkeskommunen har (Vestfold fylkeskommune, 2015a). Det er mye som tyder på at det er et ønske om vekst mens man tenker grønt. Det har startet med et bredt mål som togradersmålet til å *kanalisere* seg til en plan med innsatsområder og et konkret prosjekt, som Horten videregående skole som plusshus (Hammer, 2016).

6.1.1 Ulike miljødiskurser

Her skal jeg analysere deler av empirien min som jeg finner relevant gjennom Dryzek (2013) sine fire miljødiskurser. Dette gjør jeg for å se hva slags miljødiskurs Horten videregående

skole kan forstås som, for å kunne si noe om hva formålet deres med klimastrategier er. Dette kan også bidra til å si noe om hva slags type prosjekter de velger å jobbe med.

Teknisk problemløsning

Dryzek (2013) peker på at i denne diskursen justerer man på den politisk-økonomiske situasjonen man er i gjennom offentlig politikk for å møte miljøproblemene. Den situasjonen som er gjeldende i Vestfold fylkeskommune er et ønske om vekst og få ned utslippene. Grønn verdiskapning har blitt nevnt mye i intervjuene, og de ønsker nå å kunne skape vekst samtidig som den er klimavennlig. De ansatte i fylkeskommunen, både politikerne og administrasjonen, uttrykker at man må starte med seg selv først om man ønsker omstilling. De sitter i en posisjon hvor de kan stille krav, og kan skape en omstilling i hvordan ulike saker blir utført. Fylkeskommunen sitter som innkjøper, og er en stor aktør innenfor eiendom. I tilfellet Horten videregående skole, har de stilt mange krav til hvordan byggeprosessen skal være fra start til slutt. De har bestemt at det skal være utslippsfri byggeplass, det skal være større bruk av tre i stedet for betong og det skal bli installert solcellepanel på taket av skolen. Det blir sagt at dette er ikke noe nytt og at det ikke er mange nye oppfinnelser som kommer frem i byggingen av Horten videregående skole. Det er som Jon Østgård sa *innovativ bruk av kjent hylleware*. Det er bare sammensetningen som er ny, og dette kan bli sett på som små justeringer (Dryzek, 2013). Disse små justeringene kan tyde på at det kan være en form for inkrementell innovasjon. Dette er en skole som bygges med kjent hylleware, men det har blitt en ny sammensetning. Dette bygges med en allerede eksisterende politikk, men endringer har blitt gjort ved at de stiller nye krav (Bäcklund & Mäntysalo, 2010).

Det er ikke noen store endringer av samfunnsstruktur eller hvordan vi forholder oss til økonomi, politikk, til skolen eller klima. Her kan man fremdeles gjøre det samme, bare med nye retningslinjer. Her finner de en løsning (det finnes også flere) på hvordan de kan bidra til klimaproblemene, innenfor det etablerte systemet. Fylkeskommunen er verter for Partnerskapskonferansen, som er en møteplass for næringsliv, ulike organisasjoner og det offentlige. Her har de hatt flere diskusjoner, og forsøkt å komme frem til felles mål som hele samfunnet kan jobbe for å oppnå. De har gått en mer demokratisk vei her, i stedet for en markedsbasert. De har lagt opp til dialog og samtale. Dette kan bidra til at de fleste vil sitte med den samme forståelsen for klimautfordringene og dele de samme tankene om hvordan man skal jobbe med det (Hammer, 2016, s. 183-184).

På partnerskapskonferansen ble det sagt at man måtte gå fra prat til handling, og det var på tide å sette i gang noe. Innenfor rammene som allerede er etablert kom ideen om Horten videregående skole som plusshus. Det krever ikke så stor omstilling eller et nytt system, men at fylkeskommunen stiller andre krav og at de selv utvikler en innkjøperkompetanse som tidligere har ligget hos konsulenter og rådgivere som har blitt leid inn (Dryzek, 2013, s. 14).

Med tanke på de tre underdiskursene til denne diskursen, administrativ rasjonalisme, demokratisk pragmatisme og økonomisk rasjonalisme, får jeg inntrykk av at det er en blanding. Partnerskapskonferansen er en arena hvor både eksperter, representanter for ulike organisasjoner og næringslivet kommer sammen. Det kan være at partnerskapskonferansen ikke møter demokratisk pragmatisme så godt, med tanke på at det ikke er en like bred deltakelse som demokratisk pragmatisme kanskje ønsker. Dette er en arena som inviterer representanter innenfor disse tre kategoriene, og hvor de får snakke seg frem til hva de synes er gode løsninger. Det blir et samarbeid på tvers av de ulike diskursene, det er usikkert om det er noen forståelser som har dominert, men mye tyder på at det er et samarbeid (Dryzek, 2013). På denne måten får prosjektet en større forankring i lokalsamfunnet.

Grenser for vekst

Ettersom verdiskapning og videre økonomisk vekst er en del av Vestfold fylkeskommune sine mål ved å bygge skolen, så er ikke prosjektet innenfor grenser for vekst. Selv om dette prosjektet fremdeles er innenfor industrialismen ved at det blir en sterkere kontroll fra det offentlige, med tanke på hvilke krav de setter for bygningen og prosessen, ønsker de ikke å stoppe veksten. Ved ikke å jobbe for å stoppe den videre veksten så kan de derfor ikke havne i kategorien som radikale (Dryzek, 2013, s. 14).

Økologisk bærekraft

Økologisk bærekraft fokuserer på at man kan få et konkurransefortrinn om man jobber mot et bærekraftig samfunn. Dette har blitt nevnt i intervjuene, at ved å stille nye krav til markedet, vil dette sørge for at bedriftene er bedre rustet for fremtiden, og at de vil være konkurransedyktige på et globalt marked. Man ønsker å utvikle mer klimavennlige løsninger, men ikke på bekostning av verdiskapningen. Horten videregående skole kan forstås som

visjonær på grunn av at det skaper en type samarbeid som ikke var der før. Den tar i bruk ny teknologi og kommer med en ny sammensetning av allerede eksisterende teknologier. I fylkeskommunen skjedde det en endring da det grønne skiftet kom. Det ble tydeligere at man kan jobbe med klima uten å skulle stoppe veksten (Dryzek, 2013, s. 14). Fylkeskommunen kommer med et lokalt bidrag som skal hjelpe til med å bedre det globale økosystemet (Dryzek, 2013, s. 157). For at vi i fremtiden skal få mer radikale endringer, er det mulig at det må andre aktører på banen enn de som har vært involvert i denne prosessen.

Grønn radikalisme

Horten videregående skole er ikke et radikalt prosjekt. Det skaper ikke en ny samfunnsstruktur, endrer ikke på allerede etablerte systemer og går fortsatt gjennom de samme instansene. Som det kommer frem i flere av intervjuene, er dette bygget for ungdommen, og det er de som skal drive samfunnet videre. De kommer til å gå på en skole som er bygget med et stort fokus på klima. Det blir uttrykt at dette kan bidra til at ungdommen blir mer interessert i klima, og at dette kan føre til at de endrer tankegang og livsstil mot det grønnere. Ungdommen er de som etter hvert skal føre verden videre, og ved å ha et så sterkt klimafokus hver dag, kan det være mulig at de etter hvert endrer på samfunnsstrukturene så det kan komme mer radikale og visjonære omstillinger (Dryzek, 2013, s. 15-16). Ungdommen kan en dag bidra til systemendringer for å få et mer økologisk samfunn som denne diskursen ønsker (Dryzek, 2013, s. 208).

6.1.2 Oppsummering

Det er diskursen om vedvarende vekst og økte goder, mens man tenker grønt som virker gjeldende i fylkeskommunen og ellers. Mye tyder på at det er blitt skapt en felles forståelse for hvordan man kan løse utfordringene som ligger fremfor oss, og at flere aktører i samfunnet har samlet seg rundt et prosjekt. Diskursen deres ligger i stor grad innenfor industrialismen og de allerede satte samfunnsstrukturene. Det er ikke mye som tyder på at prosjektet deres er radikalt eller at de ønsker å være det. Hva som er den beste løsningen med tanke på klimautfordringene er usikkert, men det ser ut til at alle informantene vil jobbe for grønn verdiskapning og for å begrense den globale oppvarmingen. Horten videregående skole kan forstås som økologisk bærekraftig og som teknisk problemløsende. Dette er fordi de blant annet jobber med å være bærekraftige uten at det går på bekostning av verdiskapning, og de

jobber fortsatt innenfor de etablerte strukturene. Ved hjelp av Parisavtalen, regionalplan for klima og energi og, som vi skal se nærmere på nå, partnerskapskonferansen har «vannet» startet å samle seg og forme seg til en diskurs som handler om grønn verdiskapning. Jeg vil nå se videre på hvordan planleggingen av klimastrategier og Horten videregående skole har vært. Det vil komme frem mot slutten av dette kapittelet at de ulike arenaene for planlegging også er med på å forme diskursen fylkeskommunen med flere snakker under.

6.2 Planlegging

Her vil jeg bruke planleggingsteorien jeg har presentert tidligere til å analysere relevant empiri. Jeg starter med å se kort på Kyotoavtalen og Parisavtalen. Jeg ønsker kort å si noe om hvordan man kan forstå klimastrategiene til fylkeskommunen fra de ulike teoriene, og diskutere rundt dette. Det vil være et hovedfokus på prosessen rundt Horten videregående skole, men jeg kommer også til å se kort på prosessen rundt den regionale planen for klima og energi. Planlegging er som tidligere nevnt en måte å overføre politikk til det praktiske, og det finnes ulike måter å gjøre det på. Jeg starter med rasjonalistisk planlegging, så inkrementalisme, før jeg ser på kollaborativ planlegging med fokus på DIAD-modellen. Til slutt diskuterer jeg Horten videregående skole opp mot agonismen.

6.2.1 Kyotoavtalen og Parisavtalen

Kyotoavtalen og Parisavtalen kan begge bli forstått innenfor de ulike planteoriene. Kyotoavtalen kan virke til å ha en rasjonalistisk tilnærming. Dette er fordi de ulike mekanismene er på et høyt nivå med tanke på at det er land som investerer og gjennomfører kvotehandel. Dette er ikke noe lokalsamfunn eller enkeltindivider kan gjennomføre (Miljødirektoratet, 2017). Dette er tiltak som er blitt bestemt på et høyt nivå i internasjonal sammenheng, og det gir ikke plass til subjektive meninger eller annen kunnskap (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 338). Parisavtalen derimot legger opp til at landene selv skal bestemme hvordan de skal nå togradersmålet. Der er det også fokus på offentlig deltakelse. Denne avtalen har skapt et engasjement som har spredt seg utover i samfunnet. Dette med tanke på at det er flere ikke-statlige aktører som ønsker å bidra. Ved å ha såpass åpne mål og fokus på å inkludere alle, ikke bare land, men også bedrifter, kommuner og organisasjoner (Unitid Nations, u.å, a), så kan dette føre til at man får mer samtale og diksjon rundt hvordan man

skal nå målet. Dette forstått som kollaborativ planlegging eller agonisme, kan bidra til at man får inn synsvinkler og klimainitiativ som passer bedre på et lokalt nivå (Bäcklund & Mäntysalo, 2010; Innes & Booher, 2010).

6.2.2 Rasjonalistisk planlegging

Regional plan for klima og energi ble laget i samarbeid med store deler av Vestfold-samfunnet, og på grunn av dette kan den ikke sies å være direkte rasjonell. Den store involveringen og deltakelsen gjør at prosessen ikke har vært gjennomført slik rasjonalistisk planlegging sier at det skal gjøres. Fylkeskommunen kunne ha bestemt seg for at de selv skulle lage denne planen alene uten å involvere for mange utenforstående aktører. Men de valgte heller å få innsikt i hvordan flere i samfunnet ønsket å jobbe med klima (Bäcklund & Mäntysalo, 2010).

Prosesen rundt Horten videregående skole kan ikke ses som en rasjonalistisk tilnærming. Om det hadde vært det, kunne politikerne definere hvordan de skal utvikle samfunnet uten innspill fra flere aktører. I stedet har de arenaer som partnerskapskonferansen. Uten denne arenaen hadde nok ikke ambisjonen om Horten videregående skole vært like stor. Det ser vi også med tanke på at det allerede i 2013 ble fremmet et forslag om å bygge skolen som plusshus. Siden de har hatt en så sterk involvering fra ulike parter, kan det tyde på at fylkeskommunen ikke ser på kunnskap som verdifri, men at de ønsker å vite hva samfunnet vil, og hvilken retning de ønsker å ta. Her legger de ikke alle føringene alene. Flere aktører får muligheten til å komme med sine meninger og synspunkter, og dette viser at fylkeskommunen åpner opp for at planleggingen deres kan bygge på subjektive meninger. Om de ikke hadde invitert inn andre meninger og synspunkter, så hadde de kun sittet med sine syn på hvordan de skal jobbe med klima. Som vi har sett tidligere er det mange forskjellige syn på hvordan man kan jobbe med klima (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 338).

6.2.3 Inkrementalisme

Prosessene kan ses på som inkrementelle fordi de har åpnet opp for ulike verdier og kunnskap, noe jeg kommer nærmere inn på. På grunn av hvordan planen og Horten videregående skole ble til gjennom dialog og samtale, kan ikke prosessen sies å være

inkrementell, fordi inkrementalismen lener seg på den aggregative formen for demokrati med valg og stemmegivning (Bäcklund & Mäntysalo, 2010).

Inkrementalismen åpner opp for at annen kunnskap skal komme til i planleggingen, og ønsker ulike verdier som man ikke vet på forhånd velkommen i planleggingsprosessen (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 338-339). Dette er blitt gjort i prosessen til den regionale planen for klima og energi. Fylkeskommunen skapte en form for arena hvor ulike deltakere kunne dele sin kunnskap og sine verdier da planen skulle lages. Det var ikke bare de allerede etablerte med makt, men også andre organisasjoner som deltok. Det kan virke som de ulike deltakerne ikke var der som «vaktunder for sine verdier», men heller som representanter for ulike kunnskap om og forståelser for klima. I stedet for at de skulle beskytte sine interesser, var det heller et fokus på å få frem ulike synspunkter (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 339).

På partnerskapskonferansen var det flere ulike aktører som kan bli sett på som representanter for ulike deler av samfunnet. Vi kan se på disse som «vaktunder for sine verdier» (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 339). LO vil for eksempel være en representant for arbeiderne og rektoren ved Horten videregående skole vil være representant for brukerne av skolen. Slik kan det komme mer mangfold og forskjellige syn inn i avgjørelser som politikerne tar, om vi tar utgangspunkt i at de har fått fremmet sine syn åpent (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 338).

Mye av kritikken mot inkrementalismen har vært rettet mot at det ikke er lik tilgang til beslutningsprosessen og det bygger på eksisterende politikk. Dermed kommer det bare endringer med små marginer. Horten videregående skole kan bli sett på som et «lite trinn» ettersom den bygger på allerede eksisterende maktrelasjoner (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 340). Som vi så under miljødiskursene, jobber fylkeskommunen veldig innenfor industrialismens rammer og byr ikke på en ny samfunnsstruktur (Dryzek, 2013).

Ettersom det blir sagt at det var så bred enighet rundt Horten videregående skole som plussus, så har det ikke nødvendigvis vært et behov for å kunne avklare konflikter og få ulike aktører til å lære noe av hverandre (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 339). Der prosessen bryter med inkrementalismen er at det ikke er avgjørelser basert på valg eller stemmegivning. Horten videregående skole har blitt sagt å komme som et felles opprop fra salen, og at dette var det bred enighet om. Dermed har det ikke blitt tatt avgjørelser basert på valg, men heller ved hjelp av samtale og diskusjoner, som vi skal se nærmere på.

6.2.4 Deltakende planprosess

Diskusjon og kommunikasjon står sterkt i kollaborativ planlegging. Her vil jeg se på hvordan dette har gått for seg i planleggingen av regional plan for klima og energi og Partnerskapskonferansen, med Horten videregående skole som eksempel, opp mot DIAD-modellen. Jeg vil også reflektere rundt ønsket resultat av DIAD. Jeg vil se på hvordan det har blitt lagt til rette for ulike perspektiver og hvordan slike arenaer er med på å bidra til et felles bilde av hvordan man skal takle klimautfordringer og kunne skape en omstilling.

Regional plan for klima og energi

I 2015 fikk fylkeskommunen sin første regionale plan for klima og energi. Jeg skal se på man kan forstå denne prosessen innenfor DIAD-modellen.

Mangfold

I utviklingen av den regionale planen for klima og energi, var det invitert et bredt spekter av mennesker. Her var det mennesker som jobbet innenfor ulike deler av samfunnet. På denne måten fikk fylkeskommunen muligheten til å få inn synspunkter, verdier, interesser og kunnskap fra mennesker de ellers kanskje ikke hadde hørt meningene til. Dette kan også ha bidratt til å holde engasjementet oppe blant deltakerne (Innes & Booher, 2010, s. 36).

Gjensidig avhengighet

Vi kan anta at de som deltok i de ulike temagruppene ønsket å komme med sine tanker rundt hvordan man kan jobbe med klima, og at fylkeskommunen ønsket å få flere innspill i arbeidet med planen. Fylkeskommunen er avhengig av at Vestfold-samfunnet vil bidra til senere å arbeide med planen, og at de trenger hjelp ved å få realisert flere av målene som de setter. De ulike deltakerne har også et ønske om å få være med å legge føringer for hvordan dette arbeidet skal utføres. På den måten har de gjensidig avhengighet ved at fylkeskommunen trenger dem for å kunne få gjennomført planen, og samfunnet ved at de ønsker å påvirke hvilke mål som settes og hvordan man skal arbeide med det (Innes & Booher, 2010, s. 36).

Autentisk dialog

Det ble fortalt at dette var en prosess fylkeskommunen brukte lang tid på for at det skulle bli ordentlig forankret blant de ulike aktørene. Det ble sagt at de som deltok var engasjerte og at de ønsket å delta i denne prosessen. Ettersom de ble delt inn i ulike temagrupper hadde de forskjellige saker å diskutere innenfor hver av disse. Vi må anta at det var plass til ulike meninger, og at det ikke var noen som tok over samtalen, men at alle fikk ordet og ble hørt. Her var det som sagt mange ulike deltakere, så jeg vil tro at det satt folk både med ekspertkunnskap og med kunnskap fra hverdagslivet i de ulike gruppene og at all kunnskap var velkommen i denne prosessen (Innes & Booher, 2010, s. 37).

Ønsket resultat av DIAD

Det er mye som kan tyde på at prosessen rundt den regionale planen for klima og energi har fokusert på kommunikasjon og diskusjon, som har hatt et mangfold av mennesker i ulike stillinger hvor de har hatt ansikt til ansikt dialog, og ønsket å komme frem til felles løsninger. Her har de samarbeidet for å kunne samle seg rundt felles mål og strategier. Menneskene som har deltatt i dette må vi tro har bidratt med ulik kunnskap, med tanke på at de har forskjellig bakgrunn. Det er vanskelig å skulle si så mye om denne prosessen har oppnådd resultatene DIAD ønsker. Vi kan likevel tenke oss at deltakerne innenfor de ulike temagruppene har fått en større forståelse for hverandre, lært av hverandre og at de kan ha fått noen felles meninger rundt klima (Innes & Booher, 2010, s. 37-38). En slik prosess kan føre til at «vannet» samler seg enda mer, og bidra til at diskursen rundt klima samler seg og man får en delt måte å forstå utfordringer og løsninger (Hammer, 2016, s. 14).

Partnerskapskonferansen

Partnerskapskonferansen kan ses på som en arena for kollaborativ planlegging. Her legges det til rette for diskusjon og kommunikasjon rundt temaer som byttes fra år til år. I 2015 så var det Grønn verdiskapning som sto på agendaen, og her møttes flere parter fra næringslivet, organisasjoner, politikere og administrasjon for å snakke om dette (Innes & Booher, 2010, s. 6).

Her var det mulig å kunne diskutere rundt bordene hva som kan være mulige løsninger for fremtiden og få et felles bilde av hva det er man skal jobbe med og hvordan. På denne måten

får politikerne innspill på en måte de ellers kanskje ikke ville fått. Ettersom det er fylkeskommunen som er initiativtaker for partnerskapskonferansen, vil jeg ikke tro at politikerne ser på det som en trussel mot deres makt, men heller at gjennom involvering og deltakelse så er dette med på å øke forankring og legitimitet (Innes & Booher, 2010, s. 9). Ved å ha en arena hvor man kan diskutere rundt et tema åpen og fritt, kan dette bidra til at flere vil få andre forståelser, mål eller verdier. For eksempel kan det være at fylkeskommunen fikk en annen forståelse for sin rolle som samfunnsaktør, ved at de er bestillere og eiendomsbesitter og at de burde gå foran i arbeidet for klima. Det kunne også ha bidratt til at næringslivet så at de må jobbe med å endre hvordan det bygges eller se andre muligheter for hvordan de driver sin forretning. Dette kan være en arena hvor det bygges samarbeid på tvers av ulike næringer og organisasjoner (Innes & Booher, 2010, s. 34).

DIAD-modellen

Her vil jeg se på partnerskapskonferansen opp mot DIAD-modellen. Det vil bli lagt vekt på Horten videregående skole som er prosjektet jeg ser på i oppgaven. Det var på Partnerskapskonferansen det ble fremmet at Horten videregående skole skulle bygges som plussus.

Mangfold

På partnerskapskonferansen er det flere ulike representanter som deltar. Som tidligere nevnt er dette et sted hvor det offentlige møter det private og arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner. Det ser ut til at det er de som allerede har en viss makt og innflytelse i samfunnet som deltar på denne konferansen. Man kan også se på ulike personer som representanter for andre, slik rektoren ved Horten videregående skole kan ses som en representant for både lærere og elever ved skolen, slik LO representerer arbeidere osv. På denne måten vil man få flere synsvinkler og ulik type kunnskap inn mot en bestemmelse av hvilke tiltak man skal ta. Mye tyder på at partnerskapskonferansen er en arena hvor det er et bredt spekter av representanter og ledere er invitert, og at det er ønskelig med ulike perspektiver inn mot temaene som diskuteres (Innes & Booher, 2010, s. 36).

Gjensidig avhengighet

Vi kan ta utgangspunkt i at partene er avhengig av hverandre til en viss grad. Det offentlige trenger det private for å kunne reise bygninger de trenger og ellers stille opp på ulike prosjekter, og det private trenger det offentlige for å ansette dem, og for å ta eventuelle økonomiske risiki (slik Horten videregående skole har blitt sagt å kunne være). Med tanke på å bygge mer klimavennlig er fylkeskommunen avhengig av at næringen kan levere på de ulike kravene de setter. De er også avhengig av at næringer har kompetanse til å drive med dette. Næringen igjen er avhengig av at det er det offentlige som tar initiativ til å bygge mer klimavennlig og at de tar den økonomiske byrden som det kan være. Det er som flere i fylkeskommunen har nevnt at det ikke kan forventes at det private næringslivet skal ta støyten det kan være ved å ta i bruk ny teknologi som er mer klimavennlig. Dette er fordi de er avhengig av økonomisk gevinst, noe fylkeskommunen ikke er. I tilfellet med Horten videregående skole satte de sammen et prosjekt som alle kunne enes om, og mye kan tyde på at det ikke gikk på bekostningen av noens verdier (Innes & Booher, 2010, s. 36).

Autentisk dialog

En kan diskutere om det har vært en autentisk dialog til stede under partnerskapskonferansen i 2015. De fleste interessenter ble representert, og det ser ut til at diskusjonen skapte et engasjement blant deltakerne. Grønn verdiskapning er et tema som de fleste kan samles rundt, og hvor det kan være ulike oppfatninger av hvordan man skal jobbe for å få det til. Det har kommet til uttrykk gjennom intervjuene at dette var et tema av felles interesse og hvor deltakerne ønsket å finne frem løsninger de kunne enes om (Innes & Booher, 2010, s. 36). På konferansen var det flere av deltakerne som satt med en eller annen form for makt. Dette kunne være politikere eller store utbyggere. Det ser likevel ikke ut til at de har dominert samtalen noe mer enn andre. Da forslaget om Horten videregående skole skulle bli bygget som plusshus ble fremmet, så virket det til å være bred enighet i salen. Stemningen som var der da har blitt beskrevet som «magisk» og «en halleluja-stemning». Man kan få inntrykk av at det ikke var rom for å si nei, og kanskje se på andre alternativer til hvordan man kan jobbe med grønn verdiskapning. Det ble også sagt i intervjuene at fylkeskommunen ble presset til å dra «hjem» og jobbe med det og se om det var mulig (Innes & Booher, 2010, s. 37).

Ønsket resultat av DIAD

Ved å ha denne arenaen hvor ulike aktører kan møtes, kan det føre til at de får en annen forståelse for de andre deltakerne. For eksempel kan det være i byggebransjen sin interesse å

fortsette å bygge med betong og stål, fordi dette er noe de kan, mens når det blir foreslått at det heller skal bygges i massivtre, kan de sette seg litt imot. Det kan oppstå en konkurranse mellom de som fremmer massivtre og de som ønsker betong og stål. Partnerskapskonferansen kan da bli en arena hvor byggebransjen ser at massivtre er materialet for fremtiden, og at ved å bygge mer klimavennlig fører det til at de blir konkurransedyktige og bedre rustet til å overleve i en konkurransepreget bransje. Slik kan man endre sine egne interesser og se at ved å bli konkurransedyktige og søke etter muligheter og felles fordeler, få mye igjen for det (Innes & Booher, 2010, s. 37).

Vi kan anta at deltakerne på partnerskapskonferansen har bygget relasjoner seg imellom. At det har blitt skapt en ny forståelse blant dem som har ført til at de lærer av hverandre og at de setter seg andre mål og løsninger for og nå dem. Ut fra intervjuene kan vi tolke det som at de som deltok på partnerskapskonferansen alle var positive til å bygge Horten videregående skole som pluss hus, og at dette ble en delt mening blant deltakerne. Det virker som de alle fikk en felles forståelse for at dette var noe som var både bra og riktig å gjøre (Innes & Booher, 2010, s. 37-38). Det ble fortalt i intervjuene at noe av poenget med Partnerskapskonferansen er å få en lik forståelse for hvilke utfordringer man står ovenfor og hvilke løsninger man kan ha på dette. Ved å ha en slik arena kan dette også bidra til å forme diskurser fordi dette er med på å skape en felles forståelses ramme.

6.2.5 Har prosessen åpnet opp for konflikt?

Fylkeskommunen har invitert ulike interessenter til en arena hvor man kan diskutere forskjellige temaer som står på agendaen. Ved å invitere til dette, kan det åpne opp for å få felles forståelse for de ulike partene. For eksempel kan fylkeskommunen få en bedre innsikt i hvordan næringslivet tenker omkring ulike temaer, og motsatt. Det har blitt sagt i intervjuene at om det ikke hadde vært for partnerskapskonferansen, hadde ikke ambisjonen om Horten videregående skole vært like høy, men hadde det vært så galt å senke ambisjonsnivået? Det kommer frem at dette oppropet om Horten videregående skole kom fra samlet sal, men var det rom for å komme med motstridende argumenter? Hva om prosessen hadde åpnet mer opp for konflikt?

I prosessen rundt Horten videregående skole, kom det ikke opp noen innvendinger mot prosjektet som et klimaprojekt. Det var heller noen som nølte litt med tanke på økonomi,

men når det gjaldt å se på dette som et initiativ for å bedre klimaet, var det ingen kritiske røster som ytret seg. Om prosessen skulle ha ligget nærmere den agonistiske planleggingsteorien, hadde det vært behov for å få frem kritiske røster og fått en diskusjon på om dette er det beste valget, og om mulig fremmet andre forslag. Dette kunne for eksempel vært forslag om andre klimatiltak. Gjennom intervjuene har det kommet frem at det ikke var så mange som var kritiske til prosjektet. Det ble sagt at man ikke ønsket å gå bakover, men heller tenke mer fremtidsrettet og skape nye sammensetninger og vise hva som er mulig. Om prosessen hadde opplevd kritiske røster, og fått inn mer motstand i form av andre synsvinkler og meninger, så kan man lure på om det hadde blitt annerledes. Kanskje hadde det blitt investert mer penger i andre former for klimatiltak. Når man satser på et så stort signalbygg, og det får så mye støtte, så kan man spørre om dette har blitt dominert av en forståelse for klimaarbeid, og dermed skapt barrierer for noen andre planer eller prosjekter. Ulempen med å ønske kritikk velkommen og få andre synspunkter inn er at det er tidskrevende, og det kan ende med at man bruker for lang tid med å ta beslutninger (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 343).

Agonismen kritiserer kollaborativ planleggingsteori for at det ikke er mulig å oppnå en delt forståelse for verden. Det er ulike måter å komme fram til hvordan man ser verden (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 342). Gjennom intervjuene virker det som de ulike aktørene deler relativt like syn på hvorfor plusshus er en god klimastrategi og hvorfor fylkeskommunen er rette aktør til å ta initiativet. Hvordan de ulike aktørene har kommet frem til dette kan være på forskjellige måter. Det blir uttrykt at det offentlige burde gå foran i dette arbeidet. Det er blant annet fordi de ikke er avhengig av økonomisk gevinst. Skolen som et plusshus blir av alle sett på som en god klimastrategi og et godt initiativ fra fylkeskommunen. Dette er blant annet fordi det møter et stadig strengere krav om å bygge mer klimavennlig, og det bidrar til å holde næringen oppdatert og gjøre den mer konkurransedyktig.

6.3 Demokratisk orientering

I teorikapittelet presenterte jeg to forskjellige typer demokrati; Aggregativ og deliberativ. Her vil jeg kort se på hvordan man kan forstå prosessen med planen og skolen som en demokratisk prosess ved hjelp av de to ulike typene demokrati.

Aggregerende demokrati er når det stemmes ved valg og det blir sett på som en konkurranse blant de ulike aktørene om hvem som har mest makt. Gjennom prosessen ved planen og skolen, er det ikke kommet frem gjennom intervjuene at noen har sittet på mye makt eller at det har vært en konkurranse mellom de ulike deltakerne. Det har virket til at deltakerne har fått dele sine interesser og sin kunnskap, og at de i stedet for å sitte fast med sine interesser, så har de åpnet opp for å høre hva andre mener om ulike temaer (Bäcklund & Mäntysalo, 2010). Det er klart at både regional plan for klima og energi og Horten videregående skole som plusshus har gått igjennom en politisk prosess i fylkestinget, og at det har foregått ved hjelp av stemmegivning, men forut for dette, ser det ut til å ha vært veldig åpent for dialog og samarbeid.

I stedet for stemmegivning, ønsker deliberativt demokrati at det skal fokuseres på samtale. Man skal forsøke å forstå motargumentene og kommunisere og reflektere over det som blir sagt. Det kom frem i intervjuene at det ble satt sammen ulike grupper av mennesker da man skulle utvikle regional plan for klima og energi og at de ble invitert fordi de hadde ulik kunnskap og synsvinkler. Det samme med partnerskapskonferansen, da var det deltakere fra næringslivet, ulike organisasjoner og det offentlige. Det var fokus på samtale og det å komme til enighet. Det er lite som tyder på at det har vært motstridende argumenter mot Horten videregående skole som plusshus som et klimainitiativ (Stevenson & Dryzek, 2014).

6.4 Oppsummering

Fylkeskommunen bestemte verken regional plan for klima og energi eller prosjektet Horten videregående skole alene. Her valgte de å åpne opp for andre forståelser og tilnærminger til klima. Det var rom for flere synspunkter og verdier i planleggingen og ulike aktører. Det har blitt nevnt i intervjuene at Horten videregående skole ikke byr på så mye innovasjon, det er heller en ny sammensetning av allerede kjent vare, og bestillingen av prosjektet har vært nytt. Dette kan tyde på at prosjektet bygger på allerede etablerte strukturer. Som sagt har de invitert et mangfold av deltakere, både i planleggingen av regional plan for klima og energi og på partnerskapskonferansen. Her har de kommet frem til felles løsninger som alle jeg har intervjuet har uttrykt at det var bred enighet om. Om prosessen hadde ligget nærmere agonismen og ønsket at det skulle komme motstand, så er det mulig at dette hadde ført til at prosessen hadde tatt mye lenger tid. Ved å jobbe nærmere den kollaborative

planleggingsformen hvor man finner løsninger man kan enes om, kan dette føre til raskere gjennomføring. Ved å ha et mindre rom for kritikk, kan det bli enklere å finne felles løsninger.

6.5 Klimaomstilling: et møte mellom diskurs og planlegging

Som vi har sett er det ulik forståelse for hvordan man kan jobbe med klima og hvordan man kan forstå løsninger til utfordringene som føler med. Det blir vanskelig å få til en omstilling som for eksempel å kvitte seg med plastposen når det er så stor uenighet rundt hva den bidrar til (Norsk rikskringkasting, 2018). Som jeg viste til tidligere, så vi at kollaborativ planleggingsteori legger opp til dialog og søker konsensus for å oppnå handlekraft (Innes & Booher, 2010, s. 6). Ved å jobbe på denne måten kan dette gjøre det enklere å få en enighet om hvordan man ønsker en omstilling i samfunnsutviklingen, og hvilke løsninger man skal finne på utfordringene man står ovenfor. Prosessen rundt Horten videregående skole forstått som DIAD-modellen inviterer til dialog og involverer flere ulike aktører. Dette er med på å skape et rom hvor man kan finne felles forståelse for ulike saker. Disse rommene er med på å skape hvordan de ulike aktørene ser på utfordringene en står overfor, og i mitt eksempel ser vi at det er mange som har klart å enes om et prosjekt (Innes og Booher, 2010).

Ved å ha en så åpen prosess som det har vært ved utformingen av regional plan for klima og energi og Horten videregående skole, så er det med på å forme diskursen, slik at man har den samme forståelsen for hvordan man kan jobbe med klima. Ettersom det er så mange ulike måter å jobbe med det på, kan det være en fordel med en åpen prosess slik at flere kan enes om ulike temaer og jobbe mot det samme målet innenfor de forståelsene som blir satt. Det er mye som tyder på at diskursen er innenfor industrialismen, fordi det er et ønske om vekst (Dryzek, 2013). Med tanke på hva som ble sagt om foredragene på Partnerskapskonferansen, at det ble lagt fokus på grønnverdiskapning, så var det også viktig at det kom frem der at ved å jobbe med klima så skapte man ny næring.

Historisk sett har planleggingen gått fra å være hierarkisk til å invitere til mer involvering (Bäcklund & Mäntysalo, 2010). Bäcklund og Mäntysalo (2010) viste til at det startet med rasjonalistisk planlegging hvor det var politikerne som bestemte hva det skulle jobbes med, og administrasjonen som sto for å jobbe med disse oppgavene. Ved å ha en så snever involvering

av ulike aktører, kan det være at ikke alle enes om oppgavene som politikerne bestemmer. Dette kan for eksempel føre til at næringslivet ikke ønsket å hjelpe til på grunn av at de kan føle seg overkjørt. Videre ser man at planleggingsteoriene starter å inkludere flere deltakere fordi de som jobber med planlegging ikke er nøytrale eller sitter på all kunnskapen rundt ulike temaer (Bäcklund & Mäntysalo, 2010). Fordi klima er et såpass komplekst felt, og fordi det finnes så mange ulike måter å se løsninger og problemer på, kan det være en fordel med en annen type planlegging som involverer fler. Som vi har sett fra Hammer (2016) sin analogi om vann som tømmes over jord, kan det være en fordel å invitere til dialog så man får formet en felles diskurs om hvordan man ser virkeligheten (Hammer, 2016, s. 14)

Arbeid med klima og klimastrategier er ganske nytt. Vestfold fylkeskommune fikk sin første regionale plan for klima og energi for bare tre år siden. Det har kommet frem i intervjuene at de hadde bred deltakelse da de skulle lage planen, noe som kan tyde på at her var det behov for en mer involverende planleggingsprosess slik som den kollaborative er.

Når det gjaldt Partnerskapskonferansen, var prosessen litt annerledes. Der var det ledere som ble invitert, og alle som kom ditt hadde en lederfunksjon i samfunnet, og blant annet representanter for brukerne og arbeiderene. Dette tar vi utgangspunkt i at de fleste er blitt representert og at de har fått mulighet til å snakke sin sak og beskytte sine verdier som de ønsker å ta vare på. Etter partnerskapskonferansen ble det en prosess i fylkeskommunen. Det var her de nå planla hvordan dette skulle bygges og gjøres og hvilke standarder skulle de ha. Prosessen starter veldig åpen med arbeidet med klimastrategier til å bli smalere og smalere. Dette er noe som stopper opp for involvering og for å få inn ulike meninger, men det kan argumenteres for at i den regionale planen står det at man ønsker å satse mer på blant annet å redusere oppvarming til bygg og solcellepanel (Vestfold fylkeskommune, 2015a). Derfor kan en si at samfunnet allerede har stilt seg bak teknologien og hva det skal satses på, men ikke nødvendigvis hvordan man skal satse på det. Ved å ha en smalere involvering jo lenger inn i prosessen man kommer, kan dette gjøre det enklere å få gjennomslag, og på den måten kan prosessen bli mer effektiv.

Som jeg har skrevet tidligere, kan Partnerskapskonferansen forstås som en form for kollaborativ arena, hvor flere aktører var til stede, og representanter for ulike grupper. Den kollaborative planleggingsteorien får mye kritikk fordi den bygger på Habermas sin ideelle tale, noe som er nærmest umulig (Bäcklund & Mäntysalo, 2010, s. 340). Som tidligere nevnt

kan en også lure på om alle har fått sagt sitt om Horten videregående skole som plussus. Det ble sagt i intervjuene at det ble skapt en halleluja-stemming og at alle var enige om at dette prosjektet skulle fylkeskommunen gå videre med, men kan det være at stemningen som ble bygget opp bidro til at rommet for å fremme andre forslag ble borte? Ved å ha en kollaborativ prosess på en arena som partnerskapskonferansen, er det mulig at det blir vanskelig å få frem kritiske stemmer. Denne prosessen kan bidra til at andre løsninger ikke kommer frem, det blir heller fokus på hva man kan enes om. Mye tyder på at dette er noe som de fleste er enige i. Selv forsøkte jeg å finne kritiske stemmer, men det var vanskelig.

På den ene siden kan man forstå denne historien som en prosess som er med på å skape handling. Fylkeskommunen har invitert til dialog og deltakelse, noe som er med på å skape forståelse for arbeidet de gjør med klima, samt å legitimere arbeidet deres og åpne opp for andre synspunkter. Denne måten å gjennomføre planlegging på åpner opp for at flere får de samme tankene rundt hvordan man skal og burde jobbe. Partnerskapskonferansen som arena kan bli sett på som en form for DIAD ideal, hvor det skapes et moment for samarbeid (Innes & Booher, 2010). Der kom de i 2015 frem til Horten videregående skole som plussus, noe som bød på en ny type samarbeid og bestilling, med små tekniske endringer, noe alle informantene var fornøyde med. Dette er et prosjekt som kan posisjoneres både innenfor diskursen økologisk bærekraftig og teknisk problemløsende (Dryzek, 2013).

Tilbake til analogien til Hammer (2016), starter vannet så smått å renne i fylkeskommunen. Da de inviterte til samarbeid og dialog, startet vannet sakte men sikkert å forme seg rundt noen diskurser. Her samles det til at dette prosjektet er et godt klimainitiativ. Horten videregående skole ser ut til å være et prosjekt som har skapt mye engasjement og som ikke har møtt på noe særlig kritikk. Om man skulle hatt mer radikale endringer, hadde det kanskje vært mer fordelaktig å nærme seg agonismen og være mer konfliktorientert. Det er mulig at å åpne opp for konflikt og andre deltakere så hadde man kunnet funnet en annen løsning (Bäcklund & Mäntysalo, 2010).

Klarer vi å få til en omstilling som trengs for å jobbe med klima ved å fortsette å jobbe innen for de samme strukturene, samtidig som det fremdeles er et ønske om vekst? Det er fortsatt vekst som virker til å være hovedmotivasjonen for å finne frem til klimavennlige løsninger. Det er mulig at det å ha denne tankegangen vil kunne legge en demper på andre løsninger som kan være bedre og raskere for å få en endring. Men når det stadig er et behov for vekst,

hvordan skal man så få det til? Ved å jobbe innenfor industrialismens rammer, og ha prosesser som inviterer til samarbeid, og som legger opp til felles forståelser og løsninger, er det mulig at dette lukker for å finne andre muligheter som kan være mer effektive. Igjen tyder på at ved å gjøre det på denne måten så blir det en fortgang i prosessene. Det er flere måter å tolke klimaproblemer og løsninger på, og en vil jo ikke si at Horten videregående skole er den mest radikale løsningen, men det er ett skritt i riktig retning. Så får vi se om dette prosjektet er med på å skape andre ringvirkninger og bidra til at det kan komme noe mer radikale senere.

7. Konklusjon

Innledningsvis ble omstilling beskrevet som «*en samfunnsutvikling i en bærekraftig retning hvor dagens praksis og forståelsesrammer blir utfordret, og hvor både en betydelig utslippsreduksjon og bygging av robuste lokalsamfunn står i fokus*» (Amundsen & Westskog, 2018, s. 115). Vestfold fylkeskommune har vært igjennom en omstillingsprosess ved at de har innført en ny regional plan for klima og energi, noe som er ganske nytt og som har kommet som en oppfordring fra både internasjonale og nasjonale myndigheter. De har som visjon om å være det grønne fylket i Norge, og måten de har kommet frem til denne visjonen og planen på er ved hjelp av inkludering i planprosessen. De har satset på en samfunnsutvikling hvor det er stor involvering på ulike plan, slik at de kan få hjelp til å nå målene som er satt i planen (Vestfold fylkeskommune, 2015a, s. 9).

Ut ifra intervjuene kan formålet med klimastrategiene i fylkeskommunen forstås som å ønske en bærekraftig utvikling som ikke går på bekostning av vekst. Som vi har sett så ble klimaarbeid et hovedfokus etter at grønnverdiskapning ble satt på dagsorden. Da man så at man kunne jobbe med klima og samtidig skape verdier. Dette er en forståelse som det virker til at de fleste deler. Og som vi har sett kan det være en fordel å dele de samme forståelsene for hvordan man skal møte utfordringene ved klima og finne løsninger på det. Som jeg har vist til tidligere kan det å invitere til dialog og deltakelse være med på å forme diskurser slik at de blir felles for flere.

Det var på Partnerskapskonferansen i 2015 Horten videregående skole ble fremmet som plussus. Denne konferansen har jeg sett på opp mot de ulike planleggingsteoriene, og ved å se på den ved hjelp av DIAD-modellen kom jeg frem til at de ulike deltakerne kan ha fått en felles forståelse for at dette er et godt klimaprojekt. Dette prosjektet sett gjennom miljødiskursene til Dryzek (2013) kan ses på som både økologisk bærekraftig og teknisk problemløsende. Det kan se ut til at dette er en omstilling hvor de ønsker å gå i en bærekraftig retning. Praksisen endres ikke stort, det er små endringer i hvordan skolen teknisk sett blir bygget, men forståelsesrammen blir ikke kraftig utfordret. Det er fremdeles innenfor industrialismen fylkeskommunen fortsetter arbeidet sitt.

I denne oppgaven har jeg sett på hva formålet med klimastrategier i Vestfold fylkeskommune er og hvordan prosessen har utformet seg. Jeg har vist til deres planprogram og brukt

intervjuer for å få en dypere forståelse for dette. Videre har jeg sett på ett konkret prosjekt som er Horten videregående skole som plusshus. For å se nærmere på empirien min har jeg brukt teorier om miljødiskurser og planteori. Noe som har hjulpet meg til å kunne få et tydeligere bilde av hvordan de jobber. Det har vært bred enighet om at Horten videregående skole som plusshus er et godt klimatiltak, og at dette bidrar til å nå målet om å senke klimagassutslipp. Det har ikke kommet frem noen kritikk på dette som et klimatiltak. Det jobbes fremdeles innenfor rammene som er satt av industrialismen og prosessen har invitert til dialog. Men ved å ha prosesser med en konsensusorientert inngang som er innenfor industrialismen kan dette lukke for andre forståelser som ikke ligger innenfor de allerede etablerte rammene.

8.0 Litteraturliste

Amundsen, H. & Westskog, H. (2018). Omstilling til lavutslippssamfunnet: hvordan kan kommunene bidra? I Haarstad, H. & Rusten, G (Red), *Grønn omstilling norske veivalg* (s. 115-127). Oslo: Universitetsforlaget.

Bäcklund, P. & Mäntysalo, R. (2010). Agonism and institutional ambiguity: Ideas on democracy and the role of participation in the development of planning theory and practice – the case of Finland. *Planning Theory*, 9(4), 333-350. doi: 10.1177/147309521037368

Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford university press.

Dale, B. & Andersen, G. (2018). Til Dovre faller? Norsk olje og grønn omstilling. I Haarstad, H. & Rusten, G (Red), *Grønn omstilling norske veivalg* (s. 27-44). Oslo: Universitetsforlaget.

Det kongelige klima- og miljødepartementet. (2016-2017). *Klimastrategi for 2030 – norsk omstilling i europeisk samarbeid*. Meld. St. 41 (2016-2017). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7d3c209f821248da8d4727713ab9619c/no/pdfs/stm201620170041000dddpdfs.pdf>

Dryzek, J. S. (2013). *The politics of the earth: Environmental discourses*. Oxford university press.

Dryzek, S. & Stevenson, H. (2014). *Democratizing global climate governance*. New York: Cambridge University Press.

Entreprenør foreningen bygg og anlegg. (2018). *Dette er EBA*. Hentet fra: <http://www.eba.no/dette-er-eba/om-eba/>

FN-Sambandet (2017). *Klimaendringer*. Hentet fra: <http://www.fn.no/Tema/Klima-og-miljoe/Klimaendringer>

Grønn byggalianse. (2018). *Hva er BREEAM?*. Hentet fra <http://ngbc.no/breeam-nor/>

Hammer, S. (2016). *Fra evig vekst til grønn politikk*. Oslo: Vidarforlaget.

Horten kommune. (2017). *Byliv, idyll og historie*. Hentet 5.3.2018 fra:

<https://www.horten.kommune.no/om-horten/>

Haarstad, H. & Rusten, G. (2018). Grønn omstilling og norske veivalg: introduksjon. I

Haarstad, H. & Rusten, G (Red), *Grønn omstilling norske veivalg* (s. 11-26). Oslo:

Universitetsforlaget.

Innes, J. E., & Booher, D. E. (2010). *Planning with complexity: An introduction to collaborative rationality for public policy*. Routledge.

Klimaprofil Vestfold. (2017). *Et kunnskapsgrunnlag for klimatilpasning*. Hentet fra:

<https://cms.met.no/site/2/klimaservicesenteret/klimaprofiler/klimaprofil-vestfold/attachment/12098?ts=15ea344ee93>

Kristoffersen, L., Tufte, P. A., & Johannessen, A. (2010). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. (4. utgave). Oslo: Abstrakt forlag

Kristoffersen, L., Tufte, P. A., & Johannessen, A. (2016). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. (5. utgave). Oslo: Abstrakt forlag

Miljøstatus. *Noregs miljømål*. Hentet 14.03.2018 fra: <http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/>

Miljødirektoratet. (2017). *Kyotoprotokollen*. Hentet fra:

<http://www.miljostatus.no/tema/klima/internasjonalt-klimapolitikk/kyotoprotokollen/>

Norsk rikskringkasting. (2018). Planet Plast. *Hvem kaster plast i havet?* Hentet fra:

<https://tv.nrk.no/serie/planet-plast/MDHP11030118/sesong-1/episode-1>

Regjeringen. (2009). *Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene*.

Hentet 25.03.2018 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/planretningslinje-klima-energi/id575764/>

Rusten. G. & Tvedt. H., L. (2018). Hvordan kan næringslivet bidra til en grønn omstilling? I Haarstad, H. & Rusten. G (Red), *Grønn omstilling norske veivalg* (s. 79-97). Oslo: Universitetsforlaget.

United Nations framework convention on climate change, u.å. a. *Paris Agreement*. Hentet fra: <http://bigpicture.unfccc.int/#content-the-paris-agreement>

United Nations framework convention on climate change, u.å. b. *Kyoto Protocol*. Hentet fra: <http://bigpicture.unfccc.int/#content-the-paris-agreement>

Vestfold fylkeskommune. (2014). *Partnerskapskonferansen 2015*. Hentet 27.2.2018 fra: <https://gammelweb.vfk.no/Politikk-og-partnerskap/Partnerskap-VSV/Gronn-verdiskaping-i-Vestfold/>

Vestfold fylkeskommune. (2015b). *Partnerskapskonferansen 2015*. Hentet 27.2.2018 fra: <https://gammelweb.vfk.no/Politikk-og-partnerskap/Partnerskap-VSV/Gronn-verdiskaping-i-Vestfold/>

Vestfold fylkeskommune. (2015a). *Regional plan for klima og energi 2016-2020*. Hentet fra: <https://www.vfk.no/Documents/vfk.no-dok/Milj%C3%B8%20og%20klima/Regional%20plan%20for%20klima%20og%20energi/Vfk%20Regional%20Plan%20aug%202016%20korr%2002.pdf>

Vestfold fylkeskommune. (2016). *Regional Planstrategi*. Hentet fra: <https://www.vfk.no/Documents/vfk.no-dok/Planlegging/Komplett%20VFK%20Regional%20Planstrategi%20Vedtatt%20i%20Fylkestinget%201509%202016-%20med%20vedlegg.pdf>

Vestfold fylkeskommune. (2017a). *Ny Horten vgs*. Hentet 1.3.2018 fra: <https://www.vfk.no/Tema-og-tjenester/Utdanning/Ny-Horten-vgs/>

Vestfold fylkeskommune. (2017). *En skole for fremtiden*. 1.3.2018 Hentet fra: <https://www.vfk.no/aktuelt/en-skole-for-framtiden/>

Vestfold fylkeskommune. (2018). *Velkommen til Vestfold*. Hentet 19.4.2018 fra:
<https://www.vfk.no/meny/om-fylkeskommunen/om-vestfold/>

9.0 Vedlegg

Spørsmål til ansatte i fylkeskommunen

Hva er ditt arbeidsområde i fylkeskommunen?

Hvor lenge har fylkeskommunen jobbet med klimaspørsmål?

Når startet arbeidet med klimastrategier?

Hvorfor startet arbeidet med det og hvordan?

Hvorfor er klimastrategier viktig for fylkeskommunen?

Hvilke formål har klimastrategien?

Hvilke formål oppfyller den på kort og langsikt?

Skolen

Når oppsto ideen om plusshus?

Hvordan var prosessen rundt utviklingen av ideen om plusshus?

Hva var dine tanker første gang du hørte om å bygge Horten videregående skole som plusshus?

Hvilke formål oppfyller plusshuset?

Mener du dette en god klimastrategi og hvorfor?

Aktører

Hvordan har prosessen rundt plusshus vært utformet?

Hvem har vært involvert i prosessen?

Hva har de ulike aktørene sin rolle vært?

Hvordan vil du si at samarbeidet har vært?

Kan du si noe om hvorfor samarbeidet har vært lett/vanskelig?

Konflikt

Var det noen motforestillinger?

Har det oppstått noen konflikter i prosessen?

Andre klimainitiativ?

Om skolen ikke hadde blitt bygget, hva hadde dere fokusert på da?